

เจอวิกฤต จิตไม่วิบัติ

ก า ร อ่ า น คี อ ร า ก รุ ฎ า น ที่ ลໍ ำ คั ญ

ถ้ามีข้อมูลเป็นฐานไว้พร้อมดีแล้ว ต่อไปจะคิดเห็น จะพูด จะทำการใดๆ

ก็จะศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผลจริง

–ป. อ. ปยุตโต

เจอวิกฤต จิตไม่วิบัติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

เรื่อง

ชุดธรรมะรวบรัด ก้าวที่ ๒
เจอรักดี จิตไม่วิบัติ

อมรินทร์ธรรมะ

ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๘ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๒-๕๓๕๕ ต่อ ๕๓๖๔, ๕๓๖๕ โทรสาร ๐-๒๕๓๕-๓๕๕๕, ๐-๒๕๓๕-๓๗๗๗, ๐-๒๕๓๕-๕๑๑๑
E-mail: info@amarin.co.th

สงวนลิขสิทธิ์หนึ่งสัปดาห์นับตั้งแต่วันที่ออกจำหน่าย พ.ศ. ๒๕๓๗
ห้ามคัดลอกเนื้อหา ภาพประกอบ รวมทั้งดัดแปลงเป็นฉบับอิเล็กทรอนิกส์
หรือเผยแพร่ด้วยรูปแบบและวิธีการอันใดก่อนได้รับอนุญาต

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 978-616-387-531-0
พิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ มกราคม ๒๕๕๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของคู่มือข้อมูลอมรินทร์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต).

เจอรักดี จิตไม่วิบัติ.— กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2557.

(1). 182 หน้า: ภาพประกอบ. (ชุดธรรมะรวบรัด ก้าวที่ 2)

1. ธรรมะ (พุทธศาสนา). 2. พุทธศาสนากับการเมือง. 3. การจัดการในภาวะวิกฤต. 4. การตัดสินใจ --
แง่ศาสนา -- พุทธศาสนา. 5. การดำเนินชีวิต. I. ชื่อเรื่อง. IV. ชื่อชุด.

294.34177 พ4๑7

DDC 294.34177

ISBN 978-616-387-531-0

เจ้าของ ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
กรรมการผู้จัดการใหญ่ ระวีณ อุทกะพันธุ์ ปัญจรุ่งโรจน์ • บรรณาธิการที่ปรึกษา เมตตา อุทกะพันธุ์
ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการสายงานหนังสือเล่ม อองอาจ จิระชอ • บรรณาธิการอำนวยการ อุษณีย์ วิริตภักดิ์
รองบรรณาธิการอำนวยการ จตุพล บุญพริ้ง, จิตติมา จินตะเกษกรม • ผู้ช่วยรองบรรณาธิการอำนวยการ นภาพร พิทยวรภรณ์
บรรณาธิการสำนักพิมพ์ ภัทรพร นิลเศรษฐี

บรรณาธิการ นิชมน คัลยวดี • ผู้ช่วยบรรณาธิการ ปานแก้วตา ชูณห์บัณฑิต • เลขาฯ นภาพร สุทธิญา จันทวงศ์
ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปกรรม เอกจิตร โพธิ์ปลั่ง • ผู้จัดการฝ่ายศิลปกรรม พีระพงศ์ โพธิ์ณัฐ • ศิลปกรรม กฤต คงสวัสดิ์

ผู้อำนวยการฝ่ายจัดการสำนักพิมพ์ ชัชฎา พรหมเลิศ
พิสูจน์อักษร อัมไพรวรรณ ทองคง, ชรรณีทิพย์ ศักดิ์เดชากุล • คอมพิวเตอร์ นฤมล เล็กเลิศ

ผู้จัดการฝ่ายประสานงานสำนักพิมพ์ อมารัลักษณ์ เขียวกลิ่น

ประสานงานสำนักพิมพ์ สิทธิพร แสงทองพราว, อภิภรณ์ สิทธิพรณีย์ • ประสานงานการผลิต บรม คมวช
เจ้าหน้าที่การตลาดและสื่อสารแบรนด์ ศรีบุญญา บุสาลี • เว็บเอดิตอร์ จุฑามาศ ปานปริดา

แกลลีย์และพิมพ์ที่

สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๒-๕๐๐๐, ๐-๒๕๕๒-๑๐๑๐ โทรสาร ๐-๒๕๓๓-๒๗๕๒, ๐-๒๕๓๕-๑๓๕๕

จัดทำโดย

บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด

๑๐๘ หมู่ที่ ๒ ถนนบางกรวย-จางานอม ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๓-๕๓๕๕ โทรสาร ๐-๒๕๕๓-๓๒๒๒, ๐-๒๕๕๓-๕๑๐๐-๖ Homepage: <http://www.nainn.com>

ราคา ๑๐๐ บาท

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์.....(๑๐)

อนุโมทนา.....(๑๒)

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ..... ๑

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ..... ๓

ว่า“วิกฤตเป็นโอกาส” แต่เรารู้จักใช้โอกาสนั้นหรือเปล่า..... ๔

ถ้าเก่งจริงต้องเอาประโยชน์จากทุกข์ภัยให้ได้.....๘

วิกฤตเศรษฐกิจยังไม่เท่าไร

เรื่องใหญ่แท้คือวิกฤตคุณภาพของคน.....๑๒

ถ้าเป็นนักบริโภคนะที่ขาดความเป็นนักผลิต

ถึงแม้เจริญก็เป็นเพียงภาพลวงตา.....๑๗

ถึงจะเป็นนักผลิตขึ้นมาได้ ก็ไม่พอจะสร้างชีวิตและโลกให้ดี.....๒๑

ลุกขึ้นเดินหน้าทำท่าจะไปแล้ว ก็ต้องระวังอย่าไปติดยาใกล้อม.....๒๕

เบื้องหลังประเทศที่พัฒนา คือประวัติการฟันฝ่าทุกข์ภัย.....๓๑

ชีวิตจะรุ่งเรือง สังคมจะเลิศล้ำ ต้องหมั่นทำแบบฝึกหัดไม่ว่างวัน.....๓๕

การประหยัดคือแบบฝึกหัดแรกที่รอพิสูจน์คนไทย.....๔๐

เจาะหาความจริงเรื่องศาสนาประจำชาติ

(อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย).....๕๑

คิดให้ชัด ถ้าจะบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ.....๕๕

สังคมไทย ไฉนตกต่ำถึงเพียงนี้.....๖๒

จะเอาวิธีของฝรั่งมาใช้ ก็เจาะจับเอาของจริงมาไม่ได้.....๖๙

ดูของเขาที่ไม่เอาให้ชัด ด้านของเราที่ห่างเหินจนพรวดมั่ว.....๗๘

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์.....(๑๐)

อนุโมทนา.....(๑๒)

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ..... ๑

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ..... ๓

ว่า“วิกฤตเป็นโอกาส” แต่เรารู้จักใช้โอกาสนั้นหรือเปล่า..... ๔

ถ้าเก่งจริงต้องเอาประโยชน์จากทุกข์ภัยให้ได้.....๘

วิกฤตเศรษฐกิจยังไม่เท่าไร

เรื่องใหญ่แท้คือวิกฤตคุณภาพของคน.....๑๒

ถ้าเป็นนักบริโภคนะที่ขาดความเป็นนักผลิต

ถึงแม้เจริญก็เป็นเพียงภาพลวงตา.....๑๗

ถึงจะเป็นนักผลิตขึ้นมาได้ ก็ไม่พอจะสร้างชีวิตและโลกให้ดี.....๒๑

“มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง” มีเมื่อไร
คนไทยจะเป็นชาวพุทธได้อย่างดี.....๑๔๘

เลิกเสียที่ความสับสนพราหมณ์และความขลาดกลัวที่เหลวไหล
แน่นหนา ชัดเจน มั่นใจ คือทางออกอันเดียวของสังคมไทย.....๑๕๓

สังคมไทย เลื่อนลอยกันต่อไป หรือเด็ดเดี่ยวด้วยจิตสำนึก
ที่จะแก้ไข.....๑๖๒

บทแถมท้ายไว้บทวน.....๑๗๒

เกี่ยวกับผู้เขียน.....๑๗๖

คำนำสำนักพิมพ์

ประเทศไทยและชาวไทยเรานี้ เผชิญกับวิกฤตทางสังคมมาหลายครา ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตการเมือง วิกฤตศาสนา วิกฤตสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

วิกฤตแต่ละครั้งผ่านพ้นไปด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งถูกต้องชอบธรรมและไม่เป็นเช่นนั้น

วิกฤตหลายเรื่องเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ด้วยรูปแบบคล้ายเดิม เปลี่ยนแค่เพียงตัวละครและช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์

ถามว่า เราควรจะเริ่มต้นแก้ไขที่เรื่องใดก่อนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตเรื่องเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ตอบว่า แก่ที่การพัฒนาคุณภาพของคนในสังคม รู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์ และปลูกฝังให้รู้ซึ้งและเข้าใจอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาให้ได้อย่างแท้จริง และนำมาช่วยเหลือประเทศที่เสื่อมโทรมอยู่

เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคม ปลูกฝังอุดมการณ์ที่จะนำจิตสำนึกของสังคม และเผยแผ่คำสอนอันทรงคุณค่า สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะจึงได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *เจอวิกฤต จิตไม่วิบัติ* ของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ขึ้น หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยธรรมบรรยาย ๒ เรื่อง ได้แก่ *เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ*

และ เจาะหาความจริงเรื่องศาสนาประจำชาติ (อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย) ซึ่งเป็นธรรมบรรยายที่เกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือให้พุทธศาสนิกชนได้มีหลักธรรมนำทางในการใช้ชีวิตท่ามกลางวิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

ขอให้วิกฤตการณ์ทั้งหลายเป็นบทเรียนให้ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ที่จะไม่ “มองแคบ คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ” แต่จะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง” ด้วยการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เมื่อบุคลากรในชาติพัฒนาไปในทางที่ถูกที่ควรแล้ว ย่อมเข้าใจรากเหง้าที่มาของวิกฤตต่างๆ ข้ามผ่านปัญหาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ประกอบด้วยปัญญา และนำพาชาติให้รุ่งเรืองได้ในที่สุด

สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ

มกราคม ๒๕๕๗

อนุโมทนา

คุณณิชนน ศัลยวุฒิ บรรณาธิการหนังสือเล่ม สำนักพิมพ์ อมรินทร์ธรรมะ แจ่มความประสงค์ขออนุโมทนาบรยาย ๒ เรื่อง คือ *เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ* และ *เจาะหาความจริงเรื่อง ศาสนาประจำชาติ (อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย)* จัดพิมพ์ รวมเป็นเล่มเดียวกัน ในชื่อว่า *เจอวิกฤต จิตไม่วิบัติ* เพื่อเผยแพร่คำสอน ธรรม สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และให้หลักแนวทางในการใช้ชีวิต ท่ามกลางวิกฤตต่างๆในสังคมปัจจุบัน

อาตมภาพขออนุโมทนา เพราะเป็นการช่วยกันแผ่ขยายความรู้ ความเข้าใจ เป็นเครื่องเจริญธรรมเจริญปัญญา ให้อำนวยประโยชน์สุข แก่พหุชน ตามคติแห่งพระพุทธจริยา

ทั้งนี้ เป็นการอนุญาตสิทธิในการพิมพ์เผยแพร่เฉพาะครั้ง สำหรับการพิมพ์ครั้งนี้โดยมอบให้เปล่าตามที่ได้แจ้งแล้วนั้น

ขอให้บุญเจตนาในการส่งเสริมกุศล อำนวยผลให้ธรรมและปัญญา แผ่ไพศาล เพื่อความไพบูรณ์แห่งประโยชน์สุขของมหาชน ยินนานสืบไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๖ ตุลาคม ๒๕๕๖

หนังสือนี้ ไม่มีค่าลิขสิทธิ์ แต่เพื่อให้เนื้อหาสาระของหนังสือถูกต้องแม่นยำ ท่านผู้ใด ศรัทธาประสงค์จะพิมพ์เผยแพร่ ขอให้ติดต่อขอรับต้นแบบหนังสือ ฟรี จากวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทีก อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐ แล้วนำไปดำเนินการจัดพิมพ์เอง ตามแต่เห็นควร

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ

เจอวิกฤต จะเลือกวิวัฒน์ หรือจะเอาวิบัติ^๑

นักศึกษากราบเรียนอาราธนา: - กราบนมัสการท่านเจ้าคุณ
พระธรรมปิฎก ไท่โปรดเป็นองค์ปาฐก เพื่อเป็นแนวทางในการ
สัมมนาให้กับพวกเรา ในเรื่องทางรอดของประชากรไทยในยุค
ไอเอ็มเอฟ

เจริญพรท่านอาจารย์และนักศึกษาทุกท่าน อาตมาขอ
อนุโมทนากิจกรรมในการรับนักศึกษาใหม่ปีนี้ ที่ทำอย่างเป็น
เรื่องบุญกุศล หรือเรียกอย่างภาษาสมัยใหม่ว่า อย่างเป็นทางการ
สร้างสรรค์ และเราก็มาพูดให้เหมาะกับสถานการณ์ปัจจุบัน
ที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

^๑ธรรมกถาแก่คณาจารย์ นักศึกษาปริญญาเอก-ปริญญาโท และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยประชากร
และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ณ พุทธมณฑล

ว่า “วิกฤตเป็นโอกาส” แต่เรารู้จักใช้โอกาสนั้นหรือเปล่า

พอพูดถึงคำว่า “วิกฤต” เราก็มีความรู้สึกไม่ดี คือเป็นเรื่องของความทุกข์ เป็นเรื่องของปัญหา แต่ท่ามกลางภาวะวิกฤตนี้ความจริงมีข้อดีหลายอย่าง และข้อดีบางอย่างก็มากจนกระทั่งเราแทบจะพูดได้ว่า

ภาวะวิกฤตนี้แหละ ที่จริงเป็นโชคดี

เป็นโชคดีของประเทศไทยที่ได้มาประสบภาวะวิกฤตนี้ ถ้าพูดแบบเล่นๆ ก็อาจจะบอกว่าพวกเราโชคดีที่ได้เจอภาวะพลิกผัน แบบที่คนผู้เกิดในยุคอื่นไม่มีโอกาสจะได้เจอ ที่ว่านี้แม้จะเป็นเพียงการพูดเล่นก็มีความเป็นจริงอยู่ด้วย

ที่เป็นโชคดีแท้ๆ ก็คือความจริงที่ว่า

ประเทศไทยเรานี่ ถ้าเปรียบเทียบกับกระแสน้ำ

ในเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งนี้

เราก็เหมือนคนที่เล่นสนุกอยู่ในกระแสน้ำนั้น
โดยไม่รู้ตัวว่าความจริงกระแสน้ำนั้นไหลไปลงเหว

การที่เกิดวิกฤตนี้ก็เปรียบเหมือนกับกระแสน้ำนั้นพา
พวกเราที่กำลังเล่นสนุกอยู่โดยไม่รู้ตัวนั้นมากระทบหรือชน
เข้ากับโขดหิน แม้จะทำให้เกิดอาการบาดเจ็บเป็นความทุกข์ แต่
ก็ทำให้รู้ตัวก่อนที่จะตกลงไปในเหว

เพราะฉะนั้น **ภาวะวิกฤต** ก็คือภาวะที่อยู่เ็นระหว่างความ
เป็นความตาย คือจุดที่กระทบกับโขดหิน ซึ่งก็เป็นภาวะที่เรา
อาจจะกลับฟื้นคืนขึ้นมา ถ้าเรารู้ตัวแล้วรีบดิ้นรนชวนขวาย
ตะเกียกตะกายหนีขึ้นไปได้ แต่ถ้าเราไม่มีความสามารถเพียงพอ
กระแสน้ำก็จะพาเราไหลต่อจนตกลงไปในเหว

ช่วงเวลานี้จึงเป็นขณะที่สำคัญ ซึ่งเป็นการทดสอบความ
สามารถของเราด้วย และจึงบอกว่าเป็นโชคดีที่ทำให้เรารู้ตัวขึ้นมา
มิฉะนั้นเราก็จะหลงเพลินเพลินกันต่อไป จนตกลงเหวและ
ก็เลยตายไป ไม่มีทางที่จะแก้ไข ฉะนั้นวิกฤตนี้จึงเป็นช่วงเวลา
อันเหมาะที่เราจะได้รีบลุกขึ้นมาชวนขวายเพียรพยายามแก้ไข
ปัญหา

เป็นธรรมดาว่าเมื่อเกิดวิกฤต อย่างที่ว่ากระทบกับโขดหิน
ก็ต้องมีความทุกข์บ้าง แต่ก็ย่อมดีกว่าที่ว่าท่ามกลางความ

เพลิดเพลินนั้นเราก็ลงเหวไปโดยไม่รู้ตัว

เมืองไทยเราระยะที่ผ่านมานี้ เป็นช่วงที่เราพุ่งเพื่อสนุกสนาน เพลิดเพลินกันมาก เราอยู่ในภาวะที่เรียกกันว่าบริโภคนิยม ลุ่มหลงมัวเมาในการเสพบริโภค จนกลายเป็นว่าตอนนี้เรามา เสวยวิบากที่เป็นผลจากความเพลิดเพลินลุ่มหลงมัวเมานั้น ต้อง ประสบความทุกข์

ถ้าเรลุกขึ้นดี้นรณชวณชวายเพียรพยายามแก้ไข ก็ จะ กลายเป็นยุคแห่งการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์กันใหม่

เพราะฉะนั้น พุดใหม่แง่หนึ่ง

ระยะเวลาที่แล้วมาตอนที่รุ่งเรืองเฟื่องฟู จึงเป็นระยะเวลา แห่งการทำลาย

ขอให้พิจารณาว่าเป็นความจริงหรือไม่ ยุคที่แล้วมานั้น เป็นยุคทำลาย และยุคต่อไปนี้แหละ (ถ้าตั้งตัวให้ดี) จะเป็น ยุคแห่งการสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นจึงพูดอย่างที่มีผู้กล่าว บ่อยๆว่า

วิฤตเป็นโอกาส

แต่คำว่า “วิฤตเป็นโอกาส” นี้มีความหมายหลายอย่าง คือเป็นโอกาสในความหมายของคนที่ทำผลประโยชน์ก็ได้ หมายความว่า บางคนเวลาเกิดวิฤตของส่วนรวม ก็ฉวยโอกาส

กอบโกยเอาผลประโยชน์ส่วนตน จึงเป็นโอกาสสำหรับเขา
เหมือนกัน

แต่ในความหมายที่เราต้องการก็คือ

เป็นโอกาสสำหรับสังคมทั้งหมด ซึ่งข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะใช้
โอกาสนี้เป็นหรือไม่

ตอนนี้ขอให้เรามองในแง่ที่ว่า ยามประสบทุกข์หรือปัญหา
นั้น เป็นช่วงเวลาที่เราจะต้องเร่งชวนชวายในการแก้ปัญหา
และสร้างสรรค์ ถ้าเราทำอย่างนี้ได้ วิฤตถ์นี้จะเกิดประโยชน์
มากกว่าโทษ ซึ่งความจริงก็ควรจะเป็นอย่างนั้น เพราะเมื่อ
ทุกข์ภัยเกิดขึ้น โดยธรรมชาติจะทำให้คนลุกขึ้นดิ้นรนชวนชวาย

ถ้าเก่งจริงต้องเอาประโยชน์ จากทุกภัยให้ได้

เป็นธรรมดาของธรรมชาติมนุษย์อย่างหนึ่ง สำหรับปุถุชน ซึ่งไม่ได้รับการพัฒนาเพียงพอว่า มนุษย์นั้นจะลุกขึ้นดิ้นรน ขวนขวายเมื่อมีทุกข์ภัยคุกคาม พอโดนทุกข์บีบคั้นหรือถูกภัย คุกคามก็นิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ นอนไม่ได้ ต้องลุกขึ้นดิ้นรนหาทาง แก้ไข

ตอนนี้แหละจะเกิดพลัง และคนจะเริ่มเดินหน้าก้าวต่อไป ก็ตอนนั่นเอง

เวลาที่สุขสบายเสียอีก จะเป็นช่วงเวลาที่คนมักหลงระเรีง มัวเมา นอนเสวยความสุข มีอะไรที่ควรทำก็ไม่ทำ ชอบ ผัดเพี้ยน เพราะกำลังเพลินกับความสุข เลยกบอกว่าเอาไว้พรงนี้ เถอะ เอาไว้มะรืนก็ได้ ชอบผัดเพี้ยนกันอยู่อย่างนี้จนความเลื่อม เข้ามาถึงตัว

ตามหลักของความเจริญที่แท้จริงนั้น มนุษย์ที่เรียกว่าเป็น
ผู้ไม่ประมาท จะต้องรู้จักใช้สถานการณ์ทั้งยามสุขและยามทุกข์
ให้เป็นประโยชน์

สุข นั้นแปลว่าคล่อง สะดวก ง่าย ซึ่งมีนัยที่แสดงถึง
การกระทำ หมายความว่า ยามสุขก็คือยามที่เราจะทำอะไร
ก็ทำได้ง่าย ทำได้สะดวก หรือทำได้คล่อง เพราะเวลานั้นไม่มี
อะไรติดขัด ไม่มีอะไรขัดขวาง ถ้าต้องการจะทำก็ทำได้คล่อง
สะดวกสบาย

ตรงข้ามกับทุกข์ที่แปลว่าติดขัด คับข้อง ยากลำบาก
จะทำอะไรก็ไม่สะดวก

อย่างไรก็ตาม ในยามที่มีภาวะคล่องตัว คือสุข จะทำ
อะไรก็ทำได้ง่ายและสะดวกนั้น คนจะไม่ค่อยทำ แต่จะปล่อย
โอกาสให้ล่วงเลยหายไปเปล่า เอาแต่นอนสบาย หรือไม่ก็
หลงระเหิมมัวเมา นี่ก็คือประมาท เพราะฉะนั้นจึงเสียโอกาสไป
จนถึงยามทุกข์มาถึงตัวเข้าบ้าง คราวนี้ก็เอาละ ดิ้นรนชวนขวาย
กันใหญ่ ลูกขึ้นมา แล้วก็โวยวายๆ

ตอนนี้อั้ถ้าตั้งหลักให้ดี ก็จะกลับเริ่มทำหรือเริ่มสร้างสรรค์
กันใหม่

ชีวิตบุคคล ครอบครัว วงศ์ตระกูล ประเทศชาติ อารย-

ธรรมทั้งหมด ขอให้ดูเถอะ จะเริ่มสร้างสรรค์ความเจริญเมื่อยามมีทุกข์มาบีบคั้น

ลองสำรวจภูมิหลังของประเทศที่เจริญทั้งหลายในปัจจุบันนี้ จะเห็นจุดเริ่มของความก้าวหน้าว่ามาจากความยากแค้นและความทุกข์

ส่วนประเทศที่มีภูมิหลังสะดวกสบายนั้น ขอให้สำรวจดูเถิด ไม่ค่อยจะไปไหนเท่าไรเลย โดยมากจะเพลิดเพลिनหลงระเหิงมัวเมา เอาแต่สนุกสนานบันเทิง

ที่ว่ามานี้มิใช่จะเป็นกฎที่ตายตัว ความเป็นจริงมีอยู่อย่างนั้น แม้จะมีเงื่อนไขตัวแปรและปัจจัยประกอบหลายอย่าง แต่เมื่อว่ากันตามหลักทั่วไปก็อย่างที่พูดเมื่อกี้ คือเมื่อถูกทุกข์บีบคั้น ภัยคุกคาม มนุษย์จะลุกขึ้นดิ้นรนชวนชวาย เมื่อสุขสบายก็มีความโน้มเอียงที่จะนอนเสวยความสุข

หลักทั่วไปที่ว่า เมื่อทุกข์บีบคั้นภัยคุกคาม คนจะลุกขึ้นดิ้นรนชวนชวายนั้น บางทีก็มีเงื่อนไขตัวแปรเข้ามาที่จะทำให้ไม่ดิ้นรนชวนชวาย เช่น อาจจะมีสิ่งกล่อมเข้ามา พอจะดิ้นรนชวนชวายหน่อย เจอสิ่งกล่อมเข้าก็เลยเพลิด สบาย ปลอดภัยตัวเอง นอนรอ

ตอนนั้นมิใช่จะนอนเสวยสุข แต่นอนด้วยความหวังกรรมกรรม

กระหึ่มใจ รอคอยความช่วยเหลือของอำนาจดลบันดาลจาก
ภายนอก หรือรอโชคช่วย นี่เป็นตัวอย่างเรื่องหนึ่ง ปัจจัย
เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยจะต้องทำความเข้าใจ เพราะว่ามัน
กำลังครอบงำสังคมของเราอยู่

ปัญหาสำหรับพวกเราก็คือ

เวลานี้ทุกขภัยเข้ามาคุกคามสังคมไทยของเราแล้ว

สังคมของเราจะได้ประโยชน์จากทุกขภัยและความยากแค้น
นี้หรือไม่

หมายความว่าเราจะทำทุกขภัยนี้ให้เป็นประโยชน์ได้หรือไม่
เมื่อมองในแง่นี้ จะต้องระลึกไว้ให้ดีว่า เราอาจจะไม่ได้รับ
ประโยชน์จากวิกฤตครั้งนี้ก็ได้ถ้าเราปฏิบัติต่อมันไม่ถูกต้อง จึง
ต้องมองให้ลึกลงไปอีกว่า วิกฤตเศรษฐกิจเวลานี้ ยังมีสิ่งสำคัญ
เป็นปัจจัยซ่อนอยู่เบื้องหลังอีกชั้นหนึ่ง

วิกฤตเศรษฐกิจยังไม่เท่าไร เรื่องใหญ่ก็คือวิกฤตคุณภาพของคน

ขอพูดว่าประเทศไทยปัจจุบันมิได้มีเฉพาะวิกฤตเศรษฐกิจเท่านั้น วิกฤตเศรษฐกิจนั้นเป็นเรื่องเบา หรือเป็นเรื่องเล็กกว่า เป็นเรื่องที่ปรากฏให้เห็นบนผิวหน้าเท่านั้น แต่เรามีวิกฤตที่ร้ายแรงยิ่งกว่าอยู่เบื้องหลัง และเราได้เดินเข้าสู่วิกฤตนี้มานานพอสมควรทีเดียว การที่มีวิกฤตเศรษฐกิจนี้แหละ เป็นตัวบีบกระแทกที่มาช่วยให้เราตื่นขึ้นมา และจะทำให้เกิดผลดี ถ้าเรารู้จักปฏิบัติต่อมันให้ถูก

วิกฤตอะไรที่อยู่เบื้องหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

ขอเรียกว่าวิกฤตคุณภาพมนุษย์

เราอยู่ในภาวะนี้มานานแล้ว ถ้าเราไม่เจาะลึกให้ผ่าน วิกฤตเศรษฐกิจไปถึงวิกฤตคุณภาพคนแล้ว เราจะแก้ปัญหาไม่ได้ วิกฤตคุณภาพคนนี้เป็นเรื่องใหญ่ เราจะต้องแก้ปัญหา

ที่คุณภาพคนให้ได้

สังคมไทยนั้นมีปัญหามานานในสองเรื่องเป็นนัยอย่างน้อย เราเป็นอย่างนั้นมานานแล้วในยุคทำลายนั้นแหละ และเวลานี้ มันก็ยังไม่หมดไป สองอย่างคืออะไรบ้าง

๑. ลัทธิบริโภคนิยม

๒. ลัทธิรอฟลัดลบันดาล

ขอให้สังเกตดู สังคมไทยมีสภาพสองอย่างนี้แพร่หลาย ครอบคลุมหรือครอบงำทั่วไปหมด

ลัทธิบริโภคนิยมนั้นเป็นโลกาภิวัตน์ คือแผ่ไปครอบคลุม หรือครอบงำทั่วทั้งโลก โดยที่ไทยเรามีส่วนร่วมอยู่ด้วย

แต่ลัทธิรอฟลัดลบันดาลเป็นแค่เทศาภิวัตน์ คือครอบคลุม หรือครอบงำเฉพาะถิ่นเฉพาะประเทศ ดังเช่นประเทศไทย ของเรานี้ คงปฏิเสธไม่ได้

ในแง่บริโภคนิยม เราอาจจะเพลินพุดแก้ตัวว่า อ้าว ตอนนี้สังคมทั่วทั้งโลก โดยเฉพาะอเมริกาเขายังอวดตัวว่าเขา เป็นสังคมบริโภคนิยมเลย เราก็เป็นบริโภคนิยม แสดงว่าเราก็เจริญในทำนองเดียวกัน คล้ายกับอเมริกานั้นแหละ

การมองอย่างนี้เป็นการมองแบบฉาบฉวย ผิดเพี้ยน ไม่ได้ พิจารณาอะไรลึกลงไป ขอให้มองดูง่ายๆ สังคมอเมริกันที่เรียก

ตัวว่าเข้าสู่ภาวะเป็นสังคัมบริโภคนิยม

๑. พวกเขาพอใจอย่างนั้นหรือเปล่า
๒. สภาพที่เป็นบริโภคนิยมของเขานั้น เทียบกับภูมิหลังของเราเป็นอย่างไร

สังคัมอเมริกันนั้นมีภาวะบริโภคนิยมปรากฏเด่นชัดขึ้นมาบนพื้นฐานเดิมที่เป็นสังคัมของนักผลิต เนื่องจากภูมิหลังที่มีพื้นเป็นสังคัมผลิตนั้น เมื่อภาวะบริโภคนิยมปรากฏขึ้นมาจึงเด่นชัดมาก และจุดเด่นจึงย้ายจากการผลิตมาอยู่ที่การบริโภค ก็เลยรู้สึกได้ว่าตัวเองได้เปลี่ยนมาเป็นสังคัมบริโภคนิยมแล้ว

แต่ในความเป็นจริง ภูมิหลังหรือพื้นฐานที่รองรับอยู่ ก็คือความเป็นนักผลิตที่สืบเนื่องมานาน

สังคัมที่เจริญด้วยอุตสาหกรรมมาแต่เดิมก็คือสังคัมนักผลิต เพราะฉะนั้นสังคัมอเมริกันจึงมีความเป็นสังคัมบริโภคพร้อมอยู่ด้วยกันกับความเป็นสังคัมผลิต หรือพูดให้ถูกต้องกว่านั้นว่ามีความเป็นสังคัมบริโภคซ้อนอยู่บนความเป็นสังคัมผลิต

ตอนนี้อยู่ที่ปัญหาที่ว่า ความเป็นนักผลิตที่เป็นพื้นฐานมาแต่เดิมในภูมิหลังของอเมริกา จะอ่อนแอลงด้วยอิทธิพลของบริโภคนิยมแค่ไหน ซึ่งก็ปรากฏเหมือนเป็นการต่อสู้กันอยู่ในขณะนี้

คนอเมริกันรุ่นเก่าหน่อย รุ่นอายุ ๔๐-๕๐ ปี มักจะ
ติเตียนคนรุ่นใหม่กว่า คนรุ่นใหม่ี่สำรวย หยิบไหย่ง เกียจคร้าน
ไม่สร้างสรรค์ ขาด work ethic คือไม่มีจริยธรรมแห่งการ
ทำงาน เขาร่ำร้องกันว่าในสังคมอเมริกันนี้ work ethic ซึ่งเคย
เป็นที่ภูมิใจของเขาหายไปไหน

ขอให้สำรวจดูเถอะ หนังสือจำพวก Current Affairs
ของอเมริกันเวลานี้จำนวนมากจะพูดถึงเรื่องนี้ บางเล่มทั้งเล่ม
จะเป็นคล้ายๆงานวิจัย เพื่อดูว่าเพราะเหตุใดสังคมอเมริกัน
จึงเสื่อมจาก work ethic เช่นหนังสือเล่มหนึ่งที่ตั้งชื่อว่า
Why America Doesn't Work? (ทำไมอเมริกาจึงไม่เวิร์ค)
รวมความว่า การร่ำร้องว่า work ethic หายไปไหนปรากฏทั่วไป

ที่ว่ามานี้ก็คือการที่คนอเมริกันเองเขาไม่พอใจในการ
ที่สังคมของเขาได้กลายมาเป็นสังคมบริโภคนิยม และเห็นว่า
เป็นการเดินลงสู่ความเสื่อม สิ่งที่เขาต้องการซึ่งเป็นพลังที่ทำให้
เขาสร้างสรรค์มา ก็คือความเป็นนักผลิต

เพราะฉะนั้นจะต้องรู้ทันต่อความจริงว่า แม้แต่ในขณะนี้
เขามีความเป็นนักบริโภคที่เพิ่งจะเริ่มมาไม่นานเพียงเท่านี้ เขายัง
โอดโอยขนาดนี้ เขายังกลัวโดยเห็นว่าเป็นความเสื่อม จึงเห็น
ได้ชัดว่าคนอเมริกันรู้ว่าเบื้องหลังเหตุปัจจัยที่ทำให้เขาเจริญ
คือความเป็นนักผลิต ไม่ใช่ความเป็นนักบริโภค

หันมามองสังคมของเราบ้าง

คนไทยเวลานี้พากันภูมิใจในความเป็นนักบริโคค นี้ก็คือ
ภูมิใจในตัวเหตุปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเลื่อม ยิงตัวเองไม่มี
พื้นฐานของความเป็นนักผลิตมาก่อนด้วย ก็จึงเป็นนักบริโคค
อย่างเดี่ยว เพราะฉะนั้นก็ต้องเลื่อมอย่างแน่นอน

ถ้าจะเทียบกันง่าย ๆ ระหว่างไทยกับอเมริกาที่มาอยู่ในยุค
บริโคคนิยมด้วยกันนี้

ของอเมริกาเป็นบริโคคนิยมของนักผลิต

แต่ของไทยเป็นบริโคคนิยมของนักบริโคคที่แท้

เมื่อต่างกันอย่างนี้ ใครจะเป็นอย่างไรก็คิดได้เลย

ถ้าเป็นนักบริโภคนักที่ขาดความเป็นนักผลิต ถึงแม้เจริญก็เป็นเพียงภาพลวงตา

สิ่งที่สังคมไทยเราขาดอย่างสำคัญ คือความเป็นนักผลิต ภูมิหลังในความเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่จะทำให้เป็นนักผลิตเราก็ไม่มี ในภูมิหลังแห่งความเป็นสังคมเกษตรเรา ก็อยู่กับธรรมชาติที่สบาย เราไม่มีเหตุปัจจัยด้านทุกข์บีบคั้น ภัยคุกคามที่จะทำให้ตื่นรนชวนขวย ฝันเพภูมิหลังนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่เราจะต้องพิจารณาตัวเอง

แม้แต่ในการมองความเจริญของตะวันตก ที่เราพูดกันว่าเราชอบตามอย่างความเจริญของตะวันตกนั้น ความเป็นผู้ตามก็ไม่ได้อยู่แล้ว แต่ยิ่งกว่านั้นเรายังมองความหมายของความเจริญอย่างตะวันตกที่เราตามนั้นโดยมองแบบนักบริโภคอีกด้วย

เราคิดว่าเราอยากจะเจริญอย่างฝรั่ง การมองความเจริญอย่างฝรั่งนั้นมี ๒ แบบ คือ **มองความเจริญแบบนักผลิต** กับ

มองความเจริญแบบนักบริโภคนิยม

คนที่มองความเจริญแบบนักบริโภคนิยมจะมีภาพอยู่ในใจว่า
เจริญอย่างฝรั่งคือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง

แต่คนที่มองความเจริญอย่างฝรั่งแบบนักผลิตจะพูดว่า
เจริญอย่างฝรั่งคือทำได้อย่างฝรั่ง

สังคมไทยเรามองความหมายของความเจริญอย่างฝรั่งนี้
แบบนักบริโภคนิยมหรือแบบนักผลิต ขอให้มองดูความหมายในหัวใจ
ของคนไทยทั่วไป ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ในความเป็นผู้ตามที
อยากเจริญอย่างฝรั่งนั้น ถ้ามองแบบนักบริโภคนิยมก็บอกว่า เจริญ
อย่างฝรั่งคือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง ถ้ามองอย่างนักผลิตก็บอกว่า
เจริญอย่างฝรั่งคือทำได้อย่างฝรั่ง แล้วเรามองแบบไหน

จะเห็นว่าคนไทยทั่วไปมองความหมายของการเจริญอย่าง
ฝรั่งแบบมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง คือมองแบบนักบริโภคนิยม แต่ถ้า
เมื่อไรเรามองแบบนักผลิตละก็ ไม่ต้องกลัวหรอก แม้ว่าเวลานี้
เราจะเป็นผู้ตาม แต่ไม่ช้าเราจะขึ้นไปเสมอทัดเทียม และแม้แต่
นำเขาได้ จึงขอให้มองความเจริญอย่างฝรั่งแบบนักผลิต คือ
ทำให้ได้อย่างฝรั่ง

ปัจจุบันปัญหาเรื่องนี้หนักมาก คือความเป็นนักบริโภคนิยม
ไม่มีความเป็นนักผลิต

พื้นฐานเดิมในความเป็นนักผลิตเราก็ไม่มี และก็ไม่มีสร้างมันขึ้นมาด้วย

ถ้าเราอยากจะเป็นประเทศอุตสาหกรรม แต่ไม่เป็นนักผลิตแล้วเราจะสร้างอุตสาหกรรมได้อย่างไร เราก็จะได้แค่เป็นที่รองรับอุตสาหกรรมแบบ throw-away industry คืออุตสาหกรรมที่เขาเขี้ยวทิ้ง เช่น อุตสาหกรรมประเภทระบายมลภาวะ เป็นต้น ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วเขาไม่ต้องการ เพราะทำให้เกิดปัญหาธรรมชาติแวดล้อมเสื่อมโทรม เขาจึงระบายอุตสาหกรรมประเภทนี้ไปยังประเทศที่กำลังพัฒนา และเก็บเอาไว้เฉพาะอุตสาหกรรมพวกไฮเทค อย่างนี้เป็นต้น

คนไทยเราบางทีก็ไปยินดีพอใจอุตสาหกรรมที่เขาเข้ามา โดยที่ตัวเองก็ไม่ได้เป็นผู้จัดการ ไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชา ไม่ได้เป็นผู้นำ ไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจ ทั้งที่อุตสาหกรรมนั้นมาดำเนินการอยู่ในประเทศของเราเอง แต่อำนาจตัดสินใจอยู่ในประเทศอื่นโน่น เขาเพียงแต่มาเอาแรงงานราคาถูกที่ประเทศนี้ พอแรงงานราคาถูกเปลี่ยนไป ชักจะแพงขึ้น เขาก็ย้ายประเทศ ความเป็นนักผลิตที่จะเป็นตัวของตัวเองไม่มี

เราก็หลงระเรีง ไม่รู้ตัวว่าเราอยู่ในภาวะที่ไม่มีอะไรเป็นของตัวเองแท้จริงเลย

ได้แต่โลดแล่นอยู่กับของยืมของกู๋ ความเจริญที่ผ่านมานั้น
จึงเป็นของลวงตาทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นการที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขณะนี้ จึงเป็นภาวะ
ที่ดีที่ควรจะทำให้เรารู้ตัวและฟื้นตัวขึ้นมา อย่างน้อยทำให้
วิเคราะห์พิจารณาตนเอง แต่จะเป็นที่น่าเสียดายมากถ้าเราไม่รู้จัก
ใช้วิกฤตนี้ให้เป็นโอกาสอย่างที่พูดกันมาก ๆ

เราพูดกันมานานแล้วว่าวิกฤตเป็นโอกาส

แต่ในทางปฏิบัติ เราได้ใช้โอกาสนั้นหรือทำวิกฤตให้เป็น
โอกาสขึ้นมาได้จริงหรือเปล่า

เรื่องที่ว่านี่ยังเป็นที่น่าสงสัย

ถึงจะเป็นนักผลิตขึ้นมาได้ ก็ไม่พอจะสร้างชีวิตและโลกให้ดี

ที่พูดมานี้เป็นตัวอย่างที่ฟ้องว่าสังคมของเรามีปัญหา
มากจากบริโภคนิยม

แม้แต่ในชีวิตประจำวันก็เห็นชัดๆว่าเราหลงใหลกับค่านิยม
บริโภค เช่น ชอบสนุกสนานอวดโก้กัน เราจะหาซื้อของกิน
ของใช้โดยมองไปในแง่ของความโก้เก๋อวดกันนี้มาก

ในขณะที่สังคมอเมริกันที่เป็นต้นแหล่งแห่งความฟุ้งเฟ้อ
เป็นสังคมที่ถือกันว่ามั่งคั่งพร้อม เขาก็ยังไม่มีค่านิยมถึง
ขนาดนี้

คนไทยจะซื้อเสื้อผ้าราคาแพงๆมาใส่ ซื้อกระเป๋าต้องเอา
ยี่ห้อฝรั่งเศส ราคาใบละหลายพันหรือเป็นหมื่น หรืออะไร
อย่างนี้ ซึ่งเป็นสภาพที่ประเทศอเมริกาเขาแทบไม่มี

ขอเล่าตัวอย่างนิดหน่อย

อาตมาเดินทางไปอเมริกา ได้พบกับครอบครัวคนไทย ที่อยู่นั้นมานาน ลูกเขาเกิดที่โน่น เรียนหนังสือที่ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เขาปรารถนาให้ฟังว่า ญาติพี่น้องของเขามาจากเมืองไทยได้ทำอะไรที่เขาเห็นว่าแปลก คือไปเที่ยวหาซื้อเสื้อผ้า กระเป๋าอะไรเป็นต้นที่แพงๆ ให้ลูก แต่ลูกของเขาเองอยู่เมืองโน้น ไม่เห็นเอาใจใส่เรื่องเหล่านี้เลย เสื้อผ้าก็ใส่ของธรรมดา ให้มีใส่ก็แล้วกัน ว่าไปตามความหมายของเสื้อผ้า คือเป็นเครื่องนุ่งห่ม มีแต่งานที่อาจารย์เขามอบหมายว่าต้องทำนั้นทำนี่

เขามีความรู้สึกต่อการซื้อข้าวของของพี่น้องจากเมืองไทย ว่าเป็นพฤติกรรมที่แปลก

นี่คือลักษณะบริโภคนิยมของคนไทยนี้หนักหนากว่าแม้แต่ประเทศที่เราว่ามั่งคั่งร่ำรวยพร้อมเป็นบริโภคนิยม และพร้อมกันนั้นก็อย่างที่ว่าแล้วคือ ขาดฐานของการเป็นนักผลิต มีแต่ความเป็นนักบริโภคอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจะต้องแก้ไขให้คนไทยมาเป็นนักผลิตให้ได้ อย่างน้อยให้มาถ่วงดุลกับความเป็นนักบริโภคไว้บ้าง

ความเป็นนักผลิตก็ยังไม่พอ เพราะการผลิตหมายถึงการสร้างหรือทำขึ้นใหม่ในทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความหมายจำกัดมาก การมองการสร้างเชิงเศรษฐกิจคือการผลิตนี้เป็นการมองด้านเดียว

และการผลิตในทางเศรษฐกิจนั้นอาจจะเกิดผลในทางทำลาย
ได้มาก

การผลิตในทางเศรษฐกิจทุกครั้ง โดยปกติจะต้องทำให้เกิดการทำลายพร้อมไปด้วย สมัยก่อนนั้นถ้าพูดอย่างนี้ก็ไม่น่าจะมีใครยอมรับ แต่เป็นความจริงว่าการผลิตนั้นในความหมายหนึ่งเป็นการทำลายด้วย คือในการผลิตแต่ละครั้งก็มีการทำลายไปด้วย เช่น ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น หรือในกระบวนการผลิตนั้นเองมีการส่งของเสียขึ้นไปในอากาศ หรือลงไปในดินในน้ำ ซึ่งก็เป็นการทำลาย

การผลิตในทางเศรษฐกิจจึงมากับการทำลาย หรือเป็นการทำลายในความหมายหนึ่ง

เพราะฉะนั้นจะต้องทำการผลิตด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาท รอบคอบ และจะต้องพยายามก้าวต่อไปให้เป็นการสร้างสรรค์ เพราะการสร้างสรรค์นั้นหมายถึงการก่อให้เกิดความดีงาม ความเจริญอกงาม ทำให้เกิดประโยชน์สุข ที่มองอย่างครอบคลุมทั้งหมดที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์ดีขึ้นอย่างไร สังคมดีขึ้นอย่างไร โลกที่อยู่อาศัยทั้งหมดดีขึ้นอย่างไร นี่คือการสร้างสรรค์

แต่ถ้าเอาแค่การผลิตก็มองเพียงจะให้เกิดผลในทาง

เศรษฐกิจและจบแค่นั้น ถ้าซำร้ายก็จะเอาแต่ผลประโยชน์
ตอบแทน อย่างที่เรียกว่าเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด มันจะทำให้
เกิดผลเสียอะไรบางอย่างก็ไม่คำนึง

ในยุคที่ผ่านมานี้ การมองความหมายของการสร้างสรรค์
จะมุ่งในทางเศรษฐกิจ และมีความหมายแคบอย่างที่ว่ามาแล้ว
ฉะนั้นตอนนี้ประเทศไทยจึงมีปัญหา ๒ ชั้น คือ

๑. การผลิตทางเศรษฐกิจ เรายังไปไม่ถึงไหน

๒. แม้เมื่อผลิตทางเศรษฐกิจ เรายังไม่ได้คำนึงถึงการ
สร้างสรรค์ที่แท้จริง ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม และแก่
โลกแห่งธรรมชาติแวดล้อมทั้งหมดด้วย

เราจะคิดชั้นเดียวไม่พอ แต่เอาเป็นว่าเฉพาะตอนนี้
รวมความก็คือ สังคมของเรานี้เป็นบริโภคนิยมสุดโต่ง และ
ขาดพื้นฐานทางการผลิต จะต้องรีบแก้ไข โดยต้องทำให้คน
ของเราเป็นนักผลิต ซึ่งก็ยังไม่พอ

จะต้องก้าวต่อไปถึงขั้นพัฒนาคนให้เป็นนักสร้างสรรค์
ให้ได้

ลุกขึ้นเดินหน้าทำท่าจะไปแล้ว ก็ต้องระวังอย่าไปติดยากล่อม

เมื่อประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจอย่างนี้ขึ้นมา ซึ่งได้แก่ การเจอปัญหาที่มีทุกข์ภัยมาบีบคั้นคุกคามแล้ว ตามธรรมดา คนเราก็จะต้องลุกขึ้นดิ้นรนชวนช่วยหาทางออก จะต้องวิ่งกันละ แต่เอาเข้าจริงคนไทยจะลุกขึ้นวิ่งหรือไม่ ก็ยังไม่แน่ ถ้ามาเจอ สิ่งกล่อมก็จะหยุดเสียอีก

สังคมไทยนี้มีสิ่งกล่อมเยอะ อันนี้คือข้อ ๒ ที่บอกเมื่อก็คือลัทธิหรือผลดลบันดาล ซึ่งไม่หวังพึ่งตนเอง แต่จะรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก หรือเพลิดเพลินมัวเมากับอะไรที่เป็นเรื่องเลื่อนลอย หวังพึ่งอำนาจดลบันดาลจากภายนอก

อำนาจดลบันดาลมี ๒ แบบ คือ

๑. อำนาจดลบันดาลจากมนุษย์ด้วยกันที่ยิ่งใหญ่
๒. อำนาจดลบันดาลจากสิ่งที่ไม่มองเห็น

สังคมไทยนี้จะว่าพูดดีเตือนตัวเองก็ต้องยอม มันเป็นอย่างนั้น คือหวังผลดลบันดาลกันมาก ชอบบรอกอยว่าจะมีอำนาจภายนอกมาช่วย ชอบไปอ้อนวอนขอผล หรือหวังได้จากสิ่งกลุ่มที่ง่าย ๆ เช่น การพนัน เวลานี้ก็ไม่เบา เห็นได้ชัดว่าครอบงำไปทั้งหมด ต่างจังหวัดห่วยไต่ดินระบาศไปทุกแห่ง

ถ้าคนเพลิดเพลินอยู่กับความหวังจากสิ่งกลุ่มเหล่านี้แล้ว จะสร้างสรรค์อะไรได้

เราจะต้องรีบแก้ปัญหที่ตัวคนนี่แหละ

สิ่งกลุ่ม มีหลายระดับ เริ่มแต่สิ่งกลุ่มอย่างหยาบ เช่น สุรา ยาเสพติด คนเราจะเพียรพยายามสร้างสรรค์อะไรสักหน่อย พอมาเจอสิ่งกลุ่มเหล่านี้ก็หยุด มั่วแต่เมาและเสพอยู่นั้น และเพลิดเพลินหมกมุ่น มั่วสุ่มกันจนเป็นอันไม่ต้องทำอะไร แม้จะมีทุกข์ก็หลบทุกข์ แต่ไม่ได้แก้ทุกข์ ได้แค่หลบทุกข์ เช่น หลบมาดื่มสุรา มาหายาเสพติด พอให้ผ่านเวลาไป ปิดตาของตัวเองจากทุกข์ภัยที่เข้ามาบีบคั้น เหมือนนกกระเรียน หรือนกอะไรก็ลืมแล้ว ที่ว่ามันหนี้ย วิ่งไปๆ ตัวมันสูงๆ โยงๆ มันกลัวตาย มันก็เอาหัวไปชุกทราย พอหัวชุกทราย มันก็ปิดตาตัวเอง มองไม่เห็นภัยนั้น มันก็สบายใจเหมือนกับว่ามันพ้นภัย แต่ที่ไหนได้ ภัยก็อยู่ที่นั่นแหละ

คนที่เสพสุรยาเมาก็กล่อมใจตัวเองเหมือนอย่างนั้น
ต่อมาก็การพนัน นี่ก็สิ่งกล่อมที่สำคัญ เป็นการเพลิน
หรือปลอบใจตัวอยู่กับความหวังอันเลื่อนลอย หวังว่าฉันจะ
ได้เงินจากการพนันนี้ ก็ผันไป ไปชูดหาเลขกันบ้าง ไปหาคน
ไป๋ห่วยให้บ้าง

เวลานี้สังคมไทยมีอะไรเกิดขึ้นมาแปลกๆ สัตว์ประหลาด
บ้างอะไรบ้าง ก็ไปอ้อนวอนขอห่วยกัน

เอาสิ่งวิปริตเป็นสิ่งวิเศษ

เดี๋ยวนี้สิ่งวิปริตกลายเป็นสิ่งวิเศษในสังคมไทยเยอะ
เหลือเกิน แทนที่จะหาสิ่งวิเศษที่ประเสริฐแท้จริง ที่เกิดจาก
ความสามารถสติปัญญาอย่างแท้จริง กลับไปเอาสิ่งวิปริต
เช่น กบเจ็ดขา ปลาสองหาง เป็นผู้วิเศษ ทำไมไม่เอาเด็ก
ที่เกิดวิปริตมาเป็นผู้วิเศษบ้างล่ะ สัตว์วิปริตเรายังเอาเป็น
ผู้วิเศษได้ เด็กเกิดใหม่ที่พิการก็น่าจะเอาเป็นผู้วิเศษยิ่งกว่านั้น
มาราบไหว้เด็กพิการยังดีเสียกว่า และถ้าอยากให้มีเด็กพิการ
เป็นผู้วิเศษเยอะๆ ก็ไม่ยากด้วย เพียงกินยาทาลิโดไมด์กันมากๆ
ก็ได้ผล

ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องที่แสดงว่า

สังคมของเราอยู่กับความหวังหรือความกล่อมใจ แล้วก็

อ่อนแอ คือพร้อมกับการที่กล่อมใจตัวเองก็อ่อนแอลงไปๆ ไม่มี
ความเข้มแข็ง

เริ่มตั้งแต่กล่อมใจด้วยสุรายาเสพติด การพนัน แล้วก็
กล่อมใจด้วยอำนาจวิเศษเบื้องหลังธรรมชาติ เช่น เจ้าพ่อเจ้าแม่
ที่ไปอ่อนวอนขอผล

แม้แต่มาหาสมาธิ บางทีก็ยังใช้เป็นยากล่อมอีก
สมาธินั้น ตามหลักท่านเอามาใช้เพื่อทำให้จิตใจพร้อมที่จะ
ใช้งานได้ดี เรียกว่า ทำให้จิตเป็นกัมมณียะ คือเป็นจิตที่เหมาะสม
แก่งาน แต่ผลพลอยได้ของสมาธิคือทำให้ใจสงบสบาย พอใจ
สงบสบายก็ใช้เป็นเครื่องพักผ่อนได้ ทำให้มีความสุข

จุดนี้แหละที่อาจจะทำให้คนหลงได้
คือถ้าคนนั้นยังมีกิเลสอยู่ พอได้สุขจากสมาธิก็เพลิน
ครวญก็อาจจะใช้สมาธิเป็นยากล่อม
เวลามีทุกข์มีปัญหาก็หลบมานั่งสมาธิเสีย ปัญหาก็ไม่แก้
ฉะนั้นต้องระวังกันไว้ ในสังคมไทยมีความโน้มเอียงที่จะ
ใช้สมาธิเป็นยากล่อมจนถึงขั้นติดและหลงทางหรือไม่

ต้องย้ำว่าอันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้ามีทุกข์มีปัญหาแล้ว
มัวมาติดยากล่อมก็ไม่ไปไหนและจะอ่อนแอ

วันนี้ที่จริงก็ไม่ได้พูดอะไรมาก ก็ขอพูดเรื่องเก่าๆ ย้ำแล้ว
ย้ำอีก เวลาที่วิกฤตเศรษฐกิจได้เกิดมาครบปีแล้วในเดือนนี้
ควรจะมองดูตัวเองว่าเราได้ก้าวหน้าอะไรกันขึ้นบ้างในวิถีทาง
ของการแก้ปัญหา

ที่น่ากลัวก็คือพอได้ยินอะไรหน่อยที่พอเป็นความหวังได้
เราก็เริ่มจะหยุดเดิน การเดินร่นชวนขายของเราก็เลยไม่ยั่งยืน

ทำอย่างไรเราจะมีความเพียรพยายามที่ยั่งยืนต่อเนื่องใน
ระยะยาว

การสร้างสรรคที่แท้จริงต้องทำกันยาวนาน ไม่ใช่เป็นเรื่อง
ชั่วประเดี๋ยวประด๋าว เราชอบสิ่งที่เป็นเฉพาะหน้ามาก พอทุกข์
ขึ้นมากก็โวยวายกันใหญ่ แต่พอรู้สึกที่เออซักดีขึ้นหน่อยก็หยุด

เพราะฉะนั้นเราจะต้องมองกว้าง มองไกล มองลึกลงไป
ให้มาก ขอให้ดูตัวอย่างสังคมอื่นๆ ที่เขาโลดแล่นก้าวหน้ามา
ซึ่งไม่ใช่หมายความว่าเราจะยอมรับว่าดี เช่น สังคมอเมริกันและ
สังคมญี่ปุ่นที่ถือกันว่าเจริญก้าวหน้า แต่ขณะนี้ก็ขอบแบบเต็มที

อย่างสังคมอเมริกันก็เกิดภาวะวิกฤตในทางเศรษฐกิจมาเอง
เมื่อไม่กี่ปีนี่ ตอนนั้นฟื้นตัวขึ้นมาก็ไม่ใช่จะยั่งยืนถาวรอะไร ลึก
ลงไปท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ดีขึ้นนั้น สังคมอเมริกันก็มี
เชื้อโรคหลายอย่างที่บั่นรอนสังคมอย่างหนัก มิใช่จะมีความ
มั่นคงปลอดภัยอะไร

แต่เอาละ ในด้านหนึ่งนั้นเรานิยมความเจริญก้าวหน้าทาง
เศรษฐกิจและในทางวัตถุของเขา และความเจริญทางเศรษฐกิจ
นั้นเราก็ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จำเป็น แต่เป็นเพียงว่าอย่า
ไปหลงเพลินมัวเมา และก้ออย่าเอามาเป็นตัวตัดสินความเจริญ
ทั้งหมด

เบื้องหลังประเทศที่พัฒนา คือประวัติการฟันฝ่าทุกขภัย

จุดที่ควรสนใจก็คือ **พวกประเทศพัฒนาเหล่านี้เจริญมาได้
อย่างไร**

อย่างที่กล่าวเมื่อกี้นี้ ความเจริญนั้นมาจากภูมิหลังของเขา
พูดภาษาพระว่าเป็นผลกรรมของเขานั่นเอง

เวลาเรามองสังคมอื่นเรามักจะมองที่ผลโดยไม่มองดูเหตุ
การมองผลก็คือมองสภาพที่เขาเป็นอยู่ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์
ปัจจุบันว่าเขาकिनอยู่กันอย่างไร มีกินมีใช้พร้อมอย่างไร
และนี่ก็คือสภาพความเจริญ

แต่ไม่ได้มองว่าตัวเหตุปัจจัยที่ทำให้เขาเจริญอย่างนั้น
เป็นมาอย่างไร

ขอให้ดูตัวอย่างสังคมอเมริกันว่าที่เจริญมาได้แบบนี้ เขามี
ภูมิหลังมาเป็นร้อยๆปี ต่อเนื่องมาจากยุโรปอย่างไร อารยธรรม

ตะวันตกมีภูมิหลังอย่างไรจึงมาเป็นอย่างนี้

ปัจจัยสำคัญคือแรงบีบคั้น ทุกข์ภัย ทำให้ประเทศเหล่านี้
ดิ้นรนชนวนชวายเป็นไฉน

ไม่ต้องเอามาก แค่มารอเมริกาแล้วเท่านั้นแหละ ไม่ต้อง
พูดถึงในยุโรปที่แกก็ดินแทบตายมาก่อนแล้ว ถูกภัยคุกคาม
มีการฆ่าฟันเช่นฆ่ากันทางการเมืองที่เนื่องมาจากศาสนา อยู่ประเทศ
มีหวังตาย ๔๐ หรือ ๔๕ เปอร์เซ็นต์ ต้องลงเรือหนีภัยหนีตาย
แม้จะต้องข้ามน้ำข้ามทะเลที่เสี่ยงภัยอันตรายในท้องทะเลอย่างยิ่ง
แต่ยังมีทางรอดมากกว่า

เพราะฉะนั้น ทั้งๆที่การเดินทางนั้นแสนจะทุกข์ยาก มอง
ไม่รู้ว่าข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ก็ขอไปตายดาบหน้า แล้วก็หนีมา
จนขึ้นฝั่งอเมริกาที่นิวยอร์ก บอสตัน บอลทิมอร์ อะไรพวกนี้

ขึ้นฝั่งอเมริกามาแล้ว มองไปข้างหน้ามีแต่ป่าดงพงไพร
แถมยังไปเจออินเดียนแดงที่พวกตนนึกว่าป่าเถื่อน ที่จริง
อินเดียนแดงเขาก็มีวัฒนธรรมของเขาเหมือนกัน พวกผิวขาว
ก็ไปบุกรุกดินแดนของเขา เมื่อมองไปข้างหน้ามีแต่ดินแดน
ที่ยังไม่รู้อะไรทั้งนั้น หันไปมองข้างหลังก็เป็นทะเล ถอยไม่ได้
ต้องไปข้างหน้าอย่างเดียว ข้างหน้าก็คือทิศตะวันตก ถิ่นที่อยู่
ก็เป็น frontier คือเป็นพรมแดน เลยก็น่าเป็นเขตที่ยังไม่ได้

บุกเบิก

ความหวังอยู่ที่ต้องมุ่งไปข้างหน้า บุกฝ่าไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลาร้อย ๆ ปีต่อจากนั้นจึงเป็นระยะเวลาแห่งการมุ่งหน้าไปตะวันตกอย่างเดียว จนมีคำพูดแบบอเมริกันว่า

“Go West, young man!” เจ้าหนุ่ม จงมุ่งหน้าไปตะวันตก

คตินี้เรียกว่า frontier

frontier แปลว่า พรหมแดน ซึ่งในที่นี้มีความหมายพิเศษเนื่องด้วยภูมิหลังของสังคมอเมริกัน หมายถึง คติบุกฝ่าพรหมแดน คือการที่ต้องมุ่งไปข้างหน้า บุกเบิกฟันฝ่าก้าวข้ามพรหมแดนออกไป ไปหาทรัพยากรและความอุดมสมบูรณ์ข้างหน้าอย่างเปี่ยมด้วยความหวัง พร้อมกันนั้นก็เสี่ยงภัยอันตรายที่ทำให้ต้องตื่นตัวตลอดเวลา และต้องขยันขันแข็ง

นี่คือภาวะที่ถูกทุกซ์บีบคั้นภัยคุกคาม ที่ทำให้คนตื่นตัวและมุ่งมองไปข้างหน้า พยายามก้าวต่อไป

เพราะฉะนั้น คติ frontier นี้จึงอยู่เบื้องหลังความเจริญของอเมริกันที่คนชาตินี้ภูมิใจยิ่งนัก

คติ frontier นี้ทำวิธานิพนธ์ นักประวัติศาสตร์อเมริกันเองก็ทำมาแล้ว นาย Turner เป็นคนชี้ความสำคัญของ

คติ frontier ให้เห็นว่า อารยธรรมอเมริกันเจริญขึ้นมาจากคติ frontier นี้ ที่เขาต้องบุกตะวันตกเรื่อยไป และต้องเผชิญกับ ภัยอันตราย ลู่รบทั้งกับพวกหาอาณานิคมด้วยตนเอง ทั้งฝรั่งเศส ทั้งสเปน แล้วยังต้องเจอกับอินเดียนแดงซึ่งรบกันตลอดมา

ภัยอันตรายนี้ทำให้คนเข้มแข็ง

ความทุกข์ทำให้คนต้องตื่นตัว ต้องพยายามแก้ปัญหา

เมื่อเจอทุกข์เจอปัญหาก็เป็นธรรมดาที่จะต้องพยายามคิด แก้ไขและต้องใช้ปัญญา

ปัญญาก็เจริญงอกงาม ความสามารถก็เกิดมีขึ้น

บุกเบิก

ความหวังอยู่ที่ต้องมุ่งไปข้างหน้า บุกฝ่าไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลาร้อย ๆ ปีต่อจากนั้นจึงเป็นระยะเวลาแห่งการมุ่งหน้าไปตะวันตกอย่างเดียว จนมีคำพูดแบบอเมริกันว่า

“Go West, young man!” เจ้าหนุ่ม จงมุ่งหน้าไปตะวันตก

คตินี้เรียกว่า frontier

frontier แปลว่า พรหมแดน ซึ่งในที่นี้มีความหมายพิเศษเนื่องด้วยภูมิหลังของสังคมอเมริกัน หมายถึง คติบุกฝ่าพรหมแดน คือการที่ต้องมุ่งไปข้างหน้า บุกเบิกฟันฝ่าก้าวข้ามพรหมแดนออกไป ไปหาทรัพยากรและความอุดมสมบูรณ์ข้างหน้าอย่างเปี่ยมด้วยความหวัง พร้อมกันนั้นก็เสี่ยงภัยอันตรายที่ทำให้ต้องตื่นตัวตลอดเวลา และต้องขยันขันแข็ง

นี่คือภาวะที่ถูกทุกซ์บีบคั้นภัยคุกคาม ที่ทำให้คนตื่นตัวและมุ่งมองไปข้างหน้า พยายามก้าวต่อไป

เพราะฉะนั้น คติ frontier นี้จึงอยู่เบื้องหลังความเจริญของอเมริกันที่คนชาตินี้ภูมิใจยิ่งนัก

คติ frontier นี้ทำวิธานิพนธ์ นักประวัติศาสตร์อเมริกันเองก็ทำมาแล้ว นาย Turner เป็นคนชี้ความสำคัญของ

ชีวิตก็ตาม ลังคมก็ตาม จะเจริญได้ดี ต้องมีแบบฝึกหัด
คนที่มีแต่ความสุขนั้น ชีวิตไม่มีแบบฝึกหัด
เมื่อชีวิตไม่มีแบบฝึกหัดก็ไม่ได้ฝึกตนเอง จึงเจริญได้ยาก
เพราะฉะนั้นจึงขอให้เราภูมิใจเถิด ลังคมไทยตอนนี้อย่า
ท้อแท้ เจอทุกข์เจอภัยแล้วต้องเข้มแข็งและมองให้ถูก คือ
มองอย่างที่ว่าเมื่อกี้ว่า เราเจอแบบฝึกหัดแล้ว ถ้าเราไม่เจอ
แบบฝึกหัดเราจะไม่เข้มแข็ง แต่จะอ่อนแอเหมือนก่อนนี้ที่เป็นมา
เพราะที่ผ่านมามาแต่ก่อนนี้เราอ่อนแอและไม่รู้จักสร้างสรรค์
เพราะเราไม่เจอแบบฝึกหัด ตอนนีดีแล้วที่เราได้แบบฝึกหัด

ขอให้เรามาร่วมกันทำแบบฝึกหัด โดยตั้งท่าที่ต่อสถานการณ์ให้ถูกต้อง

เมื่อตั้งท่าที่ถูกต้องแล้วจะเกิดกำลังใจ

คนที่มีทุกข์บีบคั้นมีภัยคุกคามนั้น อย่างที่บอกแล้วว่าโดย
ธรรมชาติก็ควรจะถูกขึ้นดินร่นขนขยายอยู่แล้ว แต่การที่จะ
ไม่ลุกขึ้นดินร่นขนขยายย่อมเป็นด้วยเหตุ ๒ อย่าง

อย่างทีหนึ่ง คือ ยากล่อม พอจะลุกขึ้นดินสักหน่อย
เจอยากล่อมเข้าก็เลยสบาย เพลิน รอคความหวัง รอโชค รอการ
ดลบันดาล หรือไม่ก็

อย่างทีสอง คือ มัวแต่ระทระทระทวยอดอ้ออันคร่ำครวญ

ซ้ำเติมตัวเองเสีย เพราะคนที่สุขมานานจนเคยชินกับความสุขนั้น พอเจอทุกข์เข้า บางทีปรับใจไม่ทัน แทนที่จะลุกขึ้นดีนรณ ขวนขวายก็มัวแต่โอดโอยกอดเข้าเจ้าทุกข์เสีย

ยิ่งในสภาพวิกฤตอย่างนี้ ทุกข์หรือปัญหาจะมาแบบเงียบ และลึก ไม่เห็นชัดเจนตื่นเต้นเหมือนการรบพุ่งสงครามแบบ ใช้อาวุธที่เรียกว่า hot war ไม่ใช่สงครามร้อน ก็เลยทำให้เรา ยิ่งนอนใจ ภัยลึกๆ ภัยเงียบๆ ของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจแบบนี้ ไม่มีการเสียเลือดเสียเนื้อ ไม่ได้รบราใช้อาวุธ จึงทำให้ประมาท ใต้ง่าย และเมื่อมัวเพลินอยู่ก็ไม่รู้ตัว

ถ้าเป็นภัยอันตรายแบบสงครามร้อนจะรู้สึกตื่นตระหนก คับขันจนตัว ถ้ามันมาถึงตัวเราจะต้องตายหรือบาดเจ็บ เมื่อ เรากลับตายก็ต้องลุกขึ้นสู้หรือหนีอย่างแน่นนอน แต่ภัยเย็นแบบนี้ บางทีก็เลยเย็นตายไปเลย

เพราะฉะนั้นตอนนี้จึงถึงเวลาที่จะต้องปลุกใจคนไทยขึ้นมา และจุดแก้ปัญหาก็อยู่ที่คุณภาพมนุษย์นี้แหละ

อยากจะทำให้สนใจเรื่องวิกฤตคุณภาพมนุษย์ ซึ่งสำคัญกว่า วิกฤตเศรษฐกิจ

บางทีเราอาจจะเพลินกับการที่จะแก้วิกฤตเศรษฐกิจโดยหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่น แล้วก็ยิ่งลืมหันหันเข้าไปอีก การ แก้ปัญหาอย่างนั้นไม่ใช่การสร้างสรรค์ที่แท้จริงที่เป็นแก่นสาร

และยังยืน การแก้ปัญหาที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการสร้างสรรค์
ความเจริญด้วยฝีมือของเราเองในสังคมของเรา ซึ่งหนีไม่พ้น
จากการที่จะต้องเป็นนักผลิตนักสร้างสรรค์

การที่จะเป็นนักผลิตนักสร้างสรรค์ได้จะต้องมีความเข้มแข็ง
และทำจริงทำจัง ด้วยความเพียรพยายามอย่างมั่นคงอดทน
ระยะยาว ไม่ใช่ทำวูบๆ วาบๆ และมีไหว้ได้มาเพียงด้วยความฝัน
หรือรอการหยิบยื่นให้

น่าสังเกตว่าเวลานี้สังคมไทยมีนักรอการหยิบยื่นให้มากมาย
เหลือเกิน

เรื่องเก่าที่พูดบ่อยๆ เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องย้ำก็คือ
สังคมไทยเวลานี้ถึงจุดสำคัญแล้วที่จะเริ่มสร้างสรรค์ และเป็น
กาลเวลาซึ่งมีแ่งมองที่ดีหลายอย่าง ดังที่ว่าเมื่อถึง ระยะเวลาที่แล้วมา
เป็นช่วงเวลาแห่งการทำลาย ต่อไปนี้จะต้องถึงเวลาแห่งการ
สร้างสรรค์ แล้วสังคมไทยยุคนี้จะเป็นยุคของการสร้างชาติ ซึ่ง
จะเป็นการสร้างสรรค์ระยะยาว คนไทยจะต้องมีความเข้มแข็ง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเราสะสมแต่ความอ่อนแอ
ความเป็นนักบริโภคนิยมที่ซบหาความสุขสำราญก็แสดงลักษณะ
ของความอ่อนแออยู่ในตัวแล้ว

ความเป็นนักรอผลดบันดาลยิ่งซ้ำความอ่อนแอนี้ให้หนัก
ลงไปอีก

ทั้งคู่นี้ไม่เป็นนักทำ

ถึงตอนนี้จะต้องเปลี่ยนทั้งหมด แต่จะเปลี่ยนไหวหรือเปล่า

ลัทธิหรือผลดลบันดาลเวลานี้ครอบคลุมสังคมไทยไปทั่ว และบริโภคนิยมก็ครอบงำไปหมด ขอให้ช่วยกันคิดว่าเราจะแก้ไขไหม ขนาดมีวิกฤตเศรษฐกิจอย่างนี้ ซึ่งบังคับให้ต้องประหยัด เราก็ประหยัดเพราะจำเป็น จำใจ แทนที่จะประหยัดโดยเป็นนิสัยหรือด้วยปัญญาที่เข้าใจเหตุผล

มีญาติโยมมาเล่าให้ฟังว่า อย่างแถวประชานีเวศน์ ตอนนี่สิ่งบริโภคอะไรต่าง ๆ ราคาแพง คนต้องทำอาหารกินเองกันมากขึ้น ชื่อของราคาถูกลง ร้านอาหารก็ปิดไปมาก ดูคล้าย ๆ ว่าคนเราประหยัดขึ้นโดยทำอาหารเองหรือกินของถูกลง แต่พอมองให้ชัดอีกหน่อยปรากฏว่า “ผ้า” ผุดขึ้นมามาก ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนี้แหละผ้าเกิดขึ้นเยอะแยะ กลับเพิ่มมากกว่าเก่ากลายเป็นอย่างนั้นไป

ความเป็นบริโภคนิยมไม่ได้ลดลงไปกับวิกฤตเศรษฐกิจนี้ แสดงว่าทุกข์ภัยยังไม่เป็นแบบฝึกหัดสำหรับพวกเราเลย ถ้าจะแก้ปัญหากันจริง เราจะต้องเอาทุกข์ภัยในวิกฤตมาเป็นแบบฝึกหัดให้ได้ เพื่อฝึกพวกเราให้เก่ง ให้สามารถ ให้พัฒนาตัวเอง ให้มีสติปัญญาความกล้ากล้าเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

การประหยัดคือแบบฝึกหัดแรก ที่รอพิสูจน์คนไทย

แม้แต่การประหยัดก็ต้องมีแง่ความหมายว่า การประหยัดที่แท้คืออย่างไร

ความหมายที่เข้าใจกันทั่วไปของการประหยัดคือ การกินน้อยใช้น้อย ให้อสังหาริมทรัพย์น้อยๆ ซึ่งก็ดีในระดับหนึ่ง แต่อาจจะแคบไป และอาจจะมาพร้อมด้วยการเสียสุขภาพจิตก็เป็นได้

ตัวอย่างเช่น พ่อแม่อาจจะบอกลูกว่าเงินทองเราน้อยลงต่อไปนี่ลูกจะต้องใช้เงินน้อยๆ หน่อย ลูกบางคนก็อาจจะเห็นเหตุผลและร่วมมือ แต่หลายคนก็อาจจะไม่สบายใจ เคยใช้จ่ายง่ายสะดวกก็ต้องมายับยั้งตัวเอง คือต้องถูกบีบคั้นนั่นเอง จะกินอะไรก็รู้สึกบีบคั้นไปหมด ใช้เงินใช้ทองก็ไม่ค่อยจะได้ก็ทุกข์สิ สุขภาพจิตก็เสีย

ทั้งคู่นี้ไม่เป็นนักทำ

ถึงตอนนี้จะต้องเปลี่ยนทั้งหมด แต่จะเปลี่ยนไหวหรือเปล่า

ลัทธิหรือผลดลบันดาลเวลานี้ครอบคลุมสังคมไทยไปทั่ว และบริโภคนิยมก็ครอบงำไปหมด ขอให้ช่วยกันคิดว่าเราจะแก้ไขไหม ขนาดมีวิกฤตเศรษฐกิจอย่างนี้ ซึ่งบังคับให้ต้องประหยัด เราก็ประหยัดเพราะจำเป็น จำใจ แทนที่จะประหยัดโดยเป็นนิสัยหรือด้วยปัญญาที่เข้าใจเหตุผล

มีญาติโยมมาเล่าให้ฟังว่า อย่างแถวประชานีเวศน์ ตอนนี่สิ่งบริโภคอะไรต่าง ๆ ราคาแพง คนต้องทำอาหารกินเองกันมากขึ้น ชื่อของราคาถูกลง ร้านอาหารก็ปิดไปมาก ดูคล้าย ๆ ว่าคนเราประหยัดขึ้นโดยทำอาหารเองหรือกินของถูกลง แต่พอมองให้ชัดอีกหน่อยปรากฏว่า “ผ้า” ผุดขึ้นมามาก ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนี้แหละผ้าเกิดขึ้นเยอะแยะ กลับเพิ่มมากกว่าเก่ากลายเป็นอย่างนั้นไป

ความเป็นบริโภคนิยมไม่ได้ลดลงไปกับวิกฤตเศรษฐกิจนี้ แสดงว่าทุกข์ภัยยังไม่เป็นแบบฝึกหัดสำหรับพวกเราเลย ถ้าจะแก้ปัญหากันจริง เราจะต้องเอาทุกข์ภัยในวิกฤตมาเป็นแบบฝึกหัดให้ได้ เพื่อฝึกพวกเราให้เก่ง ให้สามารถ ให้พัฒนาตัวเอง ให้มีสติปัญญาความกล้ากล้าเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

เสียใจ มีความทุกข์เพราะต้องถูกบีบถูกคั้นให้ใช้เงินน้อย ก็กลับตรงข้าม กลายเป็นดีไป

นี่เป็นตัวอย่างของการที่จะใช้วิกฤตเป็นโอกาสและประหยัดให้เป็นประโยชน์

วิกฤตจะฝึกมนุษย์ได้มากมายถ้าเราใช้เป็น แต่ถ้าใช้ไม่เป็นก็มั่วแต่มาทุกข์ระทมตรอมตรมชบเซาจับเจ่า หรือไม่ก็รอผลดลบันดาลอย่างที่ว่าแล้ว นี่เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า เรื่องต่างๆ มีแง่มองให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งนั้น แต่เรื่องประหยัดนั้นตรงกับสถานการณ์ขณะนี้

เพราะฉะนั้นจึงขอให้เปลี่ยนความหมายของการประหยัดที่ว่าเป็นการจำเป็น จำใจ ใช้เงินน้อย บีบคั้นตัวเอง ต้องลำบากในการใช้เงิน ไม่ได้ของที่ยอยากได้ อะไรต่างๆ ซึ่งเป็นความทุกข์นี้ เปลี่ยนให้มาเป็นการฝึกความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่เป็นการพัฒนามนุษย์

โดยเฉพาะก็คือเด็กหรือเยาวชนนั้น จะต้องเน้นให้มาก ฝึกให้ดีเลยว่าจะให้ของใช้น้อยๆ ไรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เด็กก็จะใช้น้อยอย่างมีความสุข พร้อมไปกับการฝึกพัฒนาตัวเอง คือพัฒนาความสามารถ โดยเฉพาะในทางปัญญา เช่นเด็กจะรู้จักวางแผนและมีวินัยในทางความคิด

ขอให้รู้ทันว่าความทุกข์มากมายที่ฝรั่งเจอมาทำให้เขาเป็น
นักวางแผน ไม่ใช่ว่าฝรั่งเก่งอะไรพิเศษ แต่เป็นเรื่องของคน
เมื่อเจอทุกข์ ประสบปัญหา มีทั้งภัยจากมนุษย์ด้วยกันและ
ภัยจากธรรมชาติ ล้วนเป็นบทเรียนและแบบฝึกหัดจากชีวิตจริง
ที่ประสบการณ์มาสอน ทำให้ต้องคิดแก้ปัญหา

การแก้ปัญหานั้นก็มีทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหา
ระยะยาว ทำให้ต้องคิดวางแผน ทั้งวางแผนก็เก่งขึ้น และยอม
ทำการหนักหน่อที่ยเป็นเรื่องระยะยาวได้ด้วยความอดทน

คนไทยไม่ค่อยมีอย่างนี้ เราทำอะไรก็ทำกันระยะสั้นๆ
แม้แต่จะวางโครงการอะไรสักอย่าง เราก็ไม่ค่อยคิดทำระยะยาว
ฝรั่งจะจัดสัมมนาที่บางทีคิดสองปี วางแผนกันนาน คนไทย
เราไปเห็นก็เห็นว่าแปลก ทำไมฝรั่งคิดกันนานนัก เขาเคยถูก
บีบบังคับมานาน ทุกข์ภัยทำให้เขาต้องหาทางแก้ปัญหา

แม้แต่สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมากใน
ฤดูกาลต่างๆของแต่ละปี ซึ่งเป็นเรื่องของความเป็นความตาย
หรือความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างมาก ก็สอนให้เขาต้อง
เตรียมการกันอย่างจริงจัง การวางแผนก็เกิดขึ้น

ถ้าเด็กประสบภาวะอย่างนี้แล้วเรามีแบบฝึกหัดให้ทำ แ่
จะเริ่มรู้จักวางแผน การวางแผนจะมาพร้อมด้วยการใช้ปัญญา

เสียใจ มีความทุกข์เพราะต้องถูกบีบถูกคั้นให้ใช้เงินน้อย ก็กลับตรงข้าม กลายเป็นดีไป

นี่เป็นตัวอย่างของการที่จะใช้วิกฤตเป็นโอกาสและประหยัดให้เป็นประโยชน์

วิกฤตจะฝึกมนุษย์ได้มากมายถ้าเราใช้เป็น แต่ถ้าใช้ไม่เป็นก็มั่วแต่มาทุกข์ระทมตรอมตรมชบเซาจับเจ่า หรือไม่ก็รอผลดลบันดาลอย่างที่ว่าแล้ว นี่เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า เรื่องต่างๆ มีแง่มองให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งนั้น แต่เรื่องประหยัดนั้นตรงกับสถานการณ์ขณะนี้

เพราะฉะนั้นจึงขอให้เปลี่ยนความหมายของการประหยัดที่ว่าเป็นการจำเป็น จำใจ ใช้เงินน้อย บีบคั้นตัวเอง ต้องลำบากในการใช้เงิน ไม่ได้ของที่ยากได้ อะไรต่างๆ ซึ่งเป็นความทุกข์นี้เปลี่ยนให้มาเป็นการฝึกความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่เป็นการพัฒนามนุษย์

โดยเฉพาะก็คือเด็กหรือเยาวชนนั้น จะต้องเน้นให้มาก ฝึกให้ดีเลยว่าจะให้ของน้อยน้อยอย่างไรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เด็กก็จะใช้น้อยอย่างมีความสุข พร้อมไปกับการฝึกพัฒนาตัวเอง คือพัฒนาความสามารถ โดยเฉพาะในทางปัญญา เช่นเด็กจะรู้จักวางแผนและมีวินัยในทางความคิด

๒. ตัวเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดวิกฤตก็ยังไม่ชัดใหญ่

เพราะฉะนั้นจึงต้องเริ่มด้วยการชี้ให้ชัด อย่างคุณภาพที่ว่าอ่อนแอและไม่เป็นนักสร้างสรรค์ไม่เป็นนักผลิตนี้ เราก็ไม่ตระหนักรู้ตัวเลย ฉะนั้นจึงต้องชี้ปัญหากันด้วย โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศชาตินั้น อยากจะให้กระตุ้นประชาชนให้ไม่ประมาท เท่าที่ผ่านมารู้สึกว่าคอยจะเอาอะไรมาปลอบใจกันไว้

การปลอบใจนั้นจะต้องมุ่งในแง่ที่จะทำให้เกิดกำลังใจเท่านั้น

ถ้าปลอบใจแล้วทำให้เกิดความนอนใจ เพลิดเพลิน กระหยิ่มใจ

แล้วนิ่งเฉยหรือรอคอย ก็ใช้ไม่ได้

คนเราบางครั้งเมื่อเสียขวัญก็อาจจะต้องมีการปลอบใจบ้าง เพื่อให้ใจผ่อนคลายลงได้ หยุด ได้พักแล้วตั้งสติได้ แต่ถ้าปลอบใจไม่เป็นจะกลายเป็นทำให้เพลิดเพลิน หวังพึ่งพา แล้วก็หยุด หรือมัวนิ่งนอนใจ

เพราะฉะนั้นจะต้องปลอบใจแบบทำให้เกิดกำลังใจ ปลอบให้เกิดกำลังใจที่เข้มแข็ง ทำการสร้างสรรค์ต่อไป

แต่อย่างที่มีผู้ถามเมื่อีกว่า แม้แต่ความรู้ตระหนักในตัวปัญหา ก็ไม่มี เพราะฉะนั้นเราจะต้องจี้สิ่งเหล่านี้ให้ชัดเด่น

ขึ้นมา เหมือนอย่างเรื่องการเป็นนักบริโภค การเป็นนักรอผล
ดลบันดาล ก็ให้เห็นว่ามีโทษมีความเสียหายอย่างไร มันจะนำ
ความเลื่อมมาสู่สังคมของเราอย่างไร

สังคมของเรากำลังอยู่ในวิภวต วิภวตนี้เป็นจุดตายหรือ
จุดหักเหียวระหว่างวิบัติกับวิวัฒน์ คือมันไม่ถึงกับวิบัติ แต่มัน
พร้อมที่จะวิบัติ พร้อมกันนั้นถ้าเราแก้ได้มันจะกลับเป็นวิวัฒน์
เพราะฉะนั้น วิภวตจึงอยู่ระหว่างวิวัฒน์กับวิบัติ

ถ้าเราแก้ได้ มันก็เปลี่ยนจากวิภวตเป็นวิวัฒน์

ถ้าเราไม่สามารถแก้ วิภวตนั้นก็กลายเป็นวิบัติ

อย่างที่พูดแล้วแต่ต้น เหมือนกับว่าเราอยู่ในกระแสน้ำ
ที่กำลังหลงเล่นน้ำเพลินอยู่ จนกระทั่งน้ำไหลมาใกล้ปากเหว
น้ำจึงตั้งลง ในลำน้ำใหญ่ใกล้ปากเหวนั้นจะลึก จะเล่นกัน
เปล็ดเพลินไม่รู้ตัว แต่พอมาใกล้ปากเหวน้ำจะตื่นมากและจะมี
โขดหินเกาะแก่งเยอะ ตอนนี้แหละกระแสน้ำจะพาเราชนเข้ากับ
โขดหิน

นี่คือจุดวิภวตซึ่งใกล้ปากเหวแล้ว

วิภวตก็คือตอนที่อยู่ตรงปากเหว จุดระหว่างว่าจะลงเหว
หรือจะก้าวกลับไป ถ้าง่วงก็เป็นวิบัติ แต่ถ้าตะเกียกตะกาย
แก้ไขกลับมาได้ ก็นำตัวขึ้นฝั่งหรือย้อนกลับไปในทางที่ปลอดภัย

ก็จะกลายเป็นวิวัฒน์ แต่ตอนวิกฤตนี้ต้องเจ็บปวดหน่อยเพราะเจอขีดหินเข้าแล้ว จึงเป็นตอนที่สำคัญ แต่เราอย่าไปเอาวิบัติก็แล้วกัน

ต้องบอกคนไทยว่า อย่าเอาเลยวิบัติ เอาวิวัฒน์ดีกว่า แล้ววิกฤตนี้จะเป็นจุดต่อวิวัฒน์ที่สำคัญมาก

ก็อย่างที่ว่าแล้ว ประเทศชาติหรือสังคมต่าง ๆ ที่เขาเจริญพัฒนา มา เขาก็มาจากทุกข์ มาจากปัญหาทั้งนั้น

เราเข้าใจว่าอิสราเอลนี่คนแข็ง เก่งเหลือเกินใช้ใหม่ นั่นเพราะอะไร เห็นชัด ๆ ว่าภัยมันล้อมอยู่ จะตายได้ทุกวินาที แทบจะนอนหลับไม่ได้ ต้องตื่นตัวพร้อมตลอดเวลา เพราะฉะนั้นเขาจึงพูดกันว่า คนอิสราเอลทุกคนลงเรือต้องขับเรือได้ ขึ้นรถต้องขับรถได้ ขึ้นเครื่องบินต้องขับเครื่องบินได้ ต้องมีคติอย่างนี้เลยนะ

หมายความว่าภัยคุกคามบีบเร่งตัวจนกระทั่งว่าทุกคนต้องพร้อมที่จะทำการทุกอย่างได้

แต่คนที่อยู่ท่ามกลางความสุขมักจะมัวเพลิดเพลินหลงระเริงมัวเมาผิดเพี้ยน

อย่างที่ชอบพูดว่า เมื่อไรก็ได้ ไม่เป็นไร

คำว่า “ไม่เป็นไร” ของคนไทยนี่ฝรั่งเอาไปวิเคราะห์เหมือนกัน

เพราะมันมีความหมายหลายอย่าง “ไม่เป็นไร พรุ่งนี้ก็ได้” ถ้าไม่เป็นไรแบบนี้ก็ประมาณละ คือเท่ากับผิดเพี้ยน

แต่บางที “ไม่เป็นไร” ก็หมายความว่าไม่มีเมตตากากรุณา คุณทำร้ายฉันหรือคุณทำให้ฉันเจ็บ ฉันก็ไม่ว่าอะไร ไม่จองเวร ไม่เป็นไรนี่ความหมายกว้างจนฝรั่งไม่รู้จะหาศัพท์อะไรมาแทน

อย่างไรก็ตาม ก็ต้องระวังอย่างที่ว่าแล้ว คือเราจะต้องวิเคราะห์สภาพชีวิตและสังคมของเราให้ชัดเจนมากขึ้น อย่างที่ท่านผู้ถามเมื่อกี้ว่าอยู่ในความไม่รู้ตระหนักรู้ ก็คือไม่ชัดเจนนั่นเอง

ตัวปัญหาที่ต้องชี้ให้เห็นว่าสภาพคุณภาพของคนไทยขณะนี้ เป็นอย่างไร และเหตุปัจจัยต่างๆ ก็ต้องพยายามสืบค้นเอามาว่ากันให้ชัด

แล้วก็ปลุกใจคนไทยให้ไม่ประมาท

โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศชาติ จะต้องนำเสนออะไรต่างๆ ที่ปลุกเร้าความไม่ประมาทอยู่เสมอ เงินช่วยเหลือของเขา ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะทำให้เรามัวมาเพลิดเพลินนอนใจ ที่จริงมันก็มาพร้อมกับภัยอันตรายนั้นแหละ ถึงแม้ไม่มีภัยอันตรายอื่น ความหลงระเหิงเพลิดเพลินก็จะเป็นนิสัยเสียของเราต่อไป

ฉะนั้นต้องให้มีความรู้สึกต่อเงินที่เขาให้ยืมมากู้มาด้วย

ความรู้สึกจำใจอย่างยิ่ง เมื่อมีความจำใจก็ทำให้เราคิดว่าจะต้อง
รีบแก้ไขตัวเอง จะต้องสร้างสรรค์เพื่อให้พ้นจากการที่ต้องจำใจ
อยู่กับเงินกู้เงินยืมนี้ ไม่ใช่ได้เงินกู้เงินยืมมาก็เพลินสบาย เออ
มีเงินใช้แล้ว หายทุกข์แล้ว ก็เพลินต่อไป

อ้าว เดียวจะพุดมากไป จะตอบปัญหาคนเดียวพุดเสีย
ยืดยาว มีอะไรอีกไหม เจริญพร

นักศึกษา: พระเดชพระคุณเจ้าก็ได้เมตตาให้ข้อคิด
กับพวกเราในเรื่องแนวทางปฏิบัติในยุควิกฤตทางเศรษฐกิจ
ว่าเราจะวิวัฒน์อย่างไร ซึ่งเป็นข้อคิดที่เราจะนำไปเป็นหัวข้อของ
การอภิปรายร่วมกันในช่วงต่อไปค่ะ

เจาะหาความจริงเรื่องศาสนาประจำชาติ^๒ (อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย)

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) บรรยายพิเศษในการประชุมสัมมนาเรื่อง “จิตสำนึกของสังคมชาวพุทธเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ” จัดโดยสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ที่โรงแรมรอยัลริเวอร์ ๑ กันยายน ๒๕๓๗ ชื่อเรื่องเดิมตามอาราธนาว่า “พุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย” พิมพ์เผยแพร่ในชื่อเรื่องว่า *อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย* ในการพิมพ์ใหม่ ๒๕๕๐ เปลี่ยนชื่อหนังสือเป็น *เจาะหาความจริงเรื่องศาสนาประจำชาติ*

เอตํ ปฏิกิจ्ञัจํ ภิกขเว ปริหานีนํ, ยทิต्थं ปญญาปริหานิ.

“ภิกษุทั้งหลาย: บรรดาความสูญเสียทั้งหลาย
ความสูญเสียที่เลวร้ายที่สุด คือความสูญเสียทาง
ปัญญา (หรือความเลื่อมถอยด้อยปัญญา)”

เอตทคคํ ภิกขเว วุฑฺฒินํ, ยทิต्थं ปญญาวุฑฺฒิ.

“ภิกษุทั้งหลาย: บรรดาความเจริญเพิ่มพูนขึ้นมา
ความเจริญเพิ่มพูนปัญญา
เป็นความเจริญพัฒนาอย่างเลิศสุด”

ไม่ว่าจะได้ประโยชน์อื่นใดหรือไม่ หรือแม้จะเกิดการ
สูญเสียใดๆ เมื่อรู้จักคิดพิจารณา มนุษย์สามารถถือเอา
ประโยชน์ทางปัญญาได้ทุกโอกาส

ขอเจริญพร ท่านนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ผู้นำชาวพุทธ ผู้รับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคมไทยทุกท่าน

วันนี้เป็นวันอันน่าปลื้มใจ ที่มีผู้นำชาวพุทธจำนวนมากมาประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน การที่ผู้นำชาวพุทธจะมีความพร้อมเพรียงกันอย่างนี้ นับว่าเป็นโอกาสที่หายากนัก

ในตอนเริ่มต้น ขณะฟังท่านผู้แนะนำ อาตมภาพถือโอกาสมองกวาดสายตาไปดูทั่วๆ แล้วก็รู้สึกว่าการประชุมนี้เป็นครั้งที่มีผู้มาร่วมประชุมคับคั่งเป็นพิเศษ เรียกว่าเต็มทีทีเดียว จึงเป็นเรื่องน่าอนุโมทนาที่ว่า เมื่อมีกิจกรรมของส่วนรวมเกิดขึ้น ชาวพุทธยังเอาใจใส่สนใจจริงจัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม คือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เมื่อมีการประชุม ถ้าชาวพุทธมาพร้อมเพรียงกันประชุม ก็เป็นนิมิตหมายแห่งความเจริญงอกงาม

สำหรับวันนี้ อาตมภาพได้รับนิมนต์ให้มาพูดเรื่อง “พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย”

เมื่อฟังจากท่านผู้แนะนำก็เลยได้ทราบว่ ที่นิมนต์มาก็เพราะไปโยงกับหนังสือที่อาตมภาพได้เขียนไว้เล่มหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่า *พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ*

คิดให้ชัด ถ้าจะบัญญัติให้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

แต่ตอนแรกนี่จะต้องขอทำความเข้าใจกับที่ประชุมก่อนว่า
ตัวอาตมภาพเองนั้นไม่ได้มาเพื่อจะร่วมรณรงค์เรื่องนี้ และว่า
ที่จริงในการรณรงค์นี้ อาตมภาพก็ไม่ได้สนใจ

ทำไมจึงพูดอย่างนั้น อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจ
กันต่อไป

อาตมภาพไม่สนใจในแง่ของการรณรงค์ แต่สนใจในแง่
เป็นห่วง คือเป็นห่วงการรณรงค์นั้นอีกทีหนึ่ง ความสนใจในแง่
ที่เป็นห่วงนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้เราต้อง
มาพูดกันด้วย

เมื่อทางผู้จัดไปนิมนต์มาพูด อาตมภาพก็บอกว่า ในเรื่องนี้
อาตมภาพเป็นกลางนะ ทั้งๆ ที่บอกว่า เป็นกลางก็ยิ่งจะให้มา
พูดอีก เพราะฉะนั้นก็ต้องรู้กันก่อนว่าตัวอาตมภาพเองไม่ได้

รณรงค์ด้วย

อาตมภาพคิดว่า พระกัทำหน้าที่สอนธรรมะไป จะเอา
อย่างไรก็เป็นเรื่องของประชาชน พระทำหน้าที่สอนพุทธศาสนา
ถ้าประชาชนเห็นคุณค่า ประชาชนก็ใช้ปัญญาพิจารณาทำกัน
ไปตามเหตุตามผล ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ปัญญา ว่าเราจะเห็น
คุณค่าอย่างไร ฉะนั้นจะต้องพูดกันถึงเรื่องนี้ทำนองเป็นจุดยืน
ไว้เสียก่อน

อาตมภาพบอกว่าไม่ได้สนใจในตัวการรณรงค์ แต่สนใจ
ในแง่ที่เป็นห่วง

ทำไมจึงเป็นห่วง

ก็เพราะว่าเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับพระพุทศาสนาที่เรา
เคารพนับถือ แล้วก็เกี่ยวกับประโยชน์สุขของส่วนรวม ถ้าทำดี
ก็ดีไป ถ้าทำไม่ดีก็อาจจะเกิดผลเสียได้มาก ฉะนั้นเราจึงต้อง
ระวังทั้งในแง่บวกและแง่ลบ โดยเฉพาะถ้าทำแล้วเกิดผลเสียหาย
ก็เป็นอันตราย

เพราะฉะนั้นถ้าจะต้องทำหรือเมื่อมีการกระทำ ก็ต้องทำให้
ได้ผลดี อันนี้เป็นจุดที่จะต้องระลึกระหนักไว้ตั้งแต่ต้น

ที่อาตมภาพเป็นห่วงเบื้องต้นก็คือว่า เวลานี้มีความรู้สึก
ว่าชาวพุทธไม่ค่อยมีความเข้มแข็ง รวมตัวกันไม่ค่อยติด คือไม่มี

การรวมตัวกันอย่างจริงจังเท่าที่ควร ความมีใจร่วมกันและร่วมมือร่วมงานกัน รู้สึกว่ามีความย่อหย่อนมาก

เพราะฉะนั้นถ้าทำไม่ดีก็จะกลายเป็นการแสดงความอ่อนแอให้ปรากฏ เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญขึ้น แทนที่จะมีความเข้มแข็งกลับแสดงความอ่อนแอ ถ้าอย่างนั้นก็เป็นการเสียหาย

อีกประการหนึ่ง เมื่อกี้นี้พูดในแง่ที่ว่าอาจจะไม่สำเร็จเพราะอ่อนแอ แต่ในที่นี้ ถ้าสำเร็จแต่ไม่พร้อมจริง ก็อาจจะทำให้เกิดความอ่อนแอได้อีก ความอ่อนแอนี้จะมาในรูปลักษณะ ๒ อย่าง ประการแรก เมื่อสำเร็จขึ้นมา คือมีการบัญญัติขึ้นมาในรัฐธรรมนูญ ก็จะมีชาวพุทธด้วยกันเองที่เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วยแล้วที่นี้ทั้งๆที่ประกาศเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว ชาวพุทธก็กลับมีความไม่พร้อมเพรียงกัน เพราะมีความไม่ร่วมใจกันในทฤษฎีความเห็น คือไปกังขาข้องใจกันและกันในเรื่องthatไปกำหนดในรัฐธรรมนูญอย่างนั้น ถ้าอย่างนี้ก็เกิดความอ่อนแอประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง หนทางที่จะอ่อนแอก็คือจะเกิดความดีใจแล้วหลง แล้วก็ทำให้เกิดความประมาท คือมัวแต่ดีใจหรือเพลินไปว่าพระพุทธศาสนาของเรานี้ได้เป็นศาสนาประจำชาติแล้ว มีชื่ออยู่ในรัฐธรรมนูญแล้ว ต่อจากนั้นก็เลยสบาย ไม่ต้องทำอะไรแล้ว ก็เป็นทางของความประมาท

เวลานี้ก็ประมาทอย่างหนักกันอยู่แล้ว ถ้าทำไม่ดี พอสำเร็จขึ้นมากก็จะยิ่งประมาทใหญ่

เพราะฉะนั้นเรื่องนี้จะต้องคิดให้รอบคอบ และถ้าจะทำก็ต้องทำให้ได้ผลดี อย่าให้เกิดผลเสีย

อย่างน้อยถ้าทำสำเร็จก็อย่ามัวมาเถียงกันย้อนหลัง ไหนๆ ก็เป็นอย่างนั้นแล้ว ก็ให้ยอมรับความจริงทั่วกัน แล้วคิดต่อไปข้างหน้าว่าจะใช้สิ่งที่มีที่เป็นนั้นให้เป็นทางทำสิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อไปอย่างไร

ถ้าไม่สำเร็จก็ไม่ต้องไปเสียใจ แต่เอามันเป็นข้อเตือนใจและปลุกใจให้มีความเข้มแข็ง เช่น จะได้รู้ตระหนักรู้ว่าชาวพุทธนี้อ่อนแอและกระจัดกระจายกันขนาดไหน แล้วเอามันเป็นข้อปรารภที่จะทำให้ชาวพุทธร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือร่วมงานกันให้แข็งขันจริงจังยิ่งขึ้น

รวมความว่าจะเป็นอย่างไรหรือจะมาทำไหน ก็ใช้มันให้เป็นประโยชน์ให้ได้

นอกจากนั้นผู้ที่จะทำก็อย่าคิดแค่ว่าสำเร็จ จะไปคิดแค่ว่าจะได้มีบุญยุติไว้ที่รัฐธรรมนูญว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และถ้าได้สำเร็จอย่างนั้นแล้วก็จะสมใจที่คิดมา

ถ้าคิดเพียงแค่นี้ก็แทบไม่มีความหมายอะไร

ถ้าทำก็ต้องมีความชัดเจนอย่างน้อย ๒ อย่าง คือ

หนึ่ง มองเห็นชัดเจนว่าประโยชน์อะไรบ้างที่พระพุทธศาสนา จะได้จากการมีบทบาทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าพระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติ

สอง เมื่อได้กำหนดหรือบัญญัติอย่างนั้นแล้ว เราจะใช้มันเป็นฐานที่จะทำอะไรต่อไป

ต้องเห็นว่าสิ่งที่จะทำต่อไปนั้นแหละ สำคัญยิ่งกว่าการได้ บัญญัติอย่างนั้นเสียอีก และเป็นตัวที่จะทำให้การบัญญัตินั้น เกิดมีคุณค่าและมีความหมายอย่างแท้จริง โดยเฉพาะที่สำคัญ ก็คือ ตามหลักการของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธศาสนามีใช้ มีเพื่อตัวมันเอง

คือ **พระพุทธศาสนามีใช้เพื่อตัวพระพุทธศาสนา**

แต่พระพุทธศาสนานั้นมีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันนี้เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาตั้งแต่ รุ่นที่ ๑ พระองค์ก็ได้ทรงประกาศหลักการนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ให้พระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนา ไปประกาศพรหมจรรย์ะ เพื่อ ประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

เมื่อพระอรหันต์เถระทั้งหลายจะทำการสังคายนา ก็ได้

แสดงวัตถุประสงค์ตามหลักการนี้ไว้ว่า ล้างคายนาเพื่อให้พรหม-
จริยะ คือพระศาสนานี้ดำรงอยู่ยั่งยืนนาน เพื่อประโยชน์สุขแก่
ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก

เป็นอันว่าพระพุทธศาสนามีอยู่มิใช่เพื่อตัวเอง แต่มีเพื่อ
ประโยชน์สุขแก่ประชาชน หรือเพื่อมวลมนุษยชาติ เพราะฉะนั้น
ประโยชน์สุขของสังคมจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ

ถ้าเราจะให้บัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
เราจะต้องมีความคิดที่ชัดว่าเมื่อบัญญัติแล้ว

การบัญญัตินี้จะมีประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาสังคม
และสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้ดีขึ้นอย่างไรบ้าง
ไม่ใช่แค่ดีใจว่าให้พระพุทธศาสนาได้มีชื่อเป็นศาสนา
ประจำชาติ แต่ต้องมองว่าการบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาตินั้นจะช่วยทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ช่วย
แก้ปัญหาสังคมให้ดียิ่งขึ้น

ถ้าอย่างนี้จึงจะสมกับหลักการของพระพุทธศาสนาอย่าง
แท้จริง

พูดอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าเราบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาติแล้ว สังคมไทยจะได้อะไรบ้าง หรือว่าประเทศไทย
จะได้อะไรจากบัญญัตินี้

มีใช้เท่านั้น อาตมาไม่ยากให้มองแคบแค่นี้ เราควรจะมี
มองกว้างยิ่งกว่านั้นอีก คือ นอกจากว่าจะช่วยให้สังคมไทย
แก้ปัญหาของตัวเองได้อย่างไรหรือจะได้ประโยชน์อะไรแล้ว
พระพุทธศาสนาจะช่วยอำนวยความสะดวกอะไรแก่ชาวโลกได้บ้าง
ชาวโลกจะได้อะไรจากการบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาติในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

ถ้าคิดได้และมองเห็นชัดเจนถึงขั้นนี้ก็น่าพึงพอใจ

สังคมไทย ไบโตะกำลังเพี้ยน

เวลานี้เราก็รู้กันอยู่แล้วว่าสังคมมนุษย์ทั้งหมดรวมทั้งสังคมไทยของเราด้วย มีปัญหามากมายเพียงไร โลกได้พัฒนาไปก้าวไกล แต่เจริญเพียงในทางวัตถุ และเมื่อเจริญกันไปมากมายอย่างนี้แล้ว ความเสื่อมโทรมก็ได้ปรากฏขึ้นอย่างมากมายกว้างขวางทั่วทั้งโลก

ประเทศที่พัฒนาแล้วแทนที่จะพ้นจากปัญหา กลับมีปัญหาอีกด้านหนึ่งเพิ่มขึ้นมากมาย และปัญหานั้นก็มีทั้งด้านชีวิตของมนุษย์เอง ด้านสังคม และด้านธรรมชาติแวดล้อม

เวลานี้เรากำลังพูดถึงกันมากถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าธรรมชาติเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติหมดเปลืองไป สิ่งแวดล้อมเสีย อากาศเสีย ดินเสีย น้ำเสีย และมีภัยอันตรายต่างๆ มากมายที่กำลังรุมล้อมเข้ามาจากการที่ธรรมชาติเสื่อมโทรมนั้น

โดยเฉพาะสำหรับคนในกรุงเทพฯ นี้ก็เห็นได้ชัดในเรื่องอากาศเสีย ว่ามีพิษมีภัยอันตรายอย่างไรบ้าง

การเดินทาง การที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพก็ติดขัดอึดอัด ไม่สบาย ชีวิตก็ไม่ปลอดภัย เพราะเมื่อธรรมชาติแวดล้อมเสีย ก็ส่งผลมาถึงแม้แต่อาหารการกิน ซึ่งอาจจะมีสารเคมีเจือปน มีการปรุงสรร แต่งรส แต่งสี อะไรต่างๆ ด้วยจิตใจที่โลก เห็นแก่ผลประโยชน์ แล้วส่งผลร้ายมาเป็นพิษเป็นภัยแก่ชีวิต ของเพื่อนมนุษย์

ชีวิตมนุษย์ที่อยู่ในความเจริญใช้ว่าจะมีความสุขกันจริง ทางการ สุขภาพก็เสื่อมโทรม โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างรักษา ได้จริง แต่เดี๋ยวนี้โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างกลับมีอันตรายรุนแรง ยิ่งขึ้น แถมยังเกิดมีโรคแห่งความเจริญ หรือโรคแห่งอารยธรรม ขึ้นมาอีก เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันจุก ในเส้นเลือด

โรคจำพวกนี้ซึ่งไม่ค่อยมีในยุคสมัยก่อน กลับมาปรากฏ มากในยุคปัจจุบัน จนมาถึงโรคเอดส์ ซึ่งกำลังคุกคามต่อสวัสดิ ภาพของประชาชนทั่วโลก

ยิ่งกว่านั้น คนที่อยู่ในสภาพสังคมอย่างนี้ก็ปรากฏว่ามีจิตใจ ที่คับแคบ มีปัญหาทางจิต เป็นโรคจิตมาก ฆ่าตัวตายมาก

คนจำนวนมากหาทางออกทางจิตใจให้ตัวเองไม่ได้ ก็ไประบายทุกข์แก่สังคม ไปออกในทางยาเสพติด ก่ออาชญากรรม มีการฆ่ากันตายมาก

ปัญหาสังคมต่าง ๆ เหล่านี้รุ่มล่อมหม่อมมนุษย์ทั่วไปหมดทั่วทั้งโลกขณะนี้กำลังประสบกับปัญหาอย่างนี้ จนถึงกับพูดกันว่ามนุษยชาตินี้จะต้องพินาศหรือไม่ อารยธรรมของมนุษย์จะถึงจุดอวสานหรืออย่างไร

ท่ามกลางความเสื่อมโทรมต่างๆ และปัญหาที่ระดมรุ่มล่อมทั่วโลกนั้น

ก็ปรากฏว่าสังคมไทยของเรานี้ก็กลับมาเด่นเป็นพิเศษในเรื่องความเสื่อมโทรมเหล่านี้

มีปัญหาขึ้นหน้าขึ้นตากว่าประเทศทั้งหลายในโลก

ไม่ว่าจะพูดถึงปัญหาอะไรก็ตามในโลกยุคปัจจุบันนี้ที่ถือว่าเป็นความเลวร้าย ประเทศไทยจะมีชื่อเด่นมากในเรื่องที่เลวร้ายเหล่านี้

เวลาเขาประกาศข่าววิฤตหรือมีบทความในวิทยุต่างประเทศ พอพูดถึงโรคเอดส์ก็จะมีชื่อประเทศไทยขึ้นมา และมักจะขึ้นนำเขาด้วย เวลาพูดถึงปัญหาโสเภณี ชื่อประเทศไทยก็ขึ้นมาเด่นจนกระทั่งเขายกเอาเป็นตัวอย่างสำหรับบรรยายปัญหา

หรือในเรื่องยาเสพติด ประเทศไทยก็มีชื่อดัง ทั้งในเรื่องที่เป็นแหล่งผลิต ทั้งในแง่ที่เป็นผู้ลักลอบนำยาเสพติดเข้าประเทศอื่น มีขบวนการค้ายาเสพติด การฆ่ากันตายก็มีสถิติสูง จราจรถัดชิดมากที่สุดประเทศหนึ่ง อากาศเสียก็มากกว่าประเทศอื่นส่วนมาก ปากก็จะหมด ทั้งหมดนี้ไทยมักเข้าไปอยู่ในรายชื่อในฐานะเป็นประเทศที่เป็นผู้นำ

จนกระทั่งแม่แต่ในครอบครัว พ่อแม่ก็ขายลูกสาวไปเป็นโสเภณี ซึ่งเป็นความเสื่อมโทรมชนิดที่ประเทศไทยไม่น่าจะเป็นไปแต่ก็ได้ไปเป็นผู้นำอันดับสูงๆ ในเรื่องของความเลวร้ายและปัญหาที่ไม่ดีเหล่านั้น

แม่แต่เมื่อเข้าวานนี้เอง คือวันที่ ๓๑ สิงหาคม (๒๕๓๗) วันสุดท้ายของเดือนพอดีได้ฟังวิทยุ Voice of America หรือเสียงอเมริกา (V.O.A.) ออกอากาศบทความเรื่อง “Sex Trade” คือการค้าขายทางเพศ หรือ “ค้ำกาม” ก็ขึ้นชื่อประเทศไทยเด่น

เขายกแต่เรื่องประเทศไทยขึ้นมาพูด ว่าประเทศไทยมีการขายเด็กไปเป็นโสเภณี ส่วนมากอายุต่ำกว่า ๑๘ เป็นศูนย์กลางการค้าโสเภณี เด็กหญิงพม่าเข้ามาในไทยปีละไม่ต่ำกว่าหมื่นอะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่ขนาดเมื่อวานนี้เอง ใหม่ๆ สดๆ ชื่อเสียงไทยเสียขนาดไหน

หวนนึกไปถึงที่คนไทยเราตื่นตื่นกับข่าวหนังสือพิมพ์ที่ลงกัน แล้วคนไทยก็ด่าฝรั่งกันเป็นการใหญ่ คือการที่ Dictionary ของ Longman ได้ลงคำจำกัดความ Bangkok ว่า เป็นเมืองที่มีโสเภณีมาก หรือจะเป็นคำว่า Thailand อาตมาก็จำไม่แม่น

คนไทยเราโกรธแค้น ด่าฝรั่งเป็นการใหญ่ แล้วก็ดึนรนต่อสู้อุ รณรงค์ ให้เขาแก้ไข อย่างน้อยก็ให้เขาถอนหนังสือนี้ออกไปจากตลาดในเมืองไทย ก็ว่ากันอยู่นาน

แต่เท่าที่มองดู ก็วุ่นกันแต่ในเรื่องของการที่จะไปด่าไปว่าเขา แล้วก็ไม่ค่อยสำรวจมองดูตัวเอง และไม่คิดว่าเราจะใช้ประโยชน์จากการที่เขาว่านี่อย่างไรบ้าง

เราน่าจะคิดหาทางถือเอาประโยชน์ให้ได้ว่า เออ เราจะปรับปรุงภาพของประเทศไทยในสายตาของชาวโลกอย่างไร

การที่เขาว่าอย่างนั้น ก็แสดงว่าภาพของประเทศของเราในสายตาของสังคมโลกนั้นมันไม่ดีแล้ว นี่เราได้แต่มัวไปกระทบกระทั่งใจ แล้วก็ไปโกรธไปด่าเขาอยู่ แทนที่จะเอาทั้งสองอย่าง

โกรธเขาแล้วจะไปว่าเขา ก็ส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่ต้องทำอย่างสำคัญก็คือ

จะต้องหันมาดูตัวเอง พิจารณาตัวเอง

แล้วก็ปรับปรุงแก้ไข ไม้ให้ภาพนี้ปรากฏอีกต่อไป
แม้แต่การที่ไปโกรธเขานั้น ก็ปรากฏว่าเป็นไปแค่พักเดียว
เสร็จแล้วไม่นานก็หายเจ็บไป ไม้ได้เอาจริงเอาจังลัทธิอย่าง
จะแก้ไขสังคมก็ไม่มี

หลังจากที่เจ็บกันไป อาตมภาพได้ลองพูดดูบ้าง เพราะ
ที่จริงเรื่องอย่างนี้ไม่ได้มีเฉพาะใน Longman's Dictionary
เท่านั้นหรอก ใน Oxford Illustrated Encyclopaedia คือ
สารานุกรมของ Oxford ซึ่งมีภาพสี่ประกอบก็ลงอย่างนี้

คือในหัวข้อ “prostitution” เรื่องโสเภณี เขาลงประเทศไทย
เป็นตัวอย่างสำหรับบรรยายเรื่อง ลงเสียเด่นเลย แล้วแถมยัง
ลงภาพผู้หญิงอะไรที่กำลังเต้นอยู่ในบาร์ที่พัฒนาพงษ์ด้วย แล้ว
ก็มีคำบรรยายใต้ภาพ บอกว่าในเมืองไทยนี้ ผู้หญิงจนๆ ต้องมา
เข้าสู่อาชีพโสเภณีมากมาย แล้วก็ได้เงินรายได้มากกว่าอาชีพอื่น
เช่น มากกว่าการก่อสร้าง เป็นต้น ถึงสิบเท่าตัว

พอยกเรื่องขึ้นมาพูดตอนนี้ เขาซำกั้นไป เขาไม่สนใจแล้ว

เอ ทำไมเป็นอย่างนี้ ทำไมคนไทยสนใจไม่จริงจัง

เหมือนไฟไหม้ฟาง เราพูดขึ้นมาตอนนี้เขาเฉยๆ เพราะ
ว่าได้แสดงความโกรธออกไปแล้ว ไม้ต้องทำอะไรอีก หายโกรธ
สบายแล้ว ก็เลยเจ็บกันไปหมด

อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา สังคมไทยของเราเป็นอย่างไร
เวลานี้ วิทยุฝรั่ง ลองฟังเถิด ถ้าพูดถึงเรื่องเสียๆหายๆ ชื่อ
ของประเทศไทยจะขึ้นมาเรื่อยๆ ซึ่งเราจะต้องวิเคราะห์อย่าง
ที่อาตมาถามเมื่อกี้ ว่ามันเป็นแบบนี้เพราะอะไร

**เมื่อดูกันไป สังคมไทยเวลานี้ค่อนข้างจะเป็นสังคมที่มี
ความสับสน**

คนไทยมีความพรา ไม่ค่อยมีหลักยึดที่ชัดเจน
แต่ทุกคนก็ยุ่งอยู่กับการหาผลประโยชน์ใส่ตัว
ไม่คิดคำนึงถึงปัญหาของส่วนรวม
ไม่คิดสร้างสรรค์สังคมกันอย่างจริงจัง
ใจที่จะร่วมกันคิดสร้างสรรค์สังคม
ให้ก้าวสูงขึ้นไปสู่ความดีงามอะไรต่างๆนี้ไม่ค่อยมี
แต่ทุกคนก็คิดว่าตัวเองจะได้อะไรต่อไป
ก็คิดกันไปแต่อย่างนี้

จะเอาวิธีของฝรั่งมาใช้ ก็เอาใจของจริงมาได้

แม้แต่ในการที่คิดจะสร้างสรรค์ความเจริญให้ประเทศ
พัฒนาทางวัตถุนั้น เราก็คิดว่าเรานี้สร้างความเจริญแบบตะวันตก
เราแสดงออกจนกระทั่งเห็นกันชัดเจนว่าเรามีค่านิยมที่ตาม
วัฒนธรรมตะวันตก

แต่พอเอาเข้าจริง

แม้แต่เรื่องวัฒนธรรมตะวันตกนั้นเราก็ไม่รู้จริง

เราไม่มีความเข้าใจจริงแม้แต่วัฒนธรรมตะวันตกที่เราไป
นิยมมันด้วย

แล้วอย่างนี้เราจะมีอะไรชัดเจนกับตัวเองบ้าง

ตัวเองก็ไม่รู้จัก เรื่องของเขาที่ตัวไปตามก็ไม่รู้จริง

เวลาจะรับอะไรก็รับเอาแต่รูปแบบ ขาดอุดมการณ์ ขาด
ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ เช่น วิธีการประชุม เราก็รับเอาแบบ

จากสังคมตะวันตกมา แต่พอประชุมเข้าจริงจะเห็นว่า
คนไทยประชุมกับฝรั่งประชุมไม่เหมือนกัน

ในการประชุมพิจารณาปัญหาต่างๆของฝรั่งนั้น เขาอาจจะ
เถียงกันหน้าดำหน้าแดง แต่เสร็จแล้วเขาก็ยังคงอยู่ในแนวของ
การประชุมเพื่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมาย

แต่การประชุมของคนไทยนี้มีปัญหา มาก เราจะออกนอก
เรื่อง จะมาสู่เรื่องส่วนตัว และจะทะเลาะกัน แล้วก็กลายมาเป็น
เรื่องของการโกรธแค้นส่วนตัวไป

ทำไมเป็นอย่างนี้ เราเคยวิเคราะห์ไหม

รูปแบบการประชุมเรานำมา แต่สิ่งที่นำมาไม่ได้หรือมอง
ไม่เห็นคือส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งเป็นตัวแกน ก็คือคุณค่าใน
จิตใจ ได้แก่ สภาพจิตที่จะดำเนินการประชุมอย่างนั้นยังไม่มี

สภาพจิตอย่างไร

คือภาวะจิตใจที่ไฝ่ปรารถนาต่อสิ่งที่เรียกว่าเป็นอุดมธรรม
หรืออุดมการณ์

ในการประชุมที่จะดำเนินไปด้วยดีนั้น ทุกคนจะต้องมี
ความไฝ่ปรารถนาในจุดมุ่งหมายที่สูงสุดอะไรอย่างหนึ่ง คือ

ต้องการเข้าถึงสิ่งนั้น

ถ้าคนเรามีความใฝ่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สูงสุดแล้ว ใจไปใฝ่รวมในที่เดียวกัน เมื่อทุกคนมุ่งสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่เป็นจุดมุ่งหมายนั้น จะมีความสำคัญเหนือตัวตนของแต่ละคน จนกระทั่งแต่ละคนยอมได้เพื่อเห็นแก่สิ่งนั้น

ธรรมชาติตามมนุษย์ปุถุชนทุกคนไม่ว่าฝรั่ง ว่าไทย ว่าแขก ว่าจีน แต่ละคนก็มีความยึดถือในเรื่องตัวตนทั้งนั้น ไม่อยากจะให้มืออะไรมากระทบกระทั่งตัวตน เมื่อกระทบกระทั่งตัวตนก็มีความรู้สึกโกรธ มีความไม่พอใจ มีความเศร้าเสียใจเป็นธรรมดา

แต่ในสังคมที่เขามีสาระของการประชุมอยู่ มีความใฝ่ปรารถนาในสิ่งที่ดีงามสูงสุด

สิ่งดีงามสูงสุดที่ทุกคนใฝ่ปรารถนานั้นจะเป็นตัวสยบอัตตาของแต่ละคนได้

คือทุกคนเมื่อมุ่งหมายสิ่งที่สูงสุดอันนั้นแล้ว เมื่อยังไม่ถึงก็ไม่ยอมหยุด ใจก็จะมุ่งไปยังสิ่งนั้นอย่างเดียว แม้ตัวตนจะถูกกระทบกระทั่งก็เอาแหละ ก็ยอมได้ แม้จะเสียใจก็ต้องยอม เพราะหัวใจของเรามุ่งไปสู่สิ่งที่สำคัญเหนือกว่าและซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันสำหรับทุกคน

แต่ถ้าสิ่งที่มุ่งหมายแท้จริงซึ่งสำคัญเหนือกว่าตัวตนและความใฝ่ในตัวธรรมที่เป็นอุดมการณ์เป็นตัวหลักนี้ไม่มีแล้ว

ตัวตนของแต่ละคนก็จะเด่นขึ้นมา เพราะฉะนั้นมันก็ต้องปะทะ
กระทบกัน แล้วความสนใจก็เบี่ยงเบนออกมาจากจุดมุ่งหมาย
ของการประชุม มาสู่การกระทบกระทั่งระหว่างกัน เป็นส่วนตัวไป
อันนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไป

ถ้าเราสร้างสรรค์สิ่งนี้ไม่ได้

เราก็จะได้แต่รูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตกมา แต่เนื้อหา
สาระจะไม่มี

ในสังคมแต่ละสังคมที่สร้างสรรค์ความสำเร็จขึ้นมาได้โดย
มีการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้น จะต้องมีจุดหมายอันสูงสุดอย่าง
หนึ่งที่ทุกคนมุ่งหมายใฝ่ปรารถนาและทำให้ทุกคนรวมใจเป็น
อันเดียวกัน ซึ่งเมื่อยึดถือในสิ่งนี้แล้ว ตัวตนของแต่ละคนจะมี
ความสำคัญเป็นรอง

เรียกได้ว่าเอาจุดหมายสูงสุดนี้มาสยบอัตตาของแต่ละคนได้
เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงสิ่งนี้แล้วทุกคนจะยอม

ในบางประเทศก็อาจจะเอาลัทธิชาตินิยม คือเพื่อความ
ยิ่งใหญ่ของชาติของเรา ไม่ว่าจะมียะไรมากกระทบกระทั่งตัวตน
ของแต่ละคน ทุกคนก็ยอมได้

ในบางประเทศก็อาจจะเอาพระผู้เป็นเจ้ามาสยบอัตตาของ
แต่ละคนได้

ในพระพุทธศาสนาก็มีธรรม คือความจริง ความถูกต้อง
ดีงาม เป็นจุดหมายสูงสุด

เพราะฉะนั้นจึงมีหลักการสำคัญที่สอนว่า ให้เป็นธรรมา-
ธิปไตย ทุกคนต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ทุกคนต้องไปธรรม ต้อง
ถือธรรมเป็นบรรทัดฐาน และเพียรพยายามมุ่งที่จะเข้าไปถึงธรรม
ถ้ายังไม่ถึงธรรม คือความจริง ความถูกต้องดีงามแล้ว ก็ไม่
ยอมหยุด เพราะจุดหมายยังไม่บรรลุ ทุกคนจะยอมได้เพื่อเห็น
แก่ธรรม

ถ้าทำได้อย่างนี้ สาระของระบบและรูปแบบต่างๆ เช่น
การประชุมเป็นต้น ก็จะมี

แต่เวลานี้สังคมไทยเรามีไหม สิ่งที่เป็นจุดรวมใจอันนี้
ที่เป็นจุดหมายอันสูงสุด ไม่มี เพราะฉะนั้น แต่ละคนพอเข้า
ที่ประชุมก็มุ่งไปที่ตัวเอง อนาคตของแต่ละคนก็ใหญ่ขึ้นมา แล้วก็
ออกมากระทบกระทั่งกัน ในการประชุมจึงมีการถกเถียงที่ออก
นอกกลุ่มนอกทางไปเรื่อย และเกิดเรื่องส่วนตัวเป็นปัญหาอยู่เป็น
ประจำ

เพราะฉะนั้นการที่เราปรับเอารูปแบบของวัฒนธรรมตะวันตก
เข้ามาโดยไม่มีเนื้อหาสาระนี้ จึงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทย
ที่เราจะต้องพยายามคิดแก้ไขให้ได้ อย่างที่กล่าวแล้ว

ในที่นี้ขอเน้นเรื่องการไม่เข้าใจสังคมตะวันตกจริง มีความรู้ผิวเผิน มองแค่รูปแบบ เห็นแต่เปลือกภายนอก แล้วก็รับเข้ามา ยกตัวอย่าง แม้แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมของตะวันตก เราก็มักจะมองไปว่าตะวันตกได้พัฒนามาด้วยต้นทุนและโลหะ

เราเข้าใจเขาผิดอย่างนั้น ทั้งๆที่ฝรั่งเขาก็พูดอยู่ปาวๆ ตำรับก็ว่าตำราก็นี่ ว่าฝรั่งที่พัฒนาอุตสาหกรรมเจริญมาได้นี้ เพราะอะไร

ก็เพราะ work ethic คือ **จริยธรรมในการทำงาน**

ใน work ethic นั้น มีความสันโดษเป็นหลักการสำคัญ อย่างหนึ่ง ความสันโดษนี้เมื่อมาโยงเข้ากับความขยันหมั่นเพียร โดยเป็นตัวเอื้อแก่อุตสาหกรรม ก็กลายเป็นรากฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้ตะวันตกเจริญ

แต่มาบัดนี้ สังคมตะวันตก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความพร้อมพร้อมพุ่มเฟือยขึ้น ก็ได้เปลี่ยน (ตามที่เขาเองว่า) จากสังคมอุตสาหกรรมที่เป็นสังคมขยันขันแข็ง กลายเป็นสังคมบริโภคนิยม

คำว่า industry แปลว่า “อุตสาหกรรม” คือความขยัน อดทน ก็ได้แก่ความขยันหมั่นเพียรนั่นเอง

ที่ว่าเป็น industrial society ก็คือสังคมอุตสาหกรรม

หรือสังคมแห่งความขยันหมั่นเพียรทำการด้วยอุตสาหกรรม

ตะวันตกสร้างสังคมขึ้นมาได้ด้วย work ethic คือ จริยธรรมในการทำงาน โดยมีความสันโดษเป็นฐานของอุตสาหกรรม หมายถึงการที่บรรพบุรุษของเขาไม่เห็นแก่การบำรุงบำเรอตนในเรื่องการเสพวัตถุเพื่อหาความสุข แต่ตั้งหน้าตั้งตาเพียรพยายามสร้างสรรค์ผลิตผลขึ้นมา ได้แล้วก็อดออม

เมื่อไม่เห็นแก่ความสุข ไม่บำเรอตนเอง ก็เอาผลผลิตนั้นไปทุ่มเป็นทุน คือเอาไปลงทุนทำงานต่อไป ด้วยเหตุนี้เขาจึงสร้างความเจริญแบบอุตสาหกรรมขึ้นมาได้

มาถึงปัจจุบันนี้

สังคมตะวันตกพ้นจากภาวะเป็นสังคมอุตสาหกรรม กลายเป็น post industrial society (ผ่านพ้นหรือหลังยุคอุตสาหกรรม) และเป็น consumer society คือเป็นสังคมบริโภค

พอเป็นสังคมบริโภค ก็เห็นแก่กิน เห็นแก่เสพ เห็นแก่บริโภค แล้วก็เริ่มเสื่อม

เวลานี้ในสังคมอเมริกันมีการวิเคราะห์ มีการทำงานวิจัยที่แสดงผลออกมาว่า คนอเมริกันรุ่นใหม่เสื่อมจาก work ethic คือเสื่อมจากจริยธรรมในการทำงาน ขาดสันโดษ เห็นแก่การบริโภค ทำให้ความสามารถและประสิทธิภาพในการผลิตเสื่อมลง

คนไทยเรานี้ถือว่าฝรั่งเจริญเพราะตักหนา แล้วไปปลุกเร้าให้คนมีความโลภ พร้อมกันนั้นก็มาตีว่าพุทธศาสนาสอนให้มีความสันโดษ ทำให้คนไทยเราไม่สร้างสรรค์ความเจริญ

ที่จริงตัวเองจับจุดผิด ทำให้เราสร้างสรรค์ความเจริญไม่ถูกที่

พัฒนาไปแล้วเกิดปัญหามากมาย

กลายเป็นทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

ด้านรัฐเขา แรงขับเคลื่อนที่ทำให้เขาสร้างและพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นมาได้ คือ work ethic เราก็เข้าไปไม่ถึง

ส่วนด้านตัวเอง เราก็คงไม่รู้ สันโดษก็เหลือแต่ตัวคัพท์หรือถ้อยคำที่เราคลุมเครือไม่ชัดในความหมาย แถมเข้าใจผิดเพี้ยนไปเสียด้วยซ้ำ เลยไม่สามารถเอามาประสานประโยชน์กับอุตสาหกรรม^๓ ธรรมชาติเหล่านี้ เราไม่มีความชัดเจน พร้อมกันนั้นในเวลาที่เราไปรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมา แม้แต่จะพัฒนาอุตสาหกรรม

^๓ สันโดษ คือ ความรู้จักอ้อมรู้จักพอในวัตถุเสพรูปโภค มีความพึงพอใจเป็นสุขได้ด้วยสิ่งที่ตนมี ไม่มัววุ่นวายกับการหาวัตถุที่จะบำเรอตัวเอง แต่รู้จักออมเวลา แรงงาน และความคิด เอาไปใช้ในการทำหน้าที่ และในการสร้างสรรค์ทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์

พระพุทธเจ้าสอนให้สันโดษในวัตถุบำเรอความสุข แต่ให้ไม่สันโดษในกุศลธรรม

เมื่อเราสันโดษในวัตถุบำรุงความสุข เราก็สามารถที่จะไม่สันโดษในกุศลธรรมได้เต็มที่ เพราะเรามีเวลา แรงงาน และความคิดที่จะไปทุ่มให้แก่การที่จะสร้างสรรค์

เราก็ไปปรับเอาแต่รูปแบบ แล้วก็เข้าใจผิด นึกว่าถ้าช่วยยุปลุกเร้า
ค้นหาให้ประชาชนมีความโลภแล้วจะพัฒนาประเทศได้

เมื่อพัฒนาไปในแนวทางของค้นหาอย่างนี้ คนก็มีแต่ความ
อยากได้ แต่ไม่ยอมทำ

มองหาสิ่งที่จะเสพบริโภค แต่ไม่คิดที่จะประดิษฐ์คิดค้น
หรือพยายามผลิตขึ้นมา

ในระบบค้นหานั้น คนไม่ยอมทำงาน แต่ที่ทำก็เพราะ
จำเป็น เนื่องจากมีเงื่อนไขกำหนดว่าต้องทำจึงจะได้ ถ้าเลี้ยง
ได้ก็เลี้ยง เมื่อเลี้ยงไม่ได้ก็จำใจทำไป หรือไม่ก็ทุจริต หรือไม่
ก็หาทางได้ผลประโยชน์ทางลัด ทำให้มีการกู้หนี้ยืมสิน หรือ
ลักขโมยเอาเงินมาเพื่อจะหาวัตถุสิ่งเสพบิโภคให้ได้เร็วที่สุดโดยไม่ต้อง
ทำงาน

เมื่อเป็นอย่างนี้ ประเทศชาติจะเจริญได้อย่างไร

ดูของเขาก็ไม่เอาให้ชัด ด้านของเราก็ห่างเป็นจนพรวดิว

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องศาสนา

พอเห็นประเทศอเมริกามีการแยกระหว่าง church and state เห็นเขามีคติ separation of church and state ทั้งที่ไม่รู้ว่าภูมิหลังของเขาเป็นอย่างไร ก็นึกเอาง่ายๆว่าประเทศอเมริกาเป็นผู้นำในทางประชาธิปไตย ตามคติของเขาศาสนากับรัฐต้องแยกจากกัน ไทยเราจะต้องเอาบ้าง เลยได้มาแต่รูปแบบ

คนไทยไม่รู้เหตุผลที่เป็นมาว่าทำไมประเทศอเมริกาจึงต้องแยก church and state ทำไมรัฐกับศาสนาต้องแยกจากกัน ที่จริงนั้นอเมริกาเขาแยกรัฐกับศาสนาเพราะมีปัญหาเรื่องแยกนิกายในศาสนาเดียวกัน

คำว่า แยกรัฐกับศาสนา ความหมายของเขามุ่งไปที่นิกายต่างๆ เพราะในอเมริกานั้นแม้จะมีศาสนาใหญ่ศาสนาเดียว แต่ก็

แยกเป็นหลายนิกาย แต่ละนิกายก็แก่งแย่งและระแวงกัน

ตอนที่อเมริกาจะตั้งประเทศนั้น ไม่ใช่เขาไม่เอาศาสนา เขาคิดมากทีเดียว เขาอยากจะทำศาสนาขึ้นเป็นใหญ่เพื่อช่วยประเทศชาติ แต่จะเอานิกายนั้น นิกายโน้นก็ร้อง จะเอานิกายโน้น นิกายโน้นก็ร้อง ตกลงกันไม่ได้ ผลที่สุดจึงต้องแยก church and state

นี่แหละ เพราะมันมีภูมิหลังอย่างนี้ ไม่ใช่เขาจะไม่เอาศาสนา来帮助ประเทศชาติ เขาอยากจะทำ แต่เอาไม่ได้ ถ้าเอามาคนจะแตกสามัคคีกัน เขาก็เลยต้องแยก

ทีนี้ถ้าเราไปดูในแง่อื่นๆที่เขาปฏิบัติต่อศาสนาโดยไม่ได้ประกาศ ดูว่าที่ประเทศอเมริกานี้มีศาสนาประจำชาติหรือเปล่า ขอให้มองให้ดี เช่น ในคำปฏิญาณธงของอเมริกาที่เขาเรียกว่า Pledge of Allegiance

ในคำปฏิญาณธงนั้น ซึ่งทุกคนแม้แต่เด็กนักเรียนก็ต้องกล่าว เขามีข้อความหนึ่ง คือคำว่า one nation under God อันแสดงถึงอุดมการณ์ของประเทศอเมริกาที่รวมประเทศชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทุกคนต้องกล่าวว่า one nation under God แปลว่า “ประชาชาติหนึ่งเดียว ภายใต้องค์พระเป็นเจ้า”

นี่หมายความว่าอย่างไร ทำไมเขากล่าวคำนี้

แล้วคนไทยชาวพุทธเข้าไป เขายกเว้นให้ใหม่

ยิ่งกว่านั้น เมื่อปี ๒๔๙๙ รัฐสภาอเมริกัน คือคองเกรส ก็ได้ลงมติให้กำหนด national motto คือคำขวัญของชาติว่า “In God We Trust” แปลว่า พวกเราขอมอบชีวิตจิตใจไว้ในองค์พระผู้เป็นเจ้า อย่างนี้เป็นต้น นี่คือประเทศอเมริกา

นี่คือเนื้อหาสาระที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจ

ไม่ใช่ว่าเวลาไปดู ก็ไปดูแต่รูปแบบเอามาโดยไม่เข้าใจอะไรจริงจัง แล้วก็เกิดปัญหาที่ว่าเอามาใช้ในประเทศของตัวเอง ไม่ถูกต้อง

เพราะฉะนั้นเราจะต้องเข้าใจสังคมตะวันตกให้ชัด แม้แต่จะตามเขาก็ขอให้ตามให้ได้จริงๆเถิด ให้ได้เนื้อหาสาระมาด้วยอย่าเอาแต่เพียงรูปแบบเท่านั้นมา

แม้แต่เรื่องประชาธิปไตยก็เหมือนกัน เราก็มีว่ไปยุ่งไปวุ่นวายกันอยู่แต่เรื่องรูปแบบ จนกระทั่งเวลานี้ ประชาธิปไตยที่เรามีกันอยู่ ขอถามว่า

เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงไหม

ประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร

จุดมุ่งหมายของประชาธิปไตยที่แท้อยู่ที่ไหน

มันเป็นประชาธิปไตยที่จะนำสังคมไปสู่อุดมธรรม
ไปสู่ความดีงามและสันติสุขหรือเปล่า
ชีวิตที่ดีงาม สังคมที่ดีงาม มันจะนำเราไปถึงได้ไหม
หรือว่ามันเป็นเพียงประชาธิปไตยที่รับใช้บริโภคนิยม
อันนี้ขอฝากไว้เป็นคำถาม เรามัวไปเถียงกันอยู่แต่เรื่อง
รูปแบบ ส่วนสาระสำคัญอะไรต่างๆ กลับไม่ค่อยพูดจาพิจารณา
กัน

เวลาไปเรียนวิชาการของตะวันตกก็เหมือนกัน การไปเรียน
นั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะว่าเราจะต้องรู้เท่าทันเขา แต่เราควรมีความ
มุ่งหมายว่าเราไปเรียนเอาวิชาการของตะวันตกมาเพื่ออะไร เพื่อ
มาสร้างสรรค์พัฒนาสังคมของตัวเอง และเพื่อช่วยแก้ปัญหา
อารยธรรมของโลกด้วย แต่เราทำอย่างนี้ได้แค่ไหน

**เวลาเราเรียนตามตะวันตก เราไปเอาวิชาการมา
แต่เสร็จแล้ว สิ่งที่เราควรจะรู้อย่างแท้จริง เราก็ไม่รู้
ปรากฏว่าเราตามฝรั่งไปโดยไม่ถูก ไม่ตรง และไม่ถึงความ
ความรู้ที่แท้จริง**

อาตมภาพจะขอยกตัวอย่างให้ฟังสักชนิดหนึ่ง เช่น
นักวิชาการของเราไปเรียนเรื่องของประวัติศาสตร์ในแขนงประวัติ-
ศาสตร์การปกครอง ซึ่งฝรั่งเขาก็เรียนมาถึงทางเอเชียด้วย โดย
เฉพาะทางด้าน Southeast Asia ซึ่งมีประวัติของการถือ

อุดมการณ์ทางการเมืองตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนามีหลักการปกครองของจักรวรรดิ คือ พระเจ้าจักรพรรดิ แต่เป็นจักรพรรดิในความหมายเดิม ไม่เหมือนกับที่ใช้ในภาษาไทย

เรื่องอย่างนี้อยู่ในสายวัฒนธรรมของเราเอง ซึ่งเราควรจะ รู้ดีกว่าฝรั่ง แต่กลายเป็นจุดอ่อนของเราที่เรากลับต้องไปเรียนรู้ จากฝรั่ง ซ้ำร้ายเรายังรู้ไม่เท่าเขาและรู้ไม่จริงอีก จนทำให้เกิด ความผิดพลาดที่ไม่สมควร

นักวิชาการของไทยเราไปเห็นบทนิพนธ์ของนักวิชาการฝรั่ง เรื่องจักรวรรดิหรือจักรพรรดินั้นเข้า แต่ไม่มีความรู้พื้นฐาน ไม่ชัดเจนในสายวัฒนธรรมของตัวเอง ก็เข้าใจผิดพลาด

ฝรั่งเขียนว่า Cakravartin คนไทยเราเอง ไม่รู้ว่าฝรั่ง เขียนเรื่องอะไร หลักการถ่ายถอดอักษรหรือวิธีเขียนคำบาลี สันสกฤตด้วยอักษรฝรั่งก็ไม่รู้ เลยจับเอามาว่า จักรวาทิน แล้ว เราก็เอามาเขียนในตำราของเราว่าฝรั่งพูดเรื่อง “จักรวาทิน”

จักรวาทินคืออะไร

ที่จริงเป็นจักรวรรดิน ซึ่งก็คือจักรวรรดิ หรือพระเจ้า จักรพรรดินั่นเอง แต่ภาษาสันสกฤตเขียน จกัรวรุตินุ ถอด เป็นอักษรโรมันว่า Cakravartin ตรงกับบาลีว่า จกักวตฺติ

(Cakkavatti)

เมื่อเราเข้าใจคำพูดไม่ถูกต้อง อ่านเป็นจักรวาตินเสียแล้ว เราอ่านเรื่องที่เขาเขียนก็เข้าใจไม่ตรงกับเรื่องที่เขาต้องการจะพูด ทำให้เกิดความสับสน

เราไปเรียนวิชาการรัฐศาสตร์ของฝรั่ง เขาเขียนเรื่องอุดมการณ์การปกครองในอดีตของ Southeast Asia เรามัวไปเข้าใจว่าเขาพูดเรื่องจักรวาติน ก็เลยไม่รู้ว่าเขาพูดเรื่องพระเจ้าจักรพรรดินี้เอง

กลายเป็นว่าเรื่องในสายของเราเองที่เราควรรู้ดีกว่าฝรั่ง เวลาไปอ่านของฝรั่ง เราควรจะวิเคราะห์และวินิจฉัยเขา และช่วยแก้ไขให้เขาได้ เรากลับรู้ได้ไม่ถึงเขา แถมยังเข้าใจผิดพลาดมาอีกด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่ง ในเวลาที่ฝรั่งเขาจะใช้ภาษาอังกฤษเขียน ถ้อยคำในภาษาอื่น เขามีระบบการถ่ายอักษร พร้อมทั้งวิธีการอ่านการออกเสียง เป็นต้น เช่น เมื่อเขียนชื่อคนชาวศรีลังกา คนศรีลังกาก็เขียนตามระบบถ่ายตัวอักษรที่วางไว้

ภาษาของศรีลังกานั้นมีรากฐานสืบมาจากภาษาบาลีเป็นอันมากทีเดียว ซึ่งก็อยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกับของเราเอง ซึ่งเราควรจะเข้าใจชัดเจนยิ่งกว่าฝรั่ง

คนไทยเราไปอ่านชื่อของคนศรีลังกาที่เขียนเป็นภาษาฝรั่ง เมื่อเราไม่รู้ไม่เข้าใจและไม่ได้ศึกษาระบบของเขา เราก็อ่านไม่ถูก (และมองเขาไม่ทะลุด้วย)

เราไปเห็นชื่อประธานาธิบดีศรีลังกาคณก่อน ที่เขาเขียนว่า Jayawardene เราก็อ่านว่า“ชยาวาร์เดเน” ชยาวาร์เดเนอะไร ที่ไหนกัน ที่จริงก็คือนายชยวรรธนะ หรือชัยวัฒน์ (ชัยวัฒน์) นั่นเอง แต่เขียนตามสำเนียงของเขา เมื่อเป็นภาษาอังกฤษ จะเป็นอย่างนั้น

อาตมาก็ลองฟังดูว่าที่คนไทยออกเสียงชยาวาร์เดเนนี้ วิทยุฝรั่ง เช่น V.O.A. และ B.B.C. เขาจะออกเสียงอย่างไร ไปฟังฝรั่งยังออกเสียงใกล้เคียงกว่า ฝรั่งออกเสียงว่า ชะยะวาดะนะ ก็ยังใกล้เคียงเข้ามา ทำไมฝรั่งออกเสียงได้ดีกว่าคนไทย ก็เพราะคนไทยเราไม่ได้ศึกษาสืบค้นหาความรู้

ทั้งๆที่ว่าศรีลังกานี้ใกล้เคียงเมืองไทยมากกว่าฝรั่ง เราอยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกัน คนศรีลังกานั้นชื่อของเขาส่วนมากก็มาจากพุทธศาสนา นายชัยวัฒน์นี้ชื่อก็มาจากภาษาบาลีนี้แหละ

อีกตัวอย่างหนึ่ง นายกรัฐมนตรีศรีลังกาคคนที่แล้วที่ถูกล้างสารไป เขาเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Premadasa คนไทยเอามาอ่านออกเสียงทางวิทยุ โฆษกบางคนก็ออกว่า“เประมาดาซ่า”

ลองดูว่าอะไรหนอ เปรมาดาซ่า อ้อ นายเปรมทาสนี่เอง
อย่างนี้เป็นต้น

ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องของการที่คนไทยเราตื่นความเจริญ

แต่ตามความเจริญไม่ถึง

ต้องขอพูดอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงได้แต่รูปแบบและ
เปลือกนอกมา

แม้แต่ในเรื่องที่เราควรจะเห็นและนำเขา เขาก็ยังรู้ไม่เท่า
ไม่ถึง ไม่ถูก ไม่ทัน ได้แต่รุ่งม่งามม่งำ ถ้าอย่างนี้เราก็จะต้อง
เป็นผู้ตามเขาแบบเถลไถลไถลอยู่เรื่อยไป ไม่มีทางจะนำไปนำเขาได้

คนไทยเราไปอ่านชื่อของคนศรีลังกาที่เขียนเป็นภาษาฝรั่ง เมื่อเราไม่รู้ไม่เข้าใจและไม่ได้ศึกษาระบบของเขา เราก็อ่านไม่ถูก (และมองเขาไม่ทะลุด้วย)

เราไปเห็นชื่อประธานาธิบดีศรีลังกาคณก่อน ที่เขาเขียนว่า Jayawardene เราก็อ่านว่า“ชยาวาร์เดเน” ชยาวาร์เดเนอะไร ที่ไหนกัน ที่จริงก็คือนายชยวรรธนะ หรือชัยวัฒน์ (ชัยวัฒน์) นั่นเอง แต่เขียนตามสำเนียงของเขา เมื่อเป็นภาษาอังกฤษ จะเป็นอย่างนั้น

อาตมาก็ลองฟังดูว่าที่คนไทยออกเสียงชยาวาร์เดเนนี้ วิทยุฝรั่ง เช่น V.O.A. และ B.B.C. เขาจะออกเสียงอย่างไร ไปฟังฝรั่งยังออกเสียงใกล้เคียงกว่า ฝรั่งออกเสียงว่า ชะยะวาดะนะ ก็ยังใกล้เคียงเข้ามา ทำไมฝรั่งออกเสียงได้ดีกว่าคนไทย ก็เพราะคนไทยเราไม่ได้ศึกษาสืบค้นหาความรู้

ทั้งๆที่ว่าศรีลังกานี้ใกล้เคียงเมืองไทยมากกว่าฝรั่ง เราอยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกัน คนศรีลังกานั้นชื่อของเขาส่วนมากก็มาจากพุทธศาสนา นายชัยวัฒน์นี้ชื่อก็มาจากภาษาบาลีนี้แหละ

อีกตัวอย่างหนึ่ง นายกรัฐมนตรีศรีลังกาคคนที่แล้วที่ถูกล้างสารไป เขาเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Premadasa คนไทยเอามาอ่านออกเสียงทางวิทยุ โฆษกบางคนก็ออกว่า“เประมาดาซ่า”

ไม่ตรงกัน และไม่ได้ตกลงกันให้คำจำกัดความเสียด้วยว่า จะใช้คำว่า “ศาสนาประจำชาติ” มีความหมายว่าอย่างไร

เมื่อเป็นอย่างนี้ จะถือว่าเป็นเรื่องน่าขำหรือจะว่าน่าห่วงใยก็ได้ เพราะมันกลายเป็นว่าคนที่มาประชุมกันนั้น

**พูดเรื่องเดียวกัน แต่เถียงกันคนละเรื่อง แล้วจะไป
ได้เรื่องได้อย่างไร**

ทั้งสองฝ่ายที่เถียงกันนั้น นอกจากเข้าใจความหมายของคำว่า “ศาสนาประจำชาติ” ไม่เหมือนกันแล้ว ความหมายที่แต่ละฝ่ายเข้าใจก็คลุมๆ เกรือๆ ไม่ชัดเจนด้วย

ฝ่ายชาวพุทธผู้เห็นควรให้มีบัญญัติว่าพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ก็มองความหมายไปตามความคิดความเข้าใจของตน ตามแนวทางของวัฒนธรรมประเพณี

บ้างก็มองแค่ว่า ไหนๆพระพุทธรูปศาสนาเท่าที่ตนมองเห็น ก็เป็นศาสนาประจำชาติไทยโดยพฤตินัยอยู่แล้ว ก็ขอให้ให้มีชื่อปรากฏในกฎหมายโดยนิตินัยด้วย

บ้างก็มองว่า ให้มีการบัญญัติอย่างนั้น เพื่อว่ารัฐและสังคมจะได้เอาจริงเอาจังในการอุปถัมภ์บำรุง เป็นต้น

แต่จะมองแค่นี้และอย่างไรก็ตาม ชาวพุทธเหล่านั้นก็มองไปแค่นั้นในขอบเขตของวัฒนธรรมและหลักพระพุทธรูปศาสนา

ที่สืบทอดกันมา ที่ว่าทางฝ่ายพระศาสนาโดยเฉพาะพระสงฆ์ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง

อาณาจักรก็มีหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

และพุทธจักรก็มีหน้าที่สั่งสอนประชาชนตั้งแต่ผู้ปกครองรัฐ

ลงมา

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งที่คัดค้าน ซึ่งโดยมากเป็นคนที่เรียกว่า สมัยใหม่ จบการศึกษามาจากเมืองฝรั่ง ก็มองความหมายของ “ศาสนาประจำชาติ” ในเชิงที่ว่าทางฝ่ายศาสนาจะมีอำนาจหรือมี อิทธิพลต่อกิจการของรัฐอย่างใดอย่างหนึ่ง

แต่ก็ไม่ชัดเจนว่าจะมีอำนาจหรืออิทธิพลแค่ไหนอย่างไร

เพราะตนเองก็ไม่วิเคราะห์อีกเหมือนกันในเรื่องของฝรั่งนั้น

ตลอดจนในเรื่องของศาสนาอื่นและสังคมอื่น

เรื่องนี้ควรจะถือเป็นบทเรียนสำหรับการปฏิบัติต่อไป ภายภาคหน้า เพราะมีเค้าว่าจะมีการถกเถียงกันในเรื่องนี้อีก ซึ่ง ไม่ควรจะวาทกันอยู่อย่างเก่า ควรจะพูดกันให้ชัดเสียที ตั้งแต่ จำกัความหมายให้เข้าใจตรงกัน แล้วจึงเถียงกันว่าเอาหรือไม่เอา

อย่างที่บอกแล้วว่า คำว่า “ศาสนาประจำชาติ” ในความ หมายของคนไทยชาวบ้านหรือชาวพุทธ มองแค่เป็นความยอมรับ

สนับสนุนและสัมพันธ์กันซึ่งสั่งสอนแนะนำและอุปถัมภ์บำรุง
อย่างที่เราารู้สึกกันในเมืองไทย จนจำติดใจกันสืบมาว่าพระสงฆ์
เป็นผู้สละบ้านเรือนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง

พูดสั้นๆว่า โยมโยยทาน พระอวยธรรม แนะนำให้หลัก
ทั้งในการครองบ้านและในการครองเมือง ด้านหนึ่งเอื้อต่อกัน
ด้วยการอุปถัมภ์และคำสอน แต่พร้อมนั้น อีกด้านหนึ่งก็ไม่
ก้าวกายแทรกแซงกิจการของกันและกัน

พระสงฆ์นั้นรู้กันว่า “อคารสุมา อนคาริยํ ปพฺพชิตโต”
สละกองโภคและเครื่องญาติออกจากเหย้าเรือนบวชเป็นอนาคาริก
เริ่มจากเจ้าชายสิทธัตถะทรงสละราชสมบัติเสด็จจากวัง
ออกไปผนวช ไม่คลุกคลีกับชาวบ้านและไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการ
ของเขา แต่แนะนำสั่งสอนเพื่อให้เขามีชีวิต ครอบครวั และ
สังคมที่ดั่งงามมีความสุข

(แต่เพราะไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวที่เหนและไม่เป็นฝักฝ่าย
กับใคร จึงใช้เมตตาจนถึงอุเบกขาสอนเขาอย่างตรงตามธรรมได้
เต็มที)

ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ไม่เข้าไปก้าวกายแทรกแซงในเรื่องของ
สงฆ์และพระธรรมวินัย

ดังมีคติพุทธที่คนไทยถือกันมาแต่โบราณว่า ผู้บวชแล้วเมื่อ

เป็นนอญู่ตามพระธรรมวินัย ย่อมพ้นราชภัย

เหตุการณ์สำคัญซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี คือแผ่นดินดอนจะลีนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขณะที่พระเจ้าอยู่หัวประจวรหนักใกล้สวรรคต พระเพทราชาพร้อมด้วยขุนหลวงสรศักดิ์ (ที่ต่อมาเป็นพระเจ้าเสือ) ได้นำกำลังทหารมาล้อมวังเตรียมยึดอำนาจ เพื่อกันไม่ให้ออกญาวิไชเยนทร์ (C. Phaulkon) ขึ้นเป็นใหญ่บัญชาการบ้านเมือง

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมองเห็นว่า เมื่อพระองค์สวรรคต อำมาตย์ราชบริพารผู้ใหญ่จำนวนมากจะต้องถูกจับประหารชีวิต จึงทรงใช้คดีพุทธไทยนี้ให้เป็นประโยชน์ โดยตรัสสั่งให้ราชบุรุษไปนิมนต์สมเด็จพระสังฆราชพร้อมด้วยพระสงฆ์มายังพระราชวัง

เมื่อสมเด็จพระสังฆราชพร้อมพระสงฆ์มาถึงวัง พระเจ้าอยู่หัวก็มีพระดำรัสประกาศถวายวังแก่สงฆ์ แล้วพระสงฆ์ก็ทำพิธีผูกสีมาทำวังให้เป็นโบสถ์ จากนั้นอำมาตย์ราชบริพารคนใดจะมีภัยก็ขออุปสมบท แล้วสมเด็จพระสังฆราชและพระสงฆ์ก็นำพระภิกษุบวชใหม่ทั้งหมดกลับออกจากวังผ่านกองทหารไปอยู่วัดต่อไป พันภัยบ้านเมือง

นี่คือหลักความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับพุทธจักร ใคร

ออกบวชแล้วรัฐก็ไม่ไปยุ่งเกี่ยว และผู้ที่บวชแล้วก็ไม่มาท้าวท่าย
ทางฝ่ายบ้านเมืองเช่นกัน

อีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าจดจำคือ คราวใกล้กรุงศรีอยุธยาแตก
พระเจ้าบรมโกษฐ์ (บรมโกศก็ว่า) มีโอรส ๒ พระองค์ คือ
เจ้าฟ้าเอกทัศ (เอกทัศก็เขียน) กับเจ้าฟ้าอุทุมพร มีพระราช-
ประสงค์ให้องค์น้องคือเจ้าฟ้าอุทุมพรขึ้นครองราชย์ และได้
โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าฟ้าเอกทัศไปผนวช (คงคล้ายที่โบราณว่าตัดหาง
ปล่อยาวัด) เมื่อพระองค์สวรรคต เจ้าฟ้าอุทุมพรก็ขึ้นครองราชย์
เป็นสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร

แต่แล้วไม่ทันไร เจ้าฟ้าเอกทัศต้องการราชสมบัติก็ลาผนวช
ออกมา พระเจ้าอุทุมพรทรงเห็นว่าพระเชษฐาอยากครองราชย์
พระองค์ก็ไฝ่สงบ ทั้งที่เพิ่งครองราชย์ได้ ๒ เดือน ก็ได้ทรงยก
ราชสมบัติถวาย แล้วเสด็จออกผนวช

เจ้าฟ้าเอกทัศก็ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เรียกกันง่ายๆ ว่าพระเจ้าเอกทัศ

ต่อมาไม่นานพม่ายกทัพมารุกราน พระเจ้าเอกทัศคง
ไม่ถนัดการศึก เป็นเหตุให้เจ้าฟ้าอุทุมพรต้องลาผนวชมาว่า
ราชการแผ่นดินรักษาเมืองจนเข้าศึกถอยกลับไป พอเข้าศึกพันไป

พระเจ้าเอกทัศนั้นก็ทรงแสดงพระอาการระแวงเกรงว่าเจ้าฟ้าอุทุมพรจะแย่งราชสมบัติ เจ้าฟ้าอุทุมพรก็ทรงผนวชอีก จนได้พระสมญาว่า “ขุนหลวงหาวัด”^๕

เมื่อพม่ายกมาครั้งไทยเสียกรุงนั้น ในระยะสุดท้าย ราษฎรเมื่อเห็นว่าบ้านเมืองจะล่มแน่แล้ว ถึงกับเขียนข้อความใส่บาตรทูลขอร้องพระภิกษุเจ้าฟ้าอุทุมพร ขอให้ลาผนวชมาช่วยรักษากรุง แต่พระภิกษุเจ้าฟ้าอุทุมพรไม่ยอมสึกเสียแล้ว ในที่สุดกรุงศรีอยุธยา ก็แตก

ตามเรื่องนี้ก็ชัดเจนว่าการบวชเป็นเส้นสัญลักษณ์ที่แบ่งเขตพุทธจักรกับอาณาจักร ซึ่งคนไทยรู้จักกันมาว่าจะไม่ล่วงล้ำก้าวกายแทรกแซงกัน

ในสมัยอยุธยา แม้ว่าจะไม่มีรัฐธรรมนูญ แต่แน่นอนว่าความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธรศาสนา กับอาณาจักรสยามไม่หย่อนกว่าความเป็นศาสนาประจำชาติ (ตามแบบไทยคติพุทธ)

กรณีที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ถูกในหลวงรัชกาลที่ ๔ กริ้วและทรงไล่ออกจากพระราชอาณาจักร แล้วท่านเข้าไปอยู่ในโบสถ์ โดยถือว่าพ้นจากพระราชอำนาจของรัชกาลที่ ๔ ดังที่เล่ากันมาอย่างซ้ำๆ ก็แสดงถึงการที่คนไทยแม่นยำในคติ

^๕เจ้าฟ้าอุทุมพรทรงผนวชและลาผนวชก็ครั้ง ตำราต่างๆว่าไว้ไม่ตรงกันและไม่ชัดเจน

ที่ว่านี้ตลอดมา

คติที่ถือกันมาว่าพระสงฆ์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองนั้น
ฝังลึกในความคิดความเข้าใจของคนไทยถึงขั้นเป็นไปเองอย่าง
ไม่ต้องสำนึกรู้

จนกระทั่งแม้แต่เมื่อเมืองไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ไปตามอย่างตะวันตกเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว กฎหมาย
ซึ่งในเรื่องทั่วไปบัญญัติแบบตะวันตก แต่พอมาถึงเรื่องเกี่ยวกับ
พระพุทธานุศาสนกลับบัญญัติตามคติไทย เช่น ให้พระสงฆ์ไม่มี
สิทธิใดๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ส.ส. เป็นต้น

“รัฐา” แค่เห็นงามัว ๆ “รัฐธา” ก็ไม่เห็นเนื้อตัว ผีฝรั่งจึงมาหลอกคนไทยได้อย่างน่ากลัว

กิจการศาสนาในความหมายแบบของเราจะเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองก็เพียงในการสั่งสอนแสดงหลักการในการบริหารการปกครองว่า การปกครองและผู้ปกครองที่ดี จะทำอย่างไรเพื่อให้บ้านเมืองดี และให้ประชาชนอยู่ร่มเย็นเป็นสุข (ไม่เข้ามาร่วมปกครองหรือสอดแทรก)

แต่หันไปดูทางด้านตะวันตกเลยจากเราไปและในสังคมแบบอื่น เขาไม่ได้มองอย่างนี้เลย

ในความหมายของสังคมแบบอื่น กิจการศาสนาของเขารวมไปหมด ทั้งการจัดกิจการบ้านเมือง การปกครอง การทหาร ตลอดจนการจัดการเศรษฐกิจ เป็นต้น ถือเป็นเรื่องของศาสนาโดยตรง

ฝรั่งมีคำแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาในหลักการที่เรียกว่า Church and State หรือศาสนจักรกับอาณาจักร เพื่อรวบรัด ลองดูความหมายที่เขียนไว้ในสารานุกรมของฝรั่งฉบับหนึ่ง (Compton's Interactive Encyclopedia, 2000) ขอยกคำของเขามาให้ดูเลยว่า (เพียงยกมาเป็นตัวอย่าง ข้อมูลในเรื่องนี้ยังมีที่น่ารู้อีกมาก)

The name given to the issue—church and state—is misleading, however: Church implies Christianity in one or more of its many denominations.

The issue is really between religion and politics. Which shall be the controlling force in a state?

อย่างไรก็ดี

ชื่อที่ใช้เรียกประเด็นนี้ว่า “ศาสนจักรกับอาณาจักร” นั้นชวนให้เข้าใจผิด

(พึงเข้าใจว่า) ศาสนจักรหมายถึงศาสนาคริสต์ นิกายหนึ่งหรือหลายนิกาย ในบรรดานิกายทั้งหลายที่มีเป็นอันมาก

แท้จริงประเด็นของเรื่องอยู่ที่ว่า ระหว่างฝ่ายศาสนากับฝ่ายการเมือง ฝ่ายไหนจะเป็นตัวกุมอำนาจบงการในรัฐ

ที่เขาเขียนอย่างนี้ก็เห็นได้ชัดตามประวัติศาสตร์ของอารยธรรมตะวันตก ที่ฝ่ายศาสนจักรกับอาณาจักรต่างก็มีอำนาจ

ในการบริหารปกครองกิจการบ้านเมือง จนกระทั่งมีการแก่งแย่ง
ช่วงชิงแข่งอำนาจกัน (ให้ไปศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคม
ตะวันตกเอาเอง)

ยิ่งกว่านั้น เมื่อศาสนจักรหรือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง หรือ
แม้แต่ภิกษุใดภิกษุหนึ่ง ขึ้นมาเป็นศาสนาแห่งรัฐ หรือเป็น
ศาสนาประจำชาติแล้ว ศาสนาอื่น ๆ หรือภิกษุอื่น ๆ ก็จะถูก
กีดกันออกไป หรือแม้แต่ถูกบังคับกดขี่ข่มเหง

อย่างน้อย ในกิจการบ้านเมืองก็มีการจำกัดว่า คนต่าง
ศาสนาจะเข้ารับราชการได้หรือไม่ หรือจะมีตำแหน่งฐานันดรได้
สูงสุดแค่ไหน (เรื่องนี้ศึกษาดูในประเทศใกล้เคียงของไทยเอง
ก็จะเข้าใจได้)

ขอยกอีกตัวอย่างหนึ่งให้เข้าใจง่าย ๆ

ในแง่บทบัญญัติทางศาสนากับการตรากฎหมายของรัฐ
การมี “ศาสนาประจำชาติ” แบบพุทธ มีความหมายไปได้
แค่ที่ว่า รัฐพึงสนใจใฝ่ใจหลักหรือข้อบัญญัติทางศาสนาที่เป็น
ประโยชน์แก่ประชาชน แล้วก็เป็นเรื่องของรัฐเองที่จะนำเอาสาระ
ของหลักหรือข้อบัญญัตินั้นมาจัดตราเป็นกฎหมายขึ้น เช่น
รัฐอาจจะตรากฎหมายที่ส่งเสริมให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ
ตามหลักศีล ๕ หรือนำเอาสาระของศีล ๕ ไปบัญญัติเป็น

กฎหมาย (อย่างที่ได้ทำกันมาอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นกฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายอาญา)

ทั้งนี้มิใช่เป็นการยกข้อบัญญัติทางศาสนาขึ้นเป็นกฎหมาย โดยตรง และคณะสงฆ์หรือองค์กรศาสนาก็ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือ มีอำนาจในเรื่องของกฎหมายบ้านเมืองนั้นด้วย ที่ว่ามานี้เป็นเรื่อง ธรรมดาตามลักษณะและตามหลักการของพระพุทธศาสนา

ข้อพึงสังเกต: ในพระพุทธศาสนามีบทบัญญัติที่ถือได้ว่าเป็นข้อบังคับก็เฉพาะวินัยของพระสงฆ์เท่านั้น

แต่สำหรับคฤหัสถ์หรือชาวบ้าน ทุกอย่างเป็นเรื่องของการ สั่งสอนให้การศึกษา ซึ่งเขาเข้าไปปฏิบัติโดยสมัครใจเอง แม้แต่ คีล ๕ ก็เป็นเรื่องที่เขาตั้งใจสมาทาน อย่างที่รู้จักอยู่ชัดเจนว่า คนอาราธนาขอศีลแล้ว พระจึงให้ศีล

เมื่อบ้านเมืองรับเป็นภาวะที่จะอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา รัฐก็ดูแล รวมทั้งพิจารณาวางบทบัญญัติตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อ ปกป้องคุ้มครอง ซึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายรัฐเอง และใช้บังคับแก่ พลเมืองทั้งพระสงฆ์และชาวบ้าน โดยมุ่งที่จะรักษาพระธรรมวินัย ไว้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาราษฎร์ มิใช่จะให้ พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง

ถ้าจะถือว่ามีกฎหมายเนื่องด้วยการที่พระพุทธศาสนาเป็น

ศาสนาประจำชาติ ก็ให้เห็นตัวอย่างชัดเจน เช่น “กฎพระสงฆ์” ในรัชกาลที่ ๑^๖

แต่ “ศาสนาประจำชาติ” แบบตะวันตก/แบบสังคมนิยม หมายความว่า รัฐมักต้องยกเอาข้อบัญญัติของศาสนาหรือ ศาสนบัญญัติขึ้นมาใช้เป็นกฎหมายบังคับแก่ประชาชน หรือให้องค์กรศาสนามีอำนาจตราหรือร่วมในการตรากฎหมายของบ้านเมืองด้วย และนี่ก็เป็นเรื่องธรรมดาตามลักษณะและตามหลักการของศาสนานั้นๆ ที่ได้เป็นมาแล้วและกำลังเป็นอยู่

^๖กฎพระสงฆ์ ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งเอาโทษพระสงฆ์บ้าง เอาโทษทั้งพระและคฤหัสถ์บ้าง เช่นว่า “ถ้าสามเณรรูปใดมีอายุครบจะอุปสมบทแล้ว ก็ให้บวชเข้าจำเรียนคัมภีร์ วิปัสสนาธุระ อย่ายให้เที่ยวไปมาเรียนความรู้หรือทฤษฏีให้ผิดทฤษฏีทั้งสองไป...ถ้าแลสามเณรรูปใดอายุครบถึงอุปสมบทแล้ว มิได้บวช เที่ยวเล่นไว้เว้อยู่ จับได้จะเอาตัวสามเณรแลชี้ต้นอาจารย์ญาติโยมเป็นโทษจงหนัก” ว่า “เปนพระเวณี่ในพระพุทธศาสนา สืบมาแต่ก่อน มีพระพุทธฎีกาโปรดไว้ให้ภิกษุสามเณรอันบวชแล้วในพระสาสนารักษาธุระสองประการ คือ คัมภีร์วิปัสสนาธุระ เปนที่ยึดหน่วง...แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ห้ามอย่าให้มีภิกษุโลเลละวัชระประณีตแลปฏิบัติญาณตัวว่า เปนภิกษุวัดมิได้จำเรียนธุระทั้งสองฝ่าย อย่ายให้มีได้เปนอันชาติทีเดียว” ว่า “ฝ่ายพระพุทธจักรพระราชอาณาจักรยอมพร้อมกันทั้งสองฝ่ายชวนกันชำระพระสาสนา (มิให้มีปาปะภิกษุทำลายพระสาสนาได้ เปนพระเวณี่สืบมาทั้งนี้)...ถ้าแลฝ่ายพระสงฆ์สมณทั้งปวงมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ แลละเมินเสีย ให้มีโจรสลันพระสาสนาขึ้น...จะเอาโทษแก่พระราชคณะลงมา...ฝ่ายพระราชาทั้งปวง ถ้าแลผู้ใดมิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ละเมินเสีย...จะเอาโทษแต่ผู้นายลงมาจากบิดามารดาญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน...จะได้พร้อมกันช่วยกันรักษพระสาสนาทั้งสองฝ่ายฉนี้ พระพุทธศาสนาจึงจะบริสุทธิ์เปนที่ไว้ที่บูชาแก่เทพามนุษย์ทั้งปวงสืบไปกว่าจะถ้วนหันพระชะชา” และว่า “อนึ่งถ้าผู้ใดล้มตายเป็นเหตุให้เจ้าภาพนิมนพระสงฆ์สวดพระมาลัย ให้นิมนสวดแต่พระอะภิธรรม แลสวดให้สำรวดไปปรกตอย่าให้ร้องเปนล่านา... ประการหนึ่งห้ามอย่าให้อ่อนประชาชราจรูกรักำรับแพแขกจีนไทยชายผ้าแพรพรรณแก่พระสงฆ์สามเณรเปนอันชาติทีเดียว ถ้าผู้ใดมีทั้ง...จะเอาตัวเปนโทษจงหนัก” (กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม ๓.--กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๘, หน้า ๓๕๑, ๓๕๒, ๓๕๓-๓๕๕ และ ๓๖๐)

ที่ว่าเป็นเรื่องของความรู้ความเข้าใจ เป็นความแตกต่างตามธรรมดา และความแตกต่างก็มีใช่เป็นการเปรียบเทียบว่าอันไหนดีหรือไม่ดีเท่ากัน แต่ละบุคคลมีเสรีภาพที่จะพิจารณาเอง แต่การไม่ให้ความรู้ตามที่มันเป็นนั่นแหละคือความไม่ถูกต้อง

แล้วที่ว่ามันก็มีความหมายรวมไปถึงว่า ศาสนจักรหรือทางฝ่ายศาสนาสามารถใช้อำนาจโดยตรงต่อการเมืองการปกครองของประเทศ ตลอดจนระหว่างประเทศด้วย

ขอให้ดูประวัติศาสตร์ของตะวันตก ไม่ต้องพูดยาว แค่อยกตัวอย่างก็พอ เช่น ในปีพ.ศ. ๒๐๓๖ (ค.ศ. ๑๔๙๓) ในยุคเริ่มล่าอาณานิคม

เมื่อสเปนกับโปรตุเกสขัดแย้งกัน องค์สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ ๖^๙ (Pope Alexander VI) ก็ได้ประกาศใ้การกำหนดขีดเส้นแบ่งโลกนอกอาณาจักรคริสต์ออกเป็น ๒ ซีก ให้สเปนมีสิทธิเข้าครอบครองดินแดนในโลกซีกตะวันตก ให้โปรตุเกสมีสิทธิเข้าครอบครองดินแดนในโลกซีกตะวันออก

ต่อมาเมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันขยับเส้นแบ่งออกไป และเห็นสัญญาตอร์เดซิลลาส (Treaty of Tordesillas) ก็ต้องให้

^๙ปัจจุบันเขียน อะเล็กซานเดอร์

องค์สันตะปาปาจูเลียสที่ ๒ (Pope Julius II) ประกาศโครงการ
รับรอนในพ.ศ. ๒๐๔๙ (ค.ศ. ๑๕๐๖)

สงครามศาสนาระหว่างชาวคริสต์กับมุสลิมที่เรียกว่า
ครูเสดส์^๔ (Crusades) เริ่มขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๑๖๓๘ (ค.ศ. ๑๐๙๕)
และยาวนานเกือบ ๒๐๐ ปี ก็เพราะองค์สันตะปาปาเออร์บัน
ที่ ๒ (Pope Urban II) ทรงระดมทัพของประเทศคริสต์ไปกู้
เยรูซาเล็ม^๕ แผ่นดินศักดิ์สิทธิ์จากมุสลิม

ในสมัยกลางของยุโรป (Middle Ages) กษัตริย์และ
จักรพรรดิเมืองฝรั่งเศสขึ้นครองราชย์ โดยมีพิธีที่องค์สันตะปาปา
ประมุขแห่งศาสนจักรเป็นผู้สวมมงกุฏ และองค์สันตะปาปาเอง
ก็ทรงสวมมงกุฏสามชั้นที่เรียกว่า Tiara (สันตะปาปาจอห์นปอล
ที่ ๑/Pope John Paul I ทรงเลิกประเพณีที่สันตะปาปาสวม
มงกุฏนี้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ / ค.ศ. ๑๙๗๘)

ข้อนี้ไม่อาจเป็นไปได้สำหรับประมุขสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
อย่างสมเด็จพระสังฆราชในเมืองไทย ที่ถือว่าเป็นผู้สละโลกแล้ว
นอกจากไม่ทรงสวมมงกุฏเองแล้ว ทั้งที่พระพุทธศาสนาเป็น

^๔ปัจจุบันเขียน ครูเสด

^๕ปัจจุบันเขียน เยรูซาเลม

ศาสนาแห่งรัฐ แต่พระสงฆ์ซึ่งถือหลักที่ว่าไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องแบบชาวบ้าน แม้จะได้รับนิมนต์เข้าไปในพิธีบรมราชาภิเษก ก็เพียงรับพระราชทานฉันและถวายพระพร ไม่รับหน้าที่สวมมงกุฎแก่พระมหากษัตริย์หรือทำการใด ๆ ที่เป็นเรื่องฝ่ายคฤหัสถ์ แต่ปล่อยให้ภารกิจนี้เป็นหน้าที่ของพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนบุคคลในศาสนาที่คล้ายกับของตะวันตกทำหน้าที่นี้สืบมา

(บางคนเรียกพราหมณ์ว่าเป็นนักบวช แต่ที่จริงพราหมณ์ไม่ได้บวช คือไม่เป็นบรรพชิต ไม่มีการบวช เพราะเกิดมาในวรรณะพราหมณ์ ก็เป็นพราหมณ์เองโดยกำเนิดทันที)

ถ้าย้อนกลับไปดูประวัติของพระเยซูคริสต์เอง จะเห็นว่าแท้จริงนั้น พระองค์ดำรงพระชนม์คล้ายกับนักบวชหรือสมณะในชมพูทวีป แต่พระเยซูมีพระชนมายุสั้น ทรงมีเวลาประกาศศาสนาไม่นาน พุดได้ว่าทรงประกาศเพียงคำสอน แต่ยังมีได้จัดตั้งชุมชนนักบวชและยังมีได้บัญญัติกฎเกณฑ์ทางวินัยที่จะเป็นกรอบและขอบเขตว่านักบวชและองค์การศาสนาจะมีบทบาทในสังคมแค่ไหนอย่างไร

ดังที่ทราบกันดีว่า เมื่อครั้งสิ้นพระชนม์ พระเยซูคริสต์มีสาวกที่ทรงยอมรับหรือเลือกไว้เพียง ๑๒ ท่าน อาจจะได้ว่าการที่ทรงเลือกหรือยอมรับว่าเป็นศิษย์หรือเป็นสาวกนั้นแหละ

เป็นการบวชของสาวกทั้ง ๑๒ ท่านนั้น แต่เมื่อบวชอย่างนั้นแล้ว ยังไม่ทันได้มีระเบียบแบบแผนอะไรเป็นวินัยขึ้นมา พระเยซูคริสต์ก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน

เพราะเหตุที่ไม่มีวินัยบัญญัติไว้แต่เดิมนี่แหละ วิถีชีวิตของนักบวชในศาสนาคริสต์จึงไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนแน่นอน เช่น แม้แต่ในเรื่องที่ว่าเป็นผู้ถือพรหมจรรย์หรือไม่ และเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองได้แค่ไหน ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาอยู่เรื่อย ๆ

อย่างในเรื่องการถือพรหมจรรย์ บางยุคสมัยให้นักบวชต้องถือพรหมจรรย์ทั้งหมด บางยุคสมัยก็กำหนดว่าบาทหลวงชั้นสูงระดับบิชอปขึ้นไปจึงถือพรหมจรรย์ ส่วนบาทหลวงชั้นต่ำกว่านั้นก็มีครอบครัวได้

ในด้านที่เกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง บาทหลวงมีบทบาทมาตลอดสมัยโบราณ เพียงแต่ต่างรูปแบบและขีดชั้น บางยุคสมัยบาทหลวงอยู่ในฝ่ายศาสนจักร แต่มีอำนาจล่วงล้ำเข้าไปในฝ่ายอาณาจักร บางยุคสมัยบาทหลวงรับราชการ มียศตำแหน่งอยู่ในอาณาจักรเองโดยตรง เป็นมหาเสนาบดี หรืออาจเป็นเจ้าของนครเองทีเดียว

พูดรวม ๆ ว่าศาสนจักรคริสต์ในอดีต เฉพาะอย่างยิ่งใน

สมัยกลาง มีอำนาจยิ่งใหญ่เกินกว่า และได้แก่งแย่งแข่งอำนาจ กับฝ่ายอาณาจักรเรื่อยมา โดยทางศาสนจักรต้องการครองอำนาจ สูงสุด ทั้งด้าน *ศาสนการ (spiritual)* และด้าน *คามิยการ* หรือ *รัฐราชการ (temporal)* แต่ทางฝ่ายอาณาจักรก็ต้องการมีอำนาจ เหนือฝ่ายศาสนจักรเช่นกัน

ตัวอย่างที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่และการแข่งอำนาจกัน เช่น พระเจ้าเฮนรีที่ ๔ (Henry IV) กษัตริย์เยอรมัน ถูก สันตะปาปาเกรกอรีที่ ๗ (Pope Gregory VII) ลงโทษคว่ำบาตร และถอดจากความเป็นกษัตริย์

พระเจ้าเฮนรีที่ ๔ ต้องทรงเดินทางข้ามภูเขาแอลป์ (the Alps) เสด็จไปทรงยื่นพระบาทเปล่ากลางหิมะและอดพระ- กระจายอาหาร ยามฤดูหนาว ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๑๖๒๐ (ค.ศ. ๑๐๗๗) ข้างนอกวัง ในอิตาลีภาคเหนือถึง ๓ วัน จึง ทรงได้รับอนุญาตให้เข้าไปคุกเข่าเฝ้ารับการไถ่ถอนโทษจากองค์ พระสันตะปาปา

ต่อมาพ.ศ. ๑๖๒๓ (ค.ศ. ๑๐๘๐) สันตะปาปาเกรกอรี ก็ประกาศคว่ำบาตรและถอดพระเจ้าเฮนรีที่ ๔ จากความเป็น กษัตริย์อีก

ฝ่ายพระเจ้าเฮนรีที่ ๔ ได้หนุ่บาทหลวงผู้ใหญ่วางหนึ่ง

ให้ประชุมเลือกตั้งปฏิสันตะปาปา (Antipope – Clement III) ขึ้นมาแทนสันตะปาปาเกรกอรี แล้วยกทัพมายึดกรุงโรม และในปี พ.ศ. ๑๖๒๗ (ค.ศ. ๑๐๘๔) ก็ได้รับการสวมมงกุฎจากปฏิสันตะปาปาให้เป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Empire)

ฝ่ายสันตะปาปาสายตรงองค์ต่อๆมาก็ยึดอำนาจกลับคืน และได้ประกาศพระนามพระเจ้าเฮนรีที่ ๔ กระทั่งในที่สุดถึงปี พ.ศ. ๑๖๔๘ (ค.ศ. ๑๑๐๕) พระเจ้าเฮนรีที่ ๔ ก็ถูกบีบให้ต้องสละราชสมบัติ

นอกจากมีอำนาจในฝ่ายศาสนจักรเองที่แข่งกับอาณาจักรแล้ว บาทหลวงผู้ใหญ่อำนาจไม่น้อยก็ไปมีอำนาจอยู่ในอาณาจักรโดยตรง เป็นเจ้าครองนครเป็นต้นเองบ้าง จนถึงรับราชการเป็นใหญ่ในระดับอัครมหาเสนาบดีก็มี

[ตัวอย่างง่ายๆ คือ คาร์ดินัล Richelieu ที่ได้เป็นอัครมหาเสนาบดีของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ แห่งประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๖๒๔ - ๑๖๔๒ = พ.ศ. ๒๑๖๗ - ๒๑๘๕) และเป็นผู้นำฝรั่งเศสในกิจการทั้งภายในและระหว่างประเทศ รวมทั้งการทำสงคราม ๓๐ ปีแห่งยุโรป]

รู้ความจริงไว้เพื่อแก้ปัญหา มิใช่เพื่อกำแพงกัน ศาสนาประจำชาติแบบฝรั่ง - ไทย มีความหมายตรงข้ามกัน

การที่ศาสนบุคคลและองค์กรศาสนาคริสต์มีอำนาจทาง
การเมืองนั้น

มิใช่เพียงเพื่อเข้าควบคุมหรือบริหารกิจการบ้านเมืองเท่านั้น
แต่จุดหมายใหญ่กว่านั้นก็คือ

เพื่อกำกับตลอดจนบังคับควบคุมความเชื่อของประชาชน
หรือของหมู่ชนุชนุชย์ทั้งหมด ไม่ให้ผิดแผกออกไปจากหลักของ
ศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะจากมติที่ศาสนจักรแห่งกรุงโรมเป็นต้น
ได้กำหนดให้

(กรุงวาติกัน/Vatican City ที่เป็นรัฐเล็ก ๆ อิสระของ
องค์พระสันตะปาปา เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๙/พ.ศ. ๒๔๗๒
ในยุคสมัยใหม่หลังจากมีประเทศอิตาลีปัจจุบันใน ค.ศ. ๑๘๗๐/
พ.ศ. ๒๔๑๓ แล้ว)

ดังนั้น ตลอดประวัติศาสตร์ในอดีตอันยาวนานกว่าพันปี ทั้งก่อนและในสมัยกลางของยุโรป (Middle Ages, ค.ศ. ๔๗๖ - ๑๕๕๓ / พ.ศ. ๑๐๑๙ - ๑๙๙๖) คริสต์ศาสนจักร โดยใช้อำนาจของตนเองบ้าง โดยใช้อำนาจของตนผ่านทางอาณาจักรบ้าง โดยร่วมกับฝ่ายอาณาจักรบ้าง ได้ควบคุมบังคับให้คนเชื่อถือปฏิบัติตามหลักศาสนาคริสต์ และลงโทษคนที่ไม่เชื่อหรือเชื่อต่างออกไป

โดยเฉพาะได้ทำการที่ฝรั่งเรียกว่า “persecution” (การห้าหน้าหรือย่ำยีปีศา) ตลอดจน “religious wars” (สงครามศาสนา) มากมาย

เรื่อง persecution และ religious wars นี้ร้ายและรุนแรงแค่ไหน ไม่ต้องใช้เวลาบรรยายที่นี่ ถ้าสนใจก็ไปค้นอ่านเองได้ หาไม่ยาก

ตัวอย่างง่ายๆ ก็คือ การที่องค์สันตะปาปาเกรกอรีที่ ๙ (Pope Gregory IX) ได้ทรงตั้งศาลไต่สวนศรัทธา (Inquisition) ขึ้นใน ค.ศ. ๑๒๓๑ (พ.ศ. ๑๗๗๔) โดยร่วมกับฝ่ายอาณาจักรคือพระเจ้าเฟรเดอริก^{๑๑} ที่ ๒ จักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Emperor Frederick II) ซึ่งได้ทรงตรากฎหมายให้อำนาจศาลนั้นดำเนินการได้ทั่วทั้งจักรวรรดิ

^{๑๑} ปัจจุบันเขียน พระเจ้าเฟรเดอริก

สามารถสั่งให้เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองจับคนที่ถูกตัดสินว่าเป็น
คนนอกกรีตมาเผาทั้งเป็น

การที่บาทหลวงและศาสนจักรเข้าไปแทรกแซงครอบงำ
กิจการบ้านเมือง การขัดแย้งแย่งอำนาจกับอาณาจักร การบังคับ
ศรัทธาของประชาชน ตลอดจนสงครามศาสนาในยุโรป มี
เรื่องราวมากมาย ในที่นี้พูดไว้พอให้เห็นเค้าความ^{๑๑}

ตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมา เมื่อถูกบีบคั้นกดดันรุนแรง
คนก็ดิ้นรนหาทางหลุดพ้น ในที่สุดการดิ้นรนและปะทะกระแทก
ก็นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ๆ ในสังคมตะวันตก เกิดการ
ปฏิวัติต่างๆ และการก้าวย้ายแห่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์

ว่าโดยย่อ ควรรู้จักการปฏิวัติออกจากอิทธิพลและการ
ครอบงำของศาสนจักรคริสต์ดังต่อไปนี้

การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ (Scientific Revolution) ถือว่า
เริ่มต้นใน ค.ศ. ๑๕๔๓ และดำเนินต่อมาตลอดคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๖ และ ๑๗ จนทำให้คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นยุคพุทธิ-
ปัญญา (Enlightenment) หรือยุคแห่งเหตุผล (Age of
Reason) ที่รุ่งสมัยใหม่ใฝ่นิยม จนถึงกับตีวิทยาศาสตร์
และหันหลังให้แก่ศาสนาคริสต์

^{๑๑}ในการพิมพ์ครั้งนี้ (เพื่อไม่ให้หนังสือหนาเกินไป) ได้ตัดข้อความในต้นฉบับที่เล่าประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ
เรื่องราวเหล่านี้ออกไปก่อน ประมาณ ๒๔ หน้า

การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ (เริ่มในอังกฤษ ประมาณ ค.ศ. ๑๗๕๐ - ๑๘๕๐) ซึ่งทำให้ฝรั่งหันไปเฟลิดเฟลีนกับวิถีชีวิตแบบใหม่ในแนวทางของเทคโนโลยี เปี่ยมด้วยความหวังจากวิทยาศาสตร์ และห่างเหินจากศาสนาคริสต์ยิ่งขึ้น

การปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution, ค.ศ. ๑๗๘๙ - ๑๘๑๕ ตามมาใกล้ๆ กับการปฏิวัติของอเมริกา / American Revolution ใน ค.ศ. ๑๗๗๕ - ๑๗๘๓) อันเป็นการปฏิวัติทางการเมืองที่ล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประกาศสิทธิของมนุษย์และราษฎร ซึ่งสามัญชน (เรียกในคราวนั้นว่า Third Estate / ฐานันดรที่ ๓) ลุกขึ้นมาล้มล้างลัทธิศักดินา พร้อมทั้งระบอบอภิชนาธิปไตย (aristocracy, คณาธิปไตยก็ว่า)

การปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นมุ่งปลดปล่อยสังคมให้พ้นจากอำนาจครอบงำของอภิสิทธิ์ชน ๒ พวก คือ ขุนนางและบาทหลวง (2 privileged classes, i.e., the nobility and the clergy เรียกในคราวนั้นว่าเป็น First & Second Estates / ฐานันดรที่ ๑ และ ๒) อันเป็นจุดเริ่มเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย (democracy)

(การปฏิวัติครั้งนี้ทำให้บาทหลวงในประเทศฝรั่งเศสหมดไปครึ่งต่อครึ่ง เนื่องจากบาทหลวงจำนวนมากถูกประหารชีวิตหรือ

ไม่กี่สิ้นชีพในคุก และอีกพวกหนึ่งก็ออกจากศาสนจักรไปเลย)

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับคริสต์ศาสนจักรที่ศาสนาคริสต์กลายเป็นแกนนำกำกับควบคุมเศรษฐกิจ การทหาร การเมืองของยุโรปมาตลอดเวลาพันปีแห่งสมัยกลางของโลกตะวันตก บัดนี้ได้สิ้นสุดลงและหักเหออกไปในทางตรงข้ามสู่การแยกออกจากกัน

นี่ก็คือแบบแผนอย่างใหม่ที่เริ่มขึ้นในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ และสังคมประชาธิปไตยทั่วไปยึดถือตามเป็นหลัก คือการแยกรัฐกับศาสนจักรออกจากกัน (separation of church and state หรือ church-state separation)

แม้ว่าบางประเทศจะมีแนวทางและแบบแผนอย่างใหม่ของตนเอง เช่น ประเทศอังกฤษเริ่มยุคใหม่นี้ด้วยการถอนตัวออกจากอำนาจของคริสต์ศาสนจักรแห่งกรุงโรม โดยตั้งศาสนจักรจำเพาะของตนเองขึ้นมา คือศาสนจักรอังกฤษ หรือนิกายอังกฤษ (Church of England อย่างกว้าง เรียกว่า Anglican Church รวมอยู่ในนิกายโปรเตสแตนต์) ซึ่งเป็นศาสนาแห่งรัฐหรือศาสนาประจำชาติของอังกฤษจนบัดนี้

กษัตริย์อังกฤษทรงเป็นประมุขของศาสนจักรอังกฤษนี้เสียเอง กับทั้งยังเริ่มยุคใหม่ด้วยการกำจัดร่องรอยแห่งอำนาจของคริสต์ศาสนจักรแห่งกรุงโรม คือของนิกายโรมันคาทอลิก

ที่เป็นหลักมาแต่เดิมนั้นด้วยอย่างรุนแรง (ทำ persecution เช่น ยึดที่วัด เผาวัด ฆ่าศาสนิก ริบทรัพย์สิน)

ประเทศสำคัญที่จัดวางแบบแผนความสัมพันธ์แบบแยกรัฐกับศาสนจักรอย่างเดียวกันและเกือบพร้อมกันกับฝรั่งเศสคือสหรัฐอเมริกา

ชนชาติที่ตั้งประเทศสหรัฐอเมริกานี้มีภูมิหลังแห่งการถูกบีบบังคับทางศาสนาและหนีภัยการห้ามนับที่นั่นมาจากยุโรป จึงมุ่งหวังและยึดมั่นอย่างยิ่งในอุดมคติแห่งอิสรเสรีภาพ (freedom) เมื่อตรารัฐธรรมนูญจึงเน้นหนักในเรื่องนี้ และถือเป็นความทรงจำที่จะต้องเตือนสำนึกของชนในชาติให้ตระหนักอยู่ตลอดทุกเวลา

คำพิพากษาของศาลสูงสุด (Supreme Court) ของอเมริกาที่เขียนเตือนใจคนอเมริกันไว้เมื่อครั้งพิจารณาตัดสินคดีหนึ่งใน ค.ศ. ๑๙๔๗ ดังขอคัดความบางตอนมาว่า

อนุบัญญัติข้อ ๑ (the First Amendment ในรัฐธรรมนูญอเมริกัน) ซึ่งอาศัยอนุบัญญัติข้อ ๑๔ ให้บังคับใช้แก่บรรดารัฐทั้งหลาย...กำหนดว่า รัฐ "จะไม่ตรากฎหมายขึ้นเชิดชูสถาบันศาสนาหนึ่งใด หรือห้ามการดำเนินการโดยเสรีของศาสนานั้น..."

ถ้อยคำในอนุบัญญัติข้อ ๑ เหล่านี้ สะท้อนขึ้นมาในใจของชาวอเมริกันยุคแรก ให้เห็นมโนภาพอันเด่นชัด ที่แสดงถึงสภาพและปฏิบัติการต่าง ๆ ที่พวกเขามีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะขจัดให้หมดสิ้นไป เพื่อจะรักษาเสรีภาพไว้ให้แก่ตนและคนรุ่นหลัง

แน่นอนว่า จุดหมายของเขายังไม่ลุล่วงโดยสมบูรณ์ แต่กระนั้น ทั้งที่ชนชาติอเมริกันได้มุ่งหน้าสู่จุดหมายนั้น มาถึงเพียงนี้แล้ว ข้อความว่า “กฎหมายขึ้นเชิดชูสถาบันศาสนาหนึ่งใด” ก็ดูจะมีได้ช่วยให้คนอเมริกันสมัยปัจจุบัน ระลึกรู้เห็นได้ชัดเจนนัก ถึงความเลวร้าย ความน่าหวาดกลัว และปัญหาต่างๆ ทางการเมือง ที่เป็นเหตุให้ต้องเขียนข้อความนั้นไว้ในสิทธิบัตรของเรา (Bill of Rights = อนุบัญญัติ ๑๐ ข้อแรกในรัฐธรรมนูญอเมริกัน)...

เหล่าชนผู้มาตั้งถิ่นฐานในประเทศนี้ยุคแรกๆ นั้น จำนวนมากทีเดียว มาประเทศนี้จากยุโรป เพื่อหลบหนีจากข้อกำหนดของกฎหมาย ที่บังคับเขาให้อุปถัมภ์บำรุงและเข้าร่วมกิจกรรมของนิกายศาสนาที่รัฐบาลอุปถัมภ์บำรุง

หลายศตวรรษก่อนหน้านั้น รวมทั้งในยุคสมัยเดียวกับที่อเมริกาเป็นอาณานิคม เต็มไปด้วยความปั่นป่วน การวิวาทขัดแย้งวุ่นวายของประชาชน และการห้าหั้นปีตากัน ซึ่ง

โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากนิกายที่รัฐยกขึ้นสถาปนา ซึ่งมีความ
มุ่งมั่นที่จะรักษาความยิ่งใหญ่ทางศาสนาและการเมืองของตน
ไว้ให้เด็ดขาด

ด้วยอำนาจของรัฐบาลที่ส่งเสริมสนับสนุนนิกายศาสนา
นั้นๆ ในต่างกาลละ ต่างเทศะ พวกคาทอลิกก็ห้าหั้นปีทาพวก
โปรเตสแตนต์ พวกโปรเตสแตนต์ก็ห้าหั้นปีทาพวกคาทอลิก
พวกโปรเตสแตนต์นิกายโน้นก็ห้าหั้นโปรเตสแตนต์ที่ต่างนิกาย
อื่นๆ พวกคาทอลิกสายความเชื่อหนึ่ง ก็ห้าหั้นปีทาพวก
คาทอลิกอีกสายความเชื่อหนึ่ง แล้วทุกนิกายเหล่านี้ (ทั้ง
โปรเตสแตนต์ ทั้งคาทอลิก) ได้ห้าหั้นปีทาพวกยิวเป็นคราวๆ

ด้วยความพยายามที่จะบังคับให้จงรักภักดีต่อนิกาย
ศาสนาที่ได้ขึ้นมาเป็นนิกายที่สูงสุดและเข้าพวกกับรัฐบาล
ในยุคสมัยนั้นๆ ชายหญิงทั้งหลายได้ถูกปรับสินไหม ได้ถูก
จับขังคุก ได้ถูกทรมานอย่างโหดร้าย และถูกสังหาร

ในบรรดาความผิดทั้งหลายที่คนเหล่านี้ถูกลงโทษ ก็เช่น
การพูดโดยไม่เคารพต่อความคิดเห็นของอาจารย์สอนศาสนา
ในนิกายที่รัฐบาลอุ้มชู การไม่ไปร่วมกิจกรรมของนิกายเหล่านั้น
การแสดงความไม่เชื่อในคำสอนของอาจารย์สอนศาสนา
เหล่านั้น และการที่มีได้ยอมเสียภาษีรัฐและภาษีศาสนาเพื่อ
อุปถัมภ์บำรุงนิกายศาสนานั้น

ปฏิบัติการเหล่านี้ที่มีในโลกเก่า คือยุโรป ได้ถูกนำมา

ปลุกฝังลง และเริ่มจะแพร่ขยายไปในผืนแผ่นดินอเมริกาใหม่...

ผู้ที่มีความคิดเห็นผิดแผกแตกแยกออกไปเหล่านี้ ถูกบังคับให้ต้องเสียภาษีศาสนาและภาษีบ้านเมือง เพื่อเอามาอุปถัมภ์บำรุงนิกายศาสนาที่รัฐอุ้มชู ซึ่งมีศาสนาจารย์ไปเที่ยวเทศนาคำสอนอันแสนร้อน ที่มุ่งจะเสริมสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้แก่กิจการของตน ด้วยการก่อให้เกิดความชิงชังอย่างร้อนแรงแก่ผู้ที่ไม่คิดผิดแผกออกไป

ปฏิบัติการเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งสามัญดาขัณฑ์ ถึงขั้นที่สร้างความหวาดผวแก่ชาวอาณานิคมผู้รักเสรีภาพ จนเกิดเป็นความรู้สึกละแฉง การเรียกเก็บภาษีเพื่อเอามาจ่ายเป็นเงินเดือนของอาจารย์สอนศาสนาและมาก่อสร้างดูแลรักษาโบสถ์ พร้อมทั้งทรัพย์สินของโบสถ์เหล่านี้ ก่อให้เกิดความขุ่นข้องหมองใจแก่ชาวอาณานิคมเหล่านั้น ความรู้สึกเหล่านี้แหละที่แสดงออกมาเป็นข้อความในอนุบัญญัติข้อที่ ๑ (First Amendment)

(Excerpt from the opinion of the US Supreme Court, *Everson v. Board of Education*, 1947. *Microsoft Encarta Encyclopedia* 2001)^{๑๒}

^{๑๒} คัดตัดตอนจากปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน? [กรรมการปฏิรูปการศึกษานานาชาติพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)], พ.ศ. ๒๕๔๔, หน้า ๕๔-๖๐

แท้จริงนั้น เมื่อรัฐภูมิหลังอย่างที่ว่ามาแล้ว ถ้าเมื่อใดมีโอกาสนั้น ควรจะยกเรื่องการแยกรัฐกับศาสนจักรของฝรั่งนี้ขึ้นมาพิจารณากันว่ามันเป็นหลักการของประชาธิปไตยจริง หรือว่า

ด้านหนึ่ง มันเป็นการหยุดยั้งของอารยธรรมอยู่ในที่หลบพัก เมื่อยังหาทางออกไม่ได้ อันน่าเห็นใจ

อีกด้านหนึ่ง มันเป็นเพียงเครื่องบังซึ่งถึงอาการสุดโต่งแห่งปฏิกิริยาอัปจนของมนุษย์ที่ยังพัฒนาไม่เพียงพอ

แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชัดเจนแน่นอนก็คือ ในสังคมตะวันตกแต่เดิมมา เมื่อครั้งรัฐกับศาสนาผูกพันแนบสนิทกัน อันถือได้ว่าเป็นการมีศาสนาประจำชาตินั้น ก็คือการที่อาณาจักรกับศาสนจักรมีความสัมพันธ์ต่อกันแบบคลุกเคล้ากัน อำนาจกัน จนในที่สุดจึงเป็นเหตุให้ต้องแยกออกจากกัน

โดยนัยนี้ หลักการแห่งการแยกรัฐกับศาสนจักรออกต่างหากจากกันของสังคมตะวันตกสมัยใหม่ อันสังคมที่ประสงค์จะเป็นประชาธิปไตยมากมาายพากันยึดถือตามนั้น จึงควรเรียกให้ชัดว่าเป็น negative separation of church and state

ส่วนในสังคมไทยตามคติพุทธแต่เดิมมา เมื่อครั้งรัฐกับศาสนาผูกพันแนบสนิทกัน อันถือได้ว่าเป็นการมีศาสนาประจำชาตินั้น ก็คือการที่อาณาจักรกับพุทธจักรมีความสัมพันธ์ต่อกันแบบแยกออกทำหน้าที่ต่างหากกัน เพื่อเกื้อกูลกัน

นั่นคือ ในแบบไทยคตินั้น เป็นการมีศาสนาประจำชาติ ตามหลักการแห่งการแยกรัฐกับศาสนจักรออกจากกัน หรือหลักการแยกรัฐกับศาสนจักรออกจากกันด้วยการมีศาสนาประจำชาติ เพื่อให้อาณาจักรกับพุทธจักรทำต่างหน้าที่เพื่อร่วมจุดหมายอันหนึ่งเดียวในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งควรเรียกให้ชัดว่าเป็น positive separation of church and state

ไปๆมาๆกลายเป็นว่า ที่ฝรั่งแยกรัฐกับศาสนาออกจากกันนั้น ก็คือมาเป็นเหมือนจะมีศาสนาประจำชาติแบบไทยคตินั้นของเราแหละ แต่เขาเลยเถิดสุดโต่งไปเสีย แทนที่จะดีก็กลายเป็นร้าย เพราะกลายเป็น negative ไปเสีย

การกระทำแบบอัปจน หรือเพราะยังหาทางออกที่ดีไม่ได้ อย่างนี้หรือ ที่จะเอาสามัญใจว่าเป็นหลักการอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย

ทำไมไม่คิดกันบ้าง ที่จะพัฒนาประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ หรือให้ดีขึ้นไปกว่าที่จะต้องเพียงคอยตามเขาไปอย่างนั้นอย่างนี้

เจอความจริงแม้ขื่นใจยังรักได้ นั่นคือ ใจเมตตาแท้ รู้ให้จริงแท้จึงแก้ปัญหา คือเมตตาแก้ปัญหาที่ต้องการ

ที่ว่ามานี้ พุทธสรุปอีกสำนวนหนึ่งว่า ตามคติพุทธศาสนา-
ด้านหลักธรรมคำสอน ครอบคลุมหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตและ
สังคมทุกแง่มุม รวมทั้งการเมือง

แต่ศาสนา - ด้านบุคคลหรือด้านสถาบันและองค์กร มี
วิถีชีวิตแบบของตัวเองออกไปต่างหาก ไม่คลุกคลีข้องเกี่ยวกับ
สังคม แต่ก็ประสานเข้ามาด้วยบทบาทชี้แนะชักนำพร่ำสอน
หลักธรรมนั้นแก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม

ส่วนในศาสนาคริสต์ แม้จะมีศาสนบุคคลพร้อมทั้งสถาบัน
และองค์กรศาสนาแยกต่างหากออกไป แต่บทบาทและวิถีชีวิต
ของศาสนบุคคลเป็นต้นนั้น ไม่มีข้อยุติที่เป็นแบบแผนดั้งเดิม
จึงเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งประวัติศาสตร์ แต่โดยมาก
เป็นไปในรูปของการพยายามมีอำนาจบงการเหนือรัฐ จนถึง

สมัยใหม่คือยุคแห่งวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย จึงได้มีการแยกต่างหากจากกิจการบ้านเมืองตามหลัก separation of church and state

สำหรับศาสนาอิสลาม เรื่องนี้ยิ่งเข้าใจง่ายมาก เพราะไม่มีการแยกรัฐกับศาสนา แต่ถือว่าศาสนาและกิจการบ้านเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น กาลิฟ^{๑๓} เป็นทั้งประมุขของศาสนาและประมุขของบ้านเมือง หรือเป็นประมุขของทั้งอาณาจักรและศาสนจักร เมื่อมีกาลิฟ ก็มีรัฐกาลิฟ (caliph-caliphate) เมื่อมีสุลต่านก็มีรัฐสุลต่าน (sultan-sultanate) ตลอดจนไม่มีนักบวช

(ในศาสนาอิสลามตามหลักแท้ๆ ไม่มีนักบวช แต่ที่มีคำภาษาอังกฤษว่า Muslim cleric ก็เป็นเรื่องที่ฝรั่งเรียกไปตามวิวัฒนาการของกิจการศาสนา ซึ่งมีบุคคลประเภทที่ได้รับการฝึกอบรมให้มีความชำนาญพิเศษในทางศาสนา)

ในบรรดาดินแดนที่เรียกว่าประเทศมุสลิมนั้น ประเทศเตอร์กียหรือตุรกีมีอะไรๆ ที่แปลกแตกต่างออกไปมากที่สุด ทั้งที่เคยเป็นที่ตั้งของจักรวรรดิออตโตมาน^{๑๔} (Ottoman Empire) ซึ่งได้เป็นศูนย์กลางของอิสลามอยู่นานหลายศตวรรษ

^{๑๓} ปัจจุบันเขียน กาลิฟ

^{๑๔} ปัจจุบันเขียน ออตโตมัน

เห็นว่าน่าจะรู้เรื่องของจักรวรรดิออตโตมานไว้เป็นพิเศษสักหน่อย เพราะอาณาจักรของมุสลิมเตอร์ก^{๑๕} สายนี้มีอายุยืนยาวมาก เกินกว่า ๖ ศตวรรษ (ค.ศ. ๑๒๕๐ - ๑๙๒๓/พ.ศ. ๑๘๓๓ - ๒๔๖๖) เท่ากับเกือบครึ่งหนึ่งของอายุของศาสนาอิสลาม (คือ ๖๓๓ ใน ๑,๓๘๕ ปี) และได้เป็นมหาอาณาจักรอิสลามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ครอบคลุมดินแดนกว้างขวางทั้งในเอเชีย (คลุมยิวและมุสลิมอาหรับไว้แทบหมดสิ้น) ลี้กเข้าไปในยุโรปและล้ำเข้าไปในส่วนสำคัญของแอฟริกา^{๑๖}

แต่ทั้งที่ได้เป็นศูนย์กลางของอิสลามอยู่ยาวนาน ครั้นถึงปัจจุบัน ซึ่งยังมีประชากรเป็นมุสลิมถึงประมาณ ๙๘ เปอร์เซ็นต์ กลับเหวออกจากวัฒนธรรมอิสลามแบบอาหรับ และมีใช้เท่านั้น ยังหันไปรับเอาวัฒนธรรมฝรั่งอย่างเต็มที่ สวนทางกับประเทศมุสลิมทั่วไป

พวกเตอร์กมีถิ่นเดิมอยู่ในเอเชียกลาง (Central Asia, ฝั่งแผ่นดินกว้างใหญ่เหนืออินเดีย ระหว่างจีนกับรัสเซีย) ต่อมา ค.ศ. ๗๐๐ เศษ ชาวมุสลิมอาหรับจากตะวันออกกลางได้ยกทัพมาพิชิต เปลี่ยนพวกเตอร์กเป็นมุสลิม

จากนั้นอีกเกือบ ๓๐๐ ปี พวกเตอร์กเริ่มแผ่อำนาจลงมา

^{๑๕}ปัจจุบันเขียน เตร์ก

^{๑๖}ปัจจุบันเขียน แอฟริกา

และรุกเข้าไปทั้งทางตะวันออกสู่อินเดีย และทางตะวันตกสู่อะหรับออกกลาง

ทางด้านตะวันออกกลาง พวกเตอร์กได้เข้าไปรับราชการเป็นทหารของมุสลิมอาหรับภายใต้กาหลิฟ (Caliph, ประมุขของอิสลาม ซึ่งถือว่าสืบทอดมาจากองค์นบีคือพระศาสดามะหะหมัด) ต่อมาก็ใหญ่โตได้เป็นสุลต่าน แล้วมีอำนาจมากขึ้นๆ จนในที่สุดกลายเป็นผู้ครองอำนาจที่แท้จริง และกาหลิฟซึ่งเป็นอาหรับเป็นเพียงหุ่นเชิด

เตอร์กเผ่าหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเป็นใหญ่แล้วเสื่อมลง ทอร์กอีกพวกหนึ่งก็ขึ้นเป็นใหญ่แทน แล้วเตอร์กพวกนั้นเสื่อม ทอร์กอีกพวกก็มาต่อ จนใกล้จะถึง ค.ศ. ๑๓๐๐ พวกออตโตมานเตอร์กซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนในเขตตุรกีปัจจุบัน ก็เริ่มขึ้นเป็นใหญ่

พวกออตโตมานเตอร์กนี้ นอกจากได้ครอบครองดินแดนอาหรับแทบทั้งหมดแล้ว พอถึง ค.ศ. ๑๔๕๓ ก็โค่นจักรวรรดิโรมันตะวันออกลงได้ และยึดเอาคอนสแตนติโนเปิล^{๑๗} ซึ่งเป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิโรมันตะวันออกนั้น ตั้งเป็นเมืองหลวงของตน (ปัจจุบันคือเมืองอิสตันบูล^{๑๘} / Istanbul) ต่อมาอีก

^{๑๗}ปัจจุบันเขียน คอนสแตนติโนเปิล

^{๑๘}ปัจจุบันเขียน อิสตันบูล

๑๐๐ ปีเศษ จักรวรรดิออตโตมานก็ได้ชื่อว่าเป็นจักรวรรดิอันกว้างใหญ่ที่สุดในโลก

ก่อนค.ศ. ๑๕๑๗ กาลิฟอาหรับที่อียิปต์ยังคงสถานะเป็นประมุขของอิสลามอยู่ในนาม (สุลต่านแห่งราชวงศ์ทหารทาสเชื้อสายเตอร์กเป็นผู้ครองอำนาจตัวจริง) ครั้นถึง ค.ศ. ๑๕๑๗ พวกออตโตมานเตอร์กก็มายึดกรุงไคโร และจับเอากาลิฟที่อียิปต์ไป เมื่อกาลิฟองค์นั้นสิ้นชีพแล้ว ก็เป็นอันสิ้นราชวงศ์ กาลิฟอาหรับที่สืบมาจากแบกแดด (ตำราฝรั่งบอกว่า ต่อมากาลิฟกลับไปอยู่ที่อียิปต์ และพวกออตโตมานเตอร์กก็ได้แต่งเรื่องขึ้นว่ากาลิฟได้ทรงมอบอำนาจของพระองค์ให้แก่สุลต่านแห่งออตโตมาน) แล้วเตอร์กก็เป็นเสียเองทั้งสุลต่านทั้งกาลิฟ สืบมาประมาณ ๔๐๐ ปี

ต่อมาจักรวรรดิออตโตมานได้เสื่อมลงๆ จนในที่สุดได้เข้าร่วมกับเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘) แล้วกลายเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ต้องสูญเสียดินแดนอาหรับ ยิวตลอดทั้งในแอฟริกาและแถบยุโรปไป เหลืออยู่เพียงดินแดนปัจจุบัน

ฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ากุมรัฐบาลสุลต่านที่เมืองหลวงคือคอนสแตนติโนเปิ้ลไว้ และจะดำเนินการสลายจักรวรรดิออตโตมาน โดยหนุนให้กองทัพกรีกยกเข้ามา มุสตาฟา เคมาล

ได้ตั้งรัฐบาลสำรองขึ้นมาที่เมืองแองการา^{๑๙} ขับไล่ทัพกรีกออกไปได้ และชนะสงครามกลางเมือง แล้วยุบเลิกตำแหน่งสุลต่านเสียในปี ๑๙๒๒ ประกาศตั้งสาธารณรัฐตุรกีขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๒๓ โดยมีตัวเขาเป็นประธานาธิบดีคนแรก จักรวรรดิออตโตมานที่ล่มสลายก็ถึงอวสาน

เคมาลจัดตั้งวางรูปตุรกีใหม่เหมือนอย่างพลิกแผ่นดิน โดยมีสาระสำคัญคือ ให้เป็นคามิยรัฐ (secular state) และเป็นรัฐแบบตะวันตก (Western-style state) มีชีวิตและกิจการอย่างสังคมฝรั่ง

ในปี ๑๙๒๔ (พ.ศ. ๒๔๖๗) สาธารณรัฐตุรกียุบเลิกตำแหน่งกาหลิป ล้มราชวงศ์ออตโตมาน และขับสมาชิกของราชวงศ์ออกจากตุรกีหมดสิ้น ให้สตรีเลิกใช้ผ้าคลุมหน้า (hijab, ถ้าแต่งคลุมเข้าไปในที่ราชการหรือสถานศึกษาจะถูกจับ) ชาวเตอร์กหันไปแต่งกายอย่างชาวตะวันตก ใช้อักษรโรมันแทนอักษรอาหรับ และใช้ปฏิทินฝรั่งแทนฮิจเราะห์ เลิกโรงเรียนอิสลาม เลิกใช้กฎหมายอิสลาม (shari'a) หันไปใช้กฎหมายครอบครัวแบบสวิส ห้ามผู้ชายมีภรรยาหลายคน และให้ใช้นามสกุล

(มหาสมัชชาแห่งชาติได้ตั้งนามสกุลให้แก่เคมาลว่า “อะตา-

^{๑๙} ปัจจุบันเขียน อังการา

เตอร์ก” ซึ่งแปลว่า “บิดาของชาวเตอร์ก” เขาจึงมีชื่อว่า เคมาล อะตาเตอร์ก)

อย่างไรก็ตาม มีคนเตอร์กบางส่วนที่อยากให้ตุรกีเป็นรัฐอิสลาม และการพยายามเคลื่อนไหวก็ยังเป็นไปอยู่จนบัดนี้ (มีท่าทีจะแรงขึ้น)

รวมแล้วก็คือ ตุรกีใหม่ไม่พอใจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาแบบเดิมของตน ที่เคยแน่นแฟ้นไม่น้อยกว่าของฝรั่งเศสในอดีต จึงหันไปแยกรัฐกับศาสนาตามอย่างฝรั่ง แต่ก็ยังมีการขัดแย้งหรือชกเย่อกันอยู่

ที่ว่าตุรกีสวนทางกับประเทศมุสลิมทั่วไป ดูง่าย ๆ ก็อย่างประเทศไกล์ ๆ เช่น บรูไน (Brunei) ซึ่งปัจจุบันมีประชากรเป็นมุสลิมราว ๖๔ เปอร์เซ็นต์ มีคนนับถือลัทธิพื้นถิ่น ๑๑ เปอร์เซ็นต์ และมีชาวพุทธราว ๙ เปอร์เซ็นต์ พอได้เอกราชเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗ (ค.ศ. ๑๙๘๔) ก็ประกาศตั้งเป็นรัฐสุลต่านแดนอิสลาม (Islamic Sultanate) พระสงฆ์ไทยหรือพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะไปทีนั้น แม้แต่เดินทางเข้าประเทศก็ไม่ได้ จะสร้างวัดไม่ได้ วัดหรือศาสนสถานที่มีอยู่แล้วเก่าก่อน จะปรับปรุงหรือขยายไม่ได้

ประเทศมาเลเซีย ปัจจุบันมีประชากรเป็นมุสลิม ๔๘ เปอร์เซ็นต์ หรือ ๕๑ เปอร์เซ็นต์ (๔๘ เป็นตัวเลขของตำรา

ฝรั่ง ๕๑ นั้นว่าตามรัฐบาลมาเลเซีย) คนถือลัทธิพื้นบ้าน ๒๔ เปอร์เซนต์ คนถือคริสต์ ๘ เปอร์เซนต์ ชาวพุทธ ๗ เปอร์เซนต์ และคนถือฮินดู ๗ เปอร์เซนต์ (แต่บางตำราก็แสดงสถิติต่างออกไปอีก เช่น *Oxford Interactive Encyclopedia*, 1997 ว่า มุสลิม ๕๒.๙ เปอร์เซนต์ พุทธ ๑๗.๓ เปอร์เซนต์ ศาสนาอื่น ๑๑.๖ เปอร์เซนต์ ฮินดู ๗.๐ เปอร์เซนต์ คริสต์ ๖.๔ เปอร์เซนต์) ในบางรัฐ ชาวมุสลิมก็เป็นประชากรส่วนน้อยกว่า (อย่างในรัฐซาราวัก^{๒๐}/Sarawak ซึ่งเป็นรัฐที่กว้างใหญ่ที่สุด ประชากรส่วนใหญ่เป็นพวกพื้นถิ่นที่นับถือผีสง และรองลงมาเป็นพวกนับถือพุทธศาสนาและขงจื้อ)

มาเลเซียได้เป็นเอกราชเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๗, เป็นสหพันธรัฐมลายู) โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ (เป็น religion of the Federation) และต่อมาได้มีการพยายามทำมาเลเซียให้เป็น หรือตีความให้เป็น Islamic State แต่ยังมีผู้ขัดแย้งอยู่

^{๒๐} ปัจจุบันเขียน ซาราวัก

พุทธศาสนาประจำชาติจะเอาไม่เอา อย่าเถียงแบบนักดา ดูความหมายให้ชัด แล้วจึงตัดสินใจให้สมเป็นคนที่มีพัฒนา

ด้วยเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาตามคติพุทธกับคติทางตะวันตก^{๒๑} แตกต่างกันไปไกลอย่างนี้ เมื่อสองระบบที่ต่างกันนั้นเข้ามาปะทะหรือครอบงำกัน จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแปลกๆ ใหม่ๆ ขึ้น

ขอยกตัวอย่าง เช่น ในประเทศศรีลังกา แต่เดิมมาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธจักรกับอาณาจักรก็เหมือนกับที่ชาวพุทธในเมืองไทยเข้าใจกันสืบๆ มา

ดังที่เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕ ในศรีลังกานั้นเกิดสงคราม พระเถระองค์หนึ่งได้ให้ความช่วยเหลือแก่กษัตริย์ที่แพ้และหนีภัย ต่อมา

^{๒๑} “ตะวันตก” ในที่นี้หมายถึงดินแดนทางทิศตะวันตก ตั้งแต่เอเชียตะวันตกเฉียงใต้ (Southwest Asia) เป็นต้นไป

พระเถระนั้นได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์ที่ได้อำนาจคืนมา ก็ถูกพระสงฆ์อื่นรังเกียจว่าคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ถึงกับเป็นเหตุให้พระสงฆ์แตกแยกกัน

(เหมือนอย่างคนไทยในปัจจุบันยังมีความรู้สึกไม่ค่อยดีเมื่อพบเห็นหรือได้ยินข่าวพระสงฆ์ไปชุมนุมต่อต้านหรือสนับสนุนเหตุการณ์ต่างๆ ทางบ้านเมือง แม้แต่ที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับพระศาสนาเอง)

แต่เมื่อศรีลังกาทกเป็นอาณานิคมและฝรั่งเข้ามาปกครองพร้อมทั้งนำระบบที่ศาสนจักรในศาสนาคริสต์มีอำนาจในกิจการของรัฐเข้ามาด้วย ทำให้พระสงฆ์และวัดวาอารามถูกบีบคั้นเบียดเบียนข่มเหงต่างๆ

จากการถูกกดขี่บีบคั้นนั้น ความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น ทำให้ชาวพุทธและพระสงฆ์ต้องดิ้นรนต่อสู้กับอำนาจของรัฐเป็นต้น ตลอดจนท่าทีของประชาชนก็เปลี่ยนแปลงไป จนกลายเป็นอย่างที่เรารู้จักกันในปัจจุบันว่า พระสงฆ์ในศรีลังกาชุมนุมประท้วงต่างๆ บ้าง หาเสียงช่วยนักการเมืองบ้าง ตลอดจนเป็นส.ส.เองก็ได้ (ในประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ก็มีความเปลี่ยนแปลงที่คล้ายกันนี้)

นี่ก็คือการที่กระแสวัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามากดดันและผันแปรคติโบราณของชาวพุทธ

เรื่องอย่างนี้ควรศึกษากันให้เข้าใจชัดเจน แต่ในที่นี้ขอปิดท้ายสั้นๆว่า

ถ้าพูดว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” สำหรับชาวพุทธไทยที่เข้าใจกันมาแบบเดิม (ซึ่งต่างกันไกลกับความหมายของชาวตะวันตก) จะมีความหมายว่าอย่างไร

ก็ต้องเริ่มต้นด้วยข้อปรารภว่า ประชาชาติไทยนี้ได้ตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่พวกตนได้รับเข้ามานับถือ ประพฤติปฏิบัติจนเข้าสู่ชีวิตจิตใจและวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตของตนงดงามมีคุณความดียั่งยืนสืบมาคู่กับประวัติศาสตร์ของชาติ

ดังนั้น เพื่อให้มั่นใจว่าพระพุทธศาสนาจะอำนวยคุณค่าดังกล่าวให้แก่ประชาชาติไทยได้จริงจังและยั่งยืนต่อไป (ตอนนั้นก็มาถึงความหมายละ) บ้านเมืองไทยนี้จึงประกาศยอมรับเป็นทางการที่จะถือเป็นฐานะในการช่วยดำรงรักษาพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักเป็นแกนและเป็นเนื้อตัวของพระพุทธศาสนา นั้น ให้คงอยู่เป็นหลักอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ต่อไป

พร้อมนั้น รัฐบาลจะเอาใจใส่จริงจังในการสนับสนุนให้พระสงฆ์ปฏิบัติศาสนกิจ โดยไม่ต้องห่วงกังวลกับกิจการบ้านเมือง ทั้งนี้ด้วยการจัดการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ผู้เล่าเรียนศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยและส่งเสริมอย่างเต็มที่ให้มีการเผยแผ่สั่งสอน

ธรรม และดำเนินกิจกรรมที่จะให้พระธรรมวินัยอำนวยผล เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน สังคม ประเทศชาติ เอื้อให้ศาสนิกชนทั้งมวลโดยไม่จำกัดศาสนา อยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็น มีสันติสุข

ที่ว่านี้ รวมทั้งการที่รัฐจะช่วยคุ้มครอง (เช่น ด้วยกฎหมาย) และอำนวยโอกาสให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (เช่น ในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างบรรพชิตของท่าน ที่ต่างจากความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วไป) ได้โดยสะดวกบริบูรณ์

พูดให้สั้นว่า รัฐประกาศถือเป็นภาระที่จะรับสนองงาน ช่วยดูแลรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่บริสุทธิ์บริบูรณ์ และเอื้ออำนวยในการที่พระพุทธศาสนาจะออกผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

(เวลานี้จะเห็นว่า รัฐมักละเลยหรือบางทีก็ทำการที่ตรงข้ามกับภาระที่ว่านั้น ทำให้พูดไม่ขึ้นว่าประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติอยู่แล้ว)

ถ้ารัฐหรือสังคมไทยหลงลืมเพี้ยนไป ไม่เข้าใจความหมายอย่างนี้ ก็จะทำให้เกิดการกีดกัน บีบบังคับ ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์

โดยความสนับสนุนของชาวพุทธเองนั่นแหละ จำนวนมากขึ้น ๆ หันมาดีนรณเพื่อรักษาสถาบัน กิจการ และหลักการของตน ในรูปแบบต่างๆอย่างที่ได้เริ่มปรากฏให้เห็นขึ้นมาบ้างแล้วในช่วง ๓-๔ ปีนี้

มองดูให้ดีจะเห็นว่า เรื่องนี้เหมือนจะกลับตรงข้ามกับความเข้าใจของคนสมัยนี้ คือ ถ้าพระพุทธานุศาสนเป็นศาสนาประจำชาติ ชาวพุทธก็ได้โอกาสที่จะปฏิบัติศาสนธรรมของตนไปโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง (พระสงฆ์ปลีกตัวแยกห่างจากกิจการของรัฐได้)

แต่ถ้าพุทธศาสนาถูกกั้นออกไปจากความเป็นศาสนาประจำชาติแบบคติไทย (โดยนิตินัยหรือโดยพฤตินัยก็แล้วแต่) พระสงฆ์และชาวพุทธก็จะถูกบีบคั้นให้มีบทบาทในทางดีนรณต่อรัฐกับอำนาจรัฐ (พระสงฆ์ถูกดึงให้เข้ามาข้องเกี่ยวกับการเมือง)

ทั้งหมดนี้จะเป็นจริงอย่างที่ว่าหรือไม่ ก็ลองไปศึกษาดูบนฐานแห่งข้อมูลความรู้ของจริง ซึ่งคิดว่ามีให้เห็นแล้วอย่างเพียงพอ

ในด้านชาวพุทธเอง เมื่อรู้เข้าใจเรื่องศาสนาไปตามหลักการแห่งพระศาสนาของตนและตามวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับ

หลักการนั้น ก็มองเรื่องศาสนาเหมือนกับแยกต่างหากออกไปจาก
สังคมและกิจการบ้านเมือง

แต่ขณะเดียวกันนั้น พวกชนชาติที่ต่อสู้กันมาในสังคมอื่น
ที่ถือศาสนาแบบอื่น เขามองกิจการบ้านเมือง การปกครอง การ
ทหาร เศรษฐกิจ เป็นต้น โดยรวมอยู่ในกิจการของศาสนา
ด้วย

เมื่อเกิดมีเหตุการณ์ทางศาสนาแบบอื่น ที่นอกวัฒนธรรม
และนอกความเคยชินทางสังคมของตน ชาวพุทธไม่เคยรู้
ไม่เคยเข้าใจ จึงมักมองสถานการณ์ไม่ออกและวางท่าที่ไม่ถูก
กลายเป็นคนไม่ทันเขา ทั้งรักษาตัวเองก็ไม่ได้ และไม่รู้ว่าจะ
สัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร

อย่างน้อยชาวพุทธก็กระจัดกระจายแตกแยกกันเอง พวก
ชาวพุทธแบบชาวบ้านก็ไม่ไหวทัน ไม่ตระหนัก

พวกคนสมัยใหม่ แม้แต่พวกที่บอกว่าตัวเองเป็นชาวพุทธนั้น
เขาไม่ได้มองความหมายและมีได้คิดเข้าใจอะไรๆ อย่างตน

(เป็นความอ่อนแอที่เกิดจากความขาดการศึกษา ที่จะให้
เข้าถึงรากเหง้าของตน กับทั้งมีความรู้ในเรื่องของสังคมอื่น
ข้างนอกเพียงผิวเผิน หรือไม่รู้ไม่เข้าใจเลย)

หากความรูกันก่อนให้ชัดเจน อย่าเพิ่งใส่ความคิดเห็นเข้าไป

ในการที่จะคิดเห็นพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้ได้ผลดีนั้น
ขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง

คือการหาข้อมูลความรู้ให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและเพียงพอ
ในขั้นตอนที่ว่านี้ จุดเน้นที่สำคัญยิ่งตอนหนึ่งก็คือ การ
รวบรวมและแสดงข้อมูลความรู้ให้ดูตามที่มันเป็น โดยไม่ใส่
ความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ใดๆ

เมื่อเกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในบ้านเมือง หน้าที้อย่างหนึ่ง
ของรัฐ ตลอดจนสื่อทั้งหลาย ก็คือการเผยแพร่ข้อมูลความรู้
ตามที่มันเป็น อันไม่เจือปนความคิดเห็นอย่างที่ว่านี้

เรื่องศาสนาประจำชาตินี้ก็เช่นกัน มีขั้นตอนสำคัญขั้นตอน
หนึ่ง คือการแสวงและแสดงข้อมูลความรู้ให้ผู้คนจะแจ้งถ่องแท้
ชัดเจนตามที่มันเป็นเท่าที่จะเป็นไปได้

เมื่อประชาชนรู้แล้ว เขาจะคิดเห็นอย่างไรก็ให้โอกาส และ
จะได้เป็นการเคารพต่อสติปัญญาของเขา

ในที่นี้จะพูดถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องศาสนาประจำชาติ
ไว้เป็นฐานและเป็นทุนที่จะใช้ในการคิดเห็นพิจารณาต่อไป

คำว่า “**ศาสนาประจำชาติ**” เราต้องเข้าใจตามที่สังคม
ภายนอกเขารู้และเข้าใจด้วย แล้วจะเทียบดูกับความรู้ความเข้าใจ
ของตัวเองอย่างไรก็พิจารณาเอา

พอพูดว่า “ศาสนาประจำชาติ” คนปัจจุบันก็มักนึกไปตาม
ความหมายของฝรั่ง แต่มักนึกไปตามที่คิดเอาเอง โดยไม่รู้ว่
ที่จริงนั้นฝรั่งหมายเอาความอย่างไร

ฝรั่งเรียกศาสนาประจำชาติโดยใช้คำว่า state religion
บ้าง official religion บ้าง

นอกจากนั้นยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงอีก ได้แก่คำว่า
national religion บ้าง national church บ้าง established
church บ้าง

ประเทศที่มีศาสนาประจำชาตินั้นมีมากมาย ทั้งคริสต์และ
อิสลาม ตลอดจนมาถึงพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู

แต่ที่เหนือกว่าการเป็นศาสนาประจำชาติก็คือ เป็นประเทศ
ของศาสนานั้นโดยตรง ประเทศที่สถาปนาขึ้นเป็นดินแดนแห่ง
ศาสนาโดยตรง เท่าที่พบก็มี

๑. รัฐอิสลามอัฟกานิสถาน (Islamic State of Afghanistan)^{๒๒}

(ประชากรมุสลิม ๙๙ เปอร์เซ็นต์ = สุนนี่^{๒๓} ๘๔ เปอร์เซ็นต์
ชีอะฮ์ ๑๕ เปอร์เซ็นต์)

๒. สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน (Islamic Republic of Pakistan)

(มุสลิม ๙๗ เปอร์เซ็นต์ = สุนนี่ ๗๗ เปอร์เซ็นต์ ชีอะฮ์
๒๐ เปอร์เซ็นต์)

๓. สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน (Islamic Republic of Iran)

(มุสลิม ๙๙ เปอร์เซ็นต์ = สุนนี่ ๖ เปอร์เซ็นต์ ชีอะฮ์
๙๓ เปอร์เซ็นต์)

๔. สาธารณรัฐอิสลามมอริเตเนีย (Islamic Republic of Mauritania)

(มุสลิม = สุนนี่ ๙๙ เปอร์เซ็นต์)

๕. สหพันธ์สาธารณรัฐอิสลามคอโมโรส (Federal Islamic Republic of Comoros)^{๒๔}

(มุสลิม = สุนนี่ ๙๘ เปอร์เซ็นต์)

^{๒๒} ปัจจุบันเขียน สาธารณรัฐอิสลามอัฟกานิสถาน (Islamic Republic of Afghanistan)

^{๒๓} ปัจจุบันเขียน ซุนนี่

^{๒๔} ปัจจุบันเขียน สหภาพคอโมโรส (Union of the Comoros)

ถัดลงมาคือประเทศที่มีศาสนาประจำชาติ ซึ่งก็เป็นประเทศมุสลิมมากที่สุด (หนังสือ *The Oxford Illustrated Encyclopedia*, 1993 บอกว่า ประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ มีประมาณ ๔๕ ประเทศ แต่ไม่ได้ทำบัญชีบอกไว้ในที่นี้ได้ค้นหาให้ดู ๑๔ ประเทศ ใครมีเวลาอาจจะช่วยค้นหาดูให้ครบ เพื่อเป็นความรู้) ได้แก่

๑. ซาอุดีอาระเบีย / Saudi Arabia (มุสลิม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ = สุนี่ ๘๕ เปอร์เซ็นต์ ซิอะฮ์ ๑๕ เปอร์เซ็นต์)^{๒๕}

๒. โซมาเลีย / Somalia (มุสลิม ๙๙ เปอร์เซ็นต์ แทบทั้งหมด = สุนี่)

๓. ตูนิเซีย / Tunisia (มุสลิม ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ส่วนมาก = สุนี่)

๔. โมร็อกโก / Morocco (มุสลิม ๙๘ เปอร์เซ็นต์)

๕. แอลจีเรีย / Algeria (มุสลิม ๙๖ เปอร์เซ็นต์)

๖. ลิเบีย / Libya (มุสลิม ๙๖ เปอร์เซ็นต์ = สุนี่)

๗. อียิปต์ / Egypt (มุสลิม ๙๔ เปอร์เซ็นต์ ส่วนมาก = สุนี่)

^{๒๕} สถิติบางแหล่งต่างจากนี้ค่อนข้างมาก แต่เมื่อตรวจสอบแล้ว ทั้งโดยตัวเลขและตามหลักการของเรื่องนี้เอง เห็นควรยุติตามนี้

๘. จอร์แดน/Jordan (มุสลิม ๙๓ เปอร์เซ็นต์ แพบทั้งหมด = สุนนี่)

๙. คูเวต/Kuwait (มุสลิม ๘๕ เปอร์เซ็นต์ = สุนนี่ ๔๕ เปอร์เซ็นต์ ซืออะฮ์ ๔๐ เปอร์เซ็นต์)

๑๐. บาห์เรน/Bahrain (มุสลิม ๘๕ เปอร์เซ็นต์ = สุนนี่ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ ซืออะฮ์ ๖๐ เปอร์เซ็นต์)

๑๑. มัลดีฟส์/Maldives (มุสลิม ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ส่วนมาก = สุนนี่)

๑๒. บังกลาเทศ/Bangladesh (มุสลิม ๘๖ เปอร์เซ็นต์ ฮินดู ๑๒ เปอร์เซ็นต์)

๑๓. บรูไน/Brunei (มุสลิม ๖๔-๖๗ เปอร์เซ็นต์ พุทธ ๙-๑๔ เปอร์เซ็นต์ คริสต์ ๘-๑๐ เปอร์เซ็นต์ อื่นๆ ๙-๑๙ เปอร์เซ็นต์)

๑๔. มาเลเซีย/Malaysia (มุสลิม ๔๘ เปอร์เซ็นต์ คริสต์ ๘ เปอร์เซ็นต์ พุทธ ๗ เปอร์เซ็นต์ ฮินดู ๗ เปอร์เซ็นต์ อื่นๆ ๓๐ เปอร์เซ็นต์)

สำหรับประเทศซาอุดีอาระเบีย (ชื่อทางการเรียกว่า ราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย/Kingdom of Saudi Arabia) มีข้อที่ควรทำความเข้าใจพิเศษว่า

แม้จะจัดเข้าในกลุ่มประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนา

ประจำชาติ แม้ว่าจะไม่ได้เรียกชื่อประเทศว่าเป็นรัฐอิสลาม หรือ สาธารณรัฐอิสลาม แต่รัฐประกาศิตได้ตราไว้ว่า ชาอูดีอาระเบีย เป็น Islamic State คือเป็นรัฐอิสลาม และบัญญัติให้พระคัมภีร์อัลกุรอาน^{๒๖} พร้อมทั้งซุนนะฮ์ (Sunnah) เป็นรัฐธรรมนูญ โดยให้ประเทศใช้กฎหมายอิสลาม

ชาวชาอูดีอาระเบียส่วนใหญ่ถือปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามนิกายสุหนี่อันเคร่งครัด ที่เรียกว่าลัทธิวะฮะบี (Wahhabism) มีตำราวจาสนาที่เรียกว่า “มุตอวิิน” (mutawwiin) คอยตรวจตรากำกับให้ประชาชนปฏิบัติตามข้อบัญญัติ เช่น ให้ร้านค้าปิดในเวลาละหมาด เป็นต้น ประชากรที่มีสัญชาติชาอูดีอาระเบียเป็นมุสลิมทั้งหมดทั้งสิ้น คนที่มีเชื้อเป็นมุสลิมเป็นคนต่างชาติเท่านั้น

มีขบวนการมุสลิมที่เคร่งครัดในหลายประเทศต่อสู้เพื่อให้ประเทศของตนเป็นรัฐอิสลามและใช้กฎหมายอิสลาม^{๒๗} ตัวอย่างในระยะใกล้ๆ นี้ก็เช่น อียิปต์ แอลจีเรีย และอินโดนีเซีย

^{๒๖}ปัจจุบันเขียน อัลกุรอาน

^{๒๗}กฎหมายอิสลาม (Islamic law) คือ ชารีอะ (shari'a) มีบทบัญญัติที่เคร่งครัด เช่น ในทางอาญา ใช้การลงโทษแบบที่เรียกว่าตาตอตา ฟันต่อฟัน มีโทษที่กำหนดแน่ๆ ว่า ถ้าลักของเขา ให้ตัดมือเสีย, ถ้าปล้นตามหนทาง ให้ประหารชีวิต, ถ้าละทิ้งศาสนา (เปลี่ยนไปถือศาสนาอื่น) ให้ประหารชีวิต, ถ้ามีชู้ (กรณีเท่าที่พบเป็นสตรี) ให้มัดไว้กลางที่สาธารณะ และให้คนที่ผ่านไปมาเอาก้อนหินขว้างปจนกว่าจะตาย, ถ้าถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดทางเพศก็ตี ตีมสุรายามากี่ตี ให้เขียน ๘๐ ที (รายละเอียดและการใช้ถ้อยคำจำเพาะที่ชัดเจนขอตรวจสอบกับเอกสารของชาวมุสลิมอีกที)

(โดยเปรียบเทียบ กล่าวกันว่า ในอินโดนีเซียที่มีประชากรมุสลิม ๘๕ เปอร์เซ็นต์ ชาวมุสลิมที่นั่นมีความเคร่งครัดหย่อนกว่าในที่อื่นๆ และมีขบวนการที่เรียกว่ากบฏ ในรัฐอาเจะฮ์^{๒๔} / Aceh/Aceh ซึ่งได้ต่อสู้กับรัฐบาลมาหลายสิบปีแล้ว เพื่อให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลาม หรือไม่ก็แบ่งแยกตัวออกไป)

ประเทศที่มีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติก็ไม่น้อย แต่มักจะระบุชื่อนิกายใดนิกายหนึ่งเป็นศาสนาประจำชาติมากกว่าจะออกชื่อศาสนาคริสต์

ขอยกมาให้ดู

- สหราชอาณาจักร / United Kingdom (แองกลิคัน คือนิกายอังกฤษ ๔๕ เปอร์เซ็นต์ โรมันคาทอลิก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ โปรเตสแตนต์อื่น ๙ เปอร์เซ็นต์) ศาสนาประจำชาติเป็นนิกายโปรเตสแตนต์แห่งนิกายย่อย ๒ ศาสนจักร คือศาสนจักรนิกายอังกฤษ (Church of England) และศาสนจักรนิกายสกอตแลนด์ (Church of Scotland) แต่กษัตริย์อังกฤษต้องนับถือนิกายอังกฤษ และเป็นประมุขของนิกายอังกฤษนั้น
- มอลตา / Malta (โรมันคาทอลิก ๙๕ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ

^{๒๔} ปัจจุบันเขียน อาเจะห์

- โมนาโก/Monaco (โรมันคาทอลิก ๙๐ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ
- แอนดอร์รา/Andorra (โรมันคาทอลิก ๘๙ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ
- นอร์เวย์/Norway (โปรเตสแตนต์ ๘๘ เปอร์เซ็นต์ โรมันคาทอลิก ๑ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรัน^{๒๙} เป็นศาสนาประจำชาติ
- สวีเดน/Sweden (โปรเตสแตนต์ ๖๘-๙๔ เปอร์เซ็นต์ โรมันคาทอลิก ๑.๕-๒ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรันเป็นศาสนาประจำชาติ (แต่ได้ยกเลิกไปแล้วเมื่อ ค.ศ. ๒๐๐๐ / พ.ศ. ๒๕๔๓)
- ฟินแลนด์/Finland (โปรเตสแตนต์ ๘๖-๘๘ เปอร์เซ็นต์ ออร์โธด็อกซ์^{๓๐} ๑.๑ เปอร์เซ็นต์ โรมันคาทอลิก ๐.๑ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรันและออร์โธด็อกซ์เป็นศาสนาประจำชาติ
- เดนมาร์ก^{๓๑}/Denmark (โปรเตสแตนต์ ๘๘ เปอร์เซ็นต์ โรมันคาทอลิก ๑ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรันเป็นศาสนาประจำชาติ

^{๒๙}ปัจจุบันเขียน ลูเทอแรน

^{๓๐}ปัจจุบันเขียน ออร์โทด็อกซ์

^{๓๑}ปัจจุบันเขียน เดนมาร์ก

- กรีนแลนด์ / Greenland มีศาสนาคริสต์นิกายลูเธอรัน เป็นศาสนาประจำชาติ
- กรีซ / Greece (กรีกออร์โธดอกซ์ ๙๔ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายกรีกออร์โธดอกซ์เป็นศาสนาประจำชาติ
- เอธิโอเปีย / Ethiopia (เอธิโอเปียออร์โธดอกซ์ ๓๖ เปอร์เซ็นต์ โปรเตสแตนต์ ๑๔ เปอร์เซ็นต์ มุสลิม ๓๐ เปอร์เซ็นต์) มีศาสนาคริสต์นิกายเอธิโอเปียออร์โธดอกซ์ เป็นศาสนาประจำชาติ

ยังมีประเทศอื่นๆ ที่เคยมีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ แต่ประสบความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์แล้วพ้นภาวะนั้นไป เช่น

อาร์เมเนีย / Armenia (เป็นชนชาติที่ถือว่าตนนับถือศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติก่อนใครอื่น ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๔ ปัจจุบันมีชาวคริสต์ ๘๓ เปอร์เซ็นต์) และ

ยูเครน / Ukraine (นับถือศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติตั้งแต่ ค.ศ. ๙๘๘ ปัจจุบันมีชาวคริสต์ ๖๕ เปอร์เซ็นต์) ซึ่งได้เข้าร่วมในสหภาพโซเวียต (เป็นคอมมิวนิสต์)^{๓๒} อยู่นาน จนเพิ่งพ้นออกมาเมื่อสหภาพโซเวียตนั้นสลายในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ /

^{๓๒} ปัจจุบันเขียน คอมมิวนิสต์

พ.ศ. ๒๕๓๔

ฮังการี / Hungary (โรมันคาทอลิก ๖๓ เปอร์เซ็นต์ แคลวินิสต์และลูเทอแรน ๒๕ เปอร์เซ็นต์) ก็มีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติตั้งแต่ ค.ศ. ๑๐๐๐ แต่ต่อมาได้ถูกต่างชาติปกครอง และระหกระเหินมาจนกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์บริวารของสหภาพโซเวียต แล้วมาเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอีกในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ / พ.ศ. ๒๕๓๓

ประเทศอิสราเอล / Israel (ยิว ๗๗ เปอร์เซ็นต์ มุสลิม ๑๒ เปอร์เซ็นต์) รู้กันว่าเป็นประเทศเดียวที่มีศาสนายิว (Judaism) เป็นศาสนาประจำชาติ

ต่อไป ประเทศที่มีศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ ได้แก่ ประเทศเนปาล (ฮินดู ๘๖ เปอร์เซ็นต์ พุทธ ๘ เปอร์เซ็นต์ มุสลิม ๔ เปอร์เซ็นต์)

ส่วนประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
ได้แก่^{๓๓}

^{๓๓} ประเทศศรีลังกา มีบัญญัติในรัฐธรรมนูญ (ค.ศ. ๑๙๗๘ / พ.ศ. ๒๕๒๑) ว่า พระพุทธศาสนามีอุดมสถานะ (“the foremost place”) ไม่ใช่คำว่าเป็นศาสนาประจำชาติ; ในประเทศเมียนมาร์ ทหารได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจและดื้อรัฐธรรมนูญ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๘๘ / พ.ศ. ๒๕๓๑ ขณะนี้การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ยังไม่เสร็จ

ภูฏาน/ภูฏาน/Bhutan (พุทธ ๗๔ เปอร์เซนต์ ฮินดู ๒๑ เปอร์เซนต์)

สิกขิม/Sikkim เคยเป็นประเทศเอกราชและมีพระพุทธรศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ปัจจุบันสิกขิมได้เข้าร่วมเป็นรัฐที่ ๒๒ ของอินเดียแล้ว

ที่ว่่ามานี้เป็นข้อมูลข้อเท็จจริงที่จำเป็นต้องรู้ ยกมาให้อ่านให้ดูกันเพียงเป็นตัวอย่่าง เรื่องที่ควรรู้อยู่มีอีกมาก

ถ้าต้องการพูดและปฏิบัติต่อสถานการณ์ให้ถูกต้อง จะต้องหาความรู้กันให้จริงจัง จึงขอให้ท่านผู้หวังดีต่อส่วนรวมค้นหา มาบอกกัน ไม่ใช่แค่พูดกันไปเรื่อย ๆ เปื่อย ๆ ว่า สังคมยุคไอทีเป็นสังคมแห่งความรู้

ถ้ามีข้อมูลเป็นฐานไว้พร้อมดีแล้ว ต่อไปจะคิดเห็นจะพูด จะทำการใด ๆ ก็จักศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผลจริง ปาฏิหาริย์จึงจะเกิดขึ้นได้

มองแคบ คิดใกล้ ใฝ่ต่ำ เพราะคิดแต่จะตามเขา จิตของเราจึงตกต่ำลงไป

ค่านิยมในการตามสังคมตะวันตก หรือตามวัฒนธรรมตะวันตกนี้ ได้ฝังลึกลงไปในชีวิตจิตใจของคนไทย จนกลายเป็นสภาพจิตที่ขอเรียกว่าเป็น

สภาพจิตแบบผู้ตามและผู้รับ

เวลานี้คนไทยเราแทบไม่รู้ตัวเลยว่าเราเป็นผู้ตามและเป็นผู้รับตลอดเวลา สภาพจิตนี้มันฝังแน่นจนติดเป็นนิสัย เวลาเรานึกถึงความเป็นไปได้ในโลกที่มีความเจริญ เรานึกถึงอะไรที่ไหน เราจะนึกถึงความเจริญของตะวันตกและเราจะมองในแง่ที่ว่าเวลานี้มีอะไรใหม่ๆ ในตะวันตก

ฝรั่งมีอะไรใหม่ๆ ไม่ว่าจะจะเป็นผลิตภัณฑ์ สิ่งเสพบริโภค หรือความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ออกมาทางเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือในทางวิชาการ เราก็จะคอยมองแบบเตรียมตัวรับว่า

เขามีอะไรใหม่ เราจะไปรับเอา และใครจะเป็นคนรับก่อน
ภายในหมู่พวกเราถ้าใครรับได้ก่อน คนนั้นก็เรียกว่าเก่ง
นำหน้า นำสมัย

แทบไม่มีใครที่จะคิดว่าเราก็ก็นำฝรั่งได้
ทำไมเราจะไม่มีความภูมิใจที่จะคิดจะทำอะไรใหม่ได้บ้างหรือ

เวลานี้สภาพจิตแบบผู้ตามรับนี้ติดฝังแน่นเหลือเกิน
ความคิดของเราเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ความเจริญจึงเป็นไป
ในแบบที่คอยรอฟังว่ามีอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก
แล้วก็คอยตามรับเอา

แม้แต่เมื่อเราพูดว่าเราอยากเจริญแบบตะวันตกหรืออยาก
เจริญแบบฝรั่งนั้น ความหมายของความเจริญแบบฝรั่ง เรา
ก็มองในแง่ของการ “มีกินมีใช้อย่างฝรั่ง”

ฝรั่งมีอะไรกินเราต้องมีกินอย่างนั้น ฝรั่งมีอะไรใช้เราต้อง
มีใช้อย่างนั้น แล้วก็มีอวดกันในกลุ่มพวกเราว่าใครได้มีได้ใช้ก่อน

อันนี้ก็คือการนำกันในการตามเขา ว่าใครจะตามได้ก่อน
เท่านั้นเอง เป็นสภาพจิตของผู้คอยรับคอยตาม

ที่จริงนั้นความหมายของความเจริญแบบฝรั่งยังมีอีกอย่าง
หนึ่ง

เจริญอย่างฝรั่งคือ “ทำได้อย่างฝรั่ง”

แต่คนไทยไม่ค่อยมีใครคิดอย่างนั้น คิดแต่เพียงว่าเจริญ
อย่างฝรั่งคือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง ถ้าอย่างนั้นก็ต้องรอผลผลิตภัณฑ์
ที่เขาทำสำเร็จแล้ว เราก็อไม่ใช่ผู้สร้างสรรค์ แต่จะเป็นผู้ตาม
และเป็นผู้รับอยู่เรื่อยไป สภาพจิตนี้จะต้องแก้ไข

**ฉะนั้น เวลาที่จึงต้องขออย่าจุดเน้นที่สำคัญ
คือต้องปลูกจิตสำนึกของคนไทยในความเป็นผู้นำและเป็น
ผู้ให้**

ความเป็นผู้นำเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีอะไรที่จะให้แก่ผู้อื่น
ถ้าเราคิดว่าเรามีดีอะไรจะให้แก่เขาบ้าง พอเรามีจะให้ เรา
ก็เป็นผู้นำทันที เพราะคนที่รับก็ต้องคอยดูเรา แล้วเขาก็ต้อง
ตามที่จะรับจากเรา แต่เมื่อเราจะรับจากเขา เราต้องเป็นผู้ตาม
เวลานี้เราคิดจะรับ เพราะความที่คิดจะรับนั้นเลยทำให้เรา
เป็นผู้ตาม เพราะว่าเขามีอะไรที่จะให้ซึ่งเราคอยจะรับ เมื่อเรา
จะรับเราก็ต้องตามคอยดูเพื่อจะรับจากเขา เมื่อจะรับจากเขา
ก็ต้องตามเขาอยู่เรื่อยไป

ฉะนั้นเราจะต้องปลูกคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน
ให้มีจิตสำนึกที่จะเป็นผู้นำและผู้ให้

จิตสำนึกนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างขึ้นให้ได้
เพื่อแก้ไขสภาพจิตไม่ดีที่สั่งสมมานานแล้ว

สภาพของคนไทยทั่วไปเวลานี้ อาตมภาพอาจจะมองในแง่ร้ายสักหน่อย แต่ที่จริงคือพูดในแง่ร้าย ถ้าไม่พูดในแง่ร้ายก็ไม่รู้จักตื่น แล้วก็จะตกอยู่ในความประมาท เพราะฉะนั้นบางทีก็จำเป็นจะต้องว่ากันในเรื่องร้าย เป็นการพูดในแง่ร้ายเพื่อปลุกพวกเราให้ตื่นขึ้นมา

สภาพของคนไทยเวลานี้ ขอพูดว่ามีลักษณะ ๓ อย่าง คือ

๑. มองแคบ
๒. คิดใกล้ และ
๓. ใฝ่ต่ำ (คำนี้ขอรุนแรงหน่อย)

มองแคบ คือมัวแต่มองกันไปมองกันมาอยู่ข้างใน ในหมู่พวกเราเอง

เหมือนกับไก่ในข่งที่เขาจะเอาไปทำเครื่องเช่นไหว้ตอนตรุษจีน ไก่มันมองไปมองมาก็เจอแต่หน้ากัน พอมองกันไปมองกันมามันก็กระทบกระทั่งกัน แล้วมันก็ตีกันอยู่ในข่งนั้นแหละ

แต่ถ้าเรามองกว้างออกไปภายนอก

เราก็จะเห็นสภาพความเป็นไปต่างๆ เราจะมองเห็นปัญหาของมนุษยชาติ มองเห็นปัญหาของโลก ที่เราจะต้องช่วยกันคิดแก้ไข แล้วเราก็จะมองเห็นศักยภาพของตนเองในการที่จะร่วม

แก้ไขปัญหาของโลก และที่จะช่วยสร้างสรรค์โลกด้วย

ถ้าเรามองกว้างออกไป

เราจะเห็นว่าคนไทยเราก็มีศักยภาพในการที่จะช่วยแก้ไข
ปัญหาและสร้างสรรค์อารยธรรมของโลกได้ เด็กและเยาวชน
ของเราจะต้องถูกสอนให้มองกว้างออกไป ไม่ใช่มองแคบๆ อยู่
แค่ภายในสังคมของตนเอง แล้วก็คิดทวนติดตันและกระทบ
กระทบกันเอง

เด็กของเราทุกคนก็รักกันเพราะอะไร

เพราะมันไม่มีอะไรเป็นจุดมองกว้างและไกลที่พ้นเลยตัว
ออกไป

จุดมองที่กว้างและไกลนั้น นอกจากจะเลยตัวออกไปแล้ว
ก็เป็นจุดรวมใจให้แก่วิถีของทุกคนที่มองด้วย ให้เหมือนมีคู่ปรับ
หรือจุดหมายร่วมกันอยู่ข้างนอก ที่จะต้องช่วยกันจัดการ

แต่เมื่อมองอยู่แค่ข้างใน ก็เห็นแต่หน้ากัน พอมองเห็น
หน้ากัน มองกันไปมองกันมาก็กระทบกระทั่งกัน กลายเป็นคู่
ต่อสู้หรือเป็นเป้าหมายของกันและกัน เดี่ยวก็ตีกัน เดี่ยวก็ชกกัน

เหมือนอย่างเราอยู่ในสนามลี้ภัยคน ถ้าไม่มีอะไรจะ
มองกว้างขวางออกไป เราก็มองหน้ากันเอง เมื่อมองหน้ากัน
ไปมา เดี่ยวบางคนก็เขม่นกัน แล้วก็กระทบกระทั่งชกต่อยกัน

แต่ถ้ามีอะไรลอยอยู่ในฟากฟ้าไกลๆ ลึกลับหนึ่ง พอมีใคร

สะกิดบอก สิ่งนั้นก็จะเป็นจุดรวมสายตา ทุกคนทั้งร้อยหรือ
ทั้งห้าร้อยก็จะมองมุ่งไปยังจุดที่อยู่บนท้องฟ้าอันไกลโพ้น

เขาจะมองรวมจุดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและไม่นึกถึงการ
ที่จะกระทบกระทั่งกัน

**ในสังคมไทยนี้ เราไม่มีเป้าหมายอันสูงส่งเป็นจุดรวมใจที่จะ
ทำให้คนไทยสามัคคี มีความคิดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้
เพราะฉะนั้นเราจึงอยู่ในลักษณะที่วามองแคบและคิดสั้น
แล้วก็มาตีกัน วุ่นวายกันอยู่ข้างในนี้แหละ ไม่รู้จักจบ**

ทำไมจึงว่า คิดใกล้

คือเรารอคอยตามรับจากเขา จึงคิดใกล้ หรือคิดสั้น
ไปหยุดไปตันแค่ว่าเขาทำเท่านั้นเอง เราไม่คิดเลยหน้าไปไกลว่า
เราจะสร้างสรรค์อะไรให้แก่อารยธรรมของโลกได้บ้าง

เราจะต้องคิดไกลไปข้างหน้า ปัญหาของโลกนี้มีอะไรที่เรา
จะช่วยเหลือได้อย่างไร คนที่จะทำอย่างนั้นได้จะต้องคิดไปไกลๆ
วางแผนไปข้างหน้า

อีกอย่างหนึ่ง คือ ใฝ่ต่ำ

ความใฝ่ต่ำคืออะไร คือมีความทะเยอทะยาน หวังแต่
ลาภยศ มุ่งจะหาวัตถุบำรุงบำเรอความสุขและลุ่มหลงเพลิดเพลิน

อยู่กับการเสพอามิส ติดยศติดอำนาจ

ความใฝ่อามิสนั้นในทางธรรมถือเป็นของต่ำ แต่เราเห็นเป็น
สูงไป การอยากได้ผลประโยชน์ อยากเป็นใหญ่เป็นโตอย่างนั้น
อย่างนี้ เราถือว่าเป็นใฝ่สูง แต่ใฝ่สูงอะไรได้ ที่จริงคือใฝ่ต่ำ

สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญที่ไหน

ใฝ่สูง คืออะไร

ใฝ่สูงก็คือใฝ่ธรรม ใฝ่ธรรมเป็นอย่างไร ก็คือความ
ปรารถนาที่จะสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ชีวิต ให้แก่สังคม
อยากจะทำให้สังคมมีความสุข มีสันติภาพ มีความเจริญ
ก้าวหน้า มีความดีงามทั้งหลาย

เด็กของเรามีไหมความใฝ่สูงอันนี้

ไม่มี ถ้ามีก็หายากอย่างยิ่ง

เพราะสังคมของเราสอนเขาให้มีแต่ความใฝ่ประโยชน์ส่วนตัว
ต้องการให้ตัวยิ่งใหญ่ ให้हाลาภ ให้แย่งชิงผลประโยชน์กัน
ให้ร้ายรวยที่สุด แล้วเราก็เข้าใจว่าอย่างนี้แหละเป็นความใฝ่สูง

เมื่อเอาความใฝ่ต่ำเป็นใฝ่สูงเสียแล้วมันก็หลงผิด ทิฎฐิ
ก็ผิด มันจะไปดีได้อย่างไร แล้วความใฝ่สูงที่แท้จริงก็เลยถูก
มองข้ามไปจนมองกันไม่เห็น

“มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง” มีเมื่อไร คนไทยจะเป็นชาวพุทธได้อย่างดี

ชาวพุทธจะต้อง **มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง** นี้เป็นหลัก
พระพุทธศาสนาใช้หรือเปล่า ขอให้พิจารณาดู

พระพุทธศาสนาสอนให้เรามองกว้าง **มองกว้าง** อย่างไร
คือไม่มองอยู่แค่ตัวเอง ไม่มองแค่สังคมของเรา แต่ให้
มองทั้งโลก

ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยใน
สรรพสิ่ง ในธรรมชาติทั้งหมด

เรามองว่าธรรมชาติทั้งหมดนี้เป็นระบบแห่งปัจจัยสัมพันธ์
สิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้มีความสัมพันธ์ ฟุ้งพาอิงอาศัยและ
ส่งผลกระทบต่อกันทั้งสิ้น และให้มีเมตตากรุณา ดำเนินชีวิต
และบำเพ็ญกิจต่างๆ

พหูชนหิตายะ พหูชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ

เพื่อประโยชน์สุขแก่พหุชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลโลก
มองกว้างนั้น ถ้ายังมองออกไปไม่ถึงทั้งโลกหรือถึงอารย-
ธรรมของมนุษยชาติ ก็ขอให้มิจิตสำนึกทางสังคมในระดับ
ประเทศชาติของตัวเองก่อน เป็นการค่อยๆ ฝึก ค่อยๆ พัฒนา
กันไป ขยายทัศนะออกไป

ไม่ใช่มองอยู่แค่ตัวเองและผลประโยชน์ของตัวเอง หรือเอาแต่
กลุ่มแต่พวกของตัวเอง แล้วก็กระทบกันไปกระทบกันมาอยู่แค่นั้น

จิตสำนึกทางสังคมนั้น ตอนแรกเอาแค่นี้ให้มีความรักบ้านเมือง
มีความซาบซึ้งภูมิใจในความดีงามของชุมชนหรือสังคมของตน
ซึ่งจะแสดงออกมาในจิตใจ เช่นว่า -

เมื่อเห็นคนต่างประเทศเข้ามาในบ้านเมืองของตน ก็คิดนึก
ว่า ถ้าคนต่างชาติเหล่านั้นเดินทางไปในประเทศของเรา ขอให้
เขาได้เห็นได้ชื่นชมความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด
ทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงามในบ้านเมืองของเรา และประชาชน
ที่อยู่ดีมีสุขมีน้ำใจ

แม้แต่ไม่เห็นคนต่างชาติเหล่านั้น แต่ตนเองเดินทางไป
ในบ้านเมืองของตัวเอง มองเห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ
สะอาด ทัศนียภาพในธรรมชาติแวดล้อมที่ยังคงอยู่ในสภาพ
อันดี และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แล้วเกิดความรู้สึกชื่นใจ
อยากให้คนต่างบ้านต่างเมืองมาเห็น และนึกว่าถ้าเขามาเห็นแล้ว

เขาก็จะชื่นชม

เมื่อนึกไปและทำให้เป็นไปจริงได้อย่างนี้แล้ว ก็เกิดความ
ปีติ เอิบอímปลาบปลื้มใจ ภูมิใจในประเทศชาติบ้านเมือง

ความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ ถ้ามีขึ้นเกิดขึ้นเสมอๆ ก็จะชักนำ
จิตใจและความคิดไปในทางที่ดีงามและสร้างสรรค์ จะทำให้ชีวิต
และสังคมเจริญพัฒนาไปในทางที่ดีงามถูกต้อง

สำหรับมนุษย์ปุถุชน ได้แค่นี้ก็นับว่าดีนักหนาแล้ว

พระพุทธศาสนาสอนให้ **คิดไกล** ไปข้างหน้าจนกว่าจะถึง
จุดหมายสูงสุด

นั่นคือ ท่านสอนให้มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน

โดยมีปัญญาสืบค้นหยั่งรู้เหตุปัจจัยยาวไกลในอดีต

และมีความไม่ประมาทที่จะป้องกันความเสื่อม

และสร้างสรรค์เหตุปัจจัยให้พร้อมที่จะนำไปสู่ความเจริญ
งอกงามในอนาคต

บนฐานแห่งชีวิตที่อยู่กับปัจจุบัน ที่จัดการกับปัจจุบันให้ดี
ที่สุด

ด้วยการพัฒนาตนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา

ให้ชีวิตงอกงามสมบูรณ์จนถึงพระนิพพาน

นี่คือคิดไกลอย่างยิ่ง

ไฟสูง ก็คือไฟธรรม มุ่งแสวงหาความรู้ความเข้าใจให้เข้าถึงความจริงแท้ ปรรอณาจะสร้างสรรค์ความดีงาม บำเพ็ญประโยชน์ สุขแก่สังคมา ให้ชีวิตและสังคมาบรรลุความดีงาม ประเสริฐเลิศ ด้วยธรรม ให้โลกก้าวพ้นการเบียดเบียน ขึ้นสู่สันติสุข

เหมือนดังพระโพธิสัตว์ที่ตั้งปณิธานไฟปรรอณาโพธิญาณ มีใจเด็ดเดี่ยว มุ่งหวังบรมธรรม

อย่างนี้จึงจะเรียกว่าไฟสูง

ความไฟสูงคือไฟธรรมที่เป็นหลักการใหญ่ประจำใจของคน ทั้งสังคมา คือการถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม บูชาธรรม

คนในสังคมานี้จะต้องเชิดชูบูชาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ยึดเอาธรรม คือความจริง ความถูกต้อง ความดีงามนั้นเป็นบรรทัดฐาน

ถ้าสังคมาไทยเป็นสังคมาแห่งความไฟธรรมได้อย่างนี้

ก็ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมาที่มีอุดมธรรม

ถ้าคนไทยมีอุดมธรรมแล้ว ปัญหาต่างๆ ที่เลวร้ายทั้งหลาย จะหมดไป

และความเจริญพัฒนาที่แท้อันพึงปรรอณาจะตามมาอย่าง แน่นนอน

เพราะฉะนั้นชาวพุทธเราจะต้องสอนกันให้ถูกต้อง แต่จะต้องเข้าใจความหมายให้ถูกต้องเสียก่อน ต้องมองกว้าง คิดไกล

และไฟสูง ในความหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อันนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องนำมาแย้งกัน

นี่คือปัญหาสังคัมไทยที่จะต้องแก้ไข และคือเป้าหมายที่จะต้องทำให้ได้ เมื่อรู้ว่าสังคัมไทยเป็นอย่างไร และควรจะทำให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างนั้นแล้ว เราจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร

ขอสรุปความที่กล่าวมาเสียก่อนว่า
เวลานี้สังคัมไทยเรามีความสับสนและพรวัวมั่วมาก ต่างคนต่างไปคนละทิศละทาง

แม้แต่ที่บอกว่านับถือพระพุทธศาสนา ก็ต้องพูดว่านับถือไปอย่างนั้นเอง นับถือเพียงถ้อยคำที่พรวัวแต่วาท วาทก็พรวัวไปว่าฉันนับถือพระพุทธศาสนา แต่เอาจริงแล้วเป็นการนับถือที่ไม่แท้ ไม่จริง เอาอะไรก็ไม่รู้มานับถือ

ความพรวัว ความมั่ว ความสับสนนี้ เกิดจากการที่ไม่มีอะไรเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต และไม่มีอะไรเป็นจุดหมายรวมของชาติของสังคัมไช้หรือเปล่า

เราขาดอุดมการณ์ที่จะเป็นที่รวมแห่งความคิดจิตใจ เราขาดอุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคัมและของชาติ

เลิกเสียทีความสับสนพรั้มัว และความขลาดกลัวที่เหลวไหล แน่วแน่ ชัดเจน มั่นใจ คือทางออกอันเดียวของสังคมไทย

อุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมนี้มีความสำคัญมาก
เวลานี้เรามีอุดมธรรมนั้นหรือเปล่า เราพูดกันว่า ชาติ ศาสตร์
กษัตริย์ บอกว่าเป็นอุดมการณ์ของเรา แต่เรามีความชัดเจน
ในอุดมการณ์นี้หรือเปล่า

ความจริง ชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ ยังไม่ใช่อุดมการณ์สูงสุด
อุดมการณ์สูงสุดจะต้องเป็นหนึ่งในเดียว หมายความว่า ชาติ
ศาสตร์ กษัตริย์นั้น จะต้องอิงอยู่บนอุดมการณ์สูงสุดนั้นอีกทีหนึ่ง
และนั่นคืออุดมธรรม

อุดมธรรมนั้นจะเป็นแก่นร้อยชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ ทั้งสาม
ให้เป็นหนึ่งเดียวอีกทีหนึ่ง

จะเป็นสามอยู่อย่างนี้ไม่ได้ ไม่ชัดเจน มั่นพรั้มัว

ฉะนั้นต้องถือว่าสิ่งนี้คนไทยขาดมาก คือการขาดอุดม-

การณสูงสูด ขาดอุดมการณที่เป็นศูนยรวมแหงความคิดจิตใจ
ที่เป็นหนึ่งเดียวและใหเป็นหนึ่งเดียว คือขาดอุดมธรรมที่จะนำ
จิตสำนึกของสังคมหรือของชาติไทย

เราพูดว่าพุทธศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ เป็นศาสนา
ของคนไทย หรือเป็นศาสนาประจำชาติ

แต่หลายคนจะแย้งว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนา แต่ทำไม
ประเทศไทยจึงเป็นอย่างนี้ คือเต็มไปด้วยปัญหาอย่างที่พูดมา
เมื่อกี้นี้ ที่ว่าสังคมของเราเด่นในการมีปัญหาค่าต่ำทรามของโลก
คนไทยมีชื่อเป็นอันดับต้นๆในเรื่องที่เป็นความต่ำทรามเหล่านั้น

แล้วประเทศไทยเรานับถือพุทธ ทำไมประเทศไทยจึงเป็น
อย่างนี้เล่า

หลายคนจะมาติเตียนพุทธศาสนา คล้ายๆจะให้พระพุทธ-
ศาสนามารับผิดชอบ เป็นทำนองว่าเพราะนับถือพุทธศาสนาคนไทย
จึงแย่ คนไทยจึงตกต่ำ

ถ้าแค่นับถือกันธรรมด้าย่งแย่อย่างนี้ ยิงไปบัญญัติเป็น
ศาสนาประจำชาติเข้าด้วยจะมีแย่ใหญ่หรือ คนไทยนับถือ
พุทธศาสนาขนาดที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังต่ำทราม
ขนาดนี้แล้ว ถ้าบัญญัติจะขนาดไหน

ถ้าจะมาตีเทียบกันแบบนี้ ก็จะต้องให้ใช้ปัญญาพิจารณากันสักหน่อย ขอถามสัก ๓ อย่างว่า

๑. คนไทยนับถือพุทธศาสนากันจริงหรือเปล่า หรือเป็นอย่างที่ว่าเมื่อกี้ คือนับถือเพียงถ้อยคำ พร่ำแต่วาจา ขอให้สำรวจกันให้จริง

๒. คนไทยรู้พุทธศาสนากันจริงหรือเปล่า ขอให้สำรวจดูซิว่า คนไทยรู้พุทธศาสนาแค่ไหน คนไทยทั่วไปตอบว่าอะไร เป็นพุทธศาสนา

๓. คนไทยมีความตั้งใจจริงใหม่ที่จะเอาพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สังคม และได้เอามาใช้หรือเปล่า

ถ้าได้ทำตามนี้แล้วสิ เราจึงจะบอกว่าพระพุทธรูปศาสนาจะต้องรับผิดชอบ ถ้าคนไทยนับถือพุทธศาสนาจริง รู้พุทธศาสนา และได้มีความตั้งใจที่จะนำเอาพระพุทธรูปศาสนาไปใช้ในการแก้ปัญหาลังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาติ

ถ้าได้ปฏิบัติอย่างนี้แล้วคนไทยยังแยะ จึงมีความชอบธรรมที่จะพูดว่าพุทธศาสนาทำให้ประเทศไทยต่ำทรามอย่างนี้ และเราจะยอมรับ แต่ขอให้ตอบคำถามสามข้อนี้ให้ได้เสียก่อน เพราะฉะนั้นจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องเหล่านี้

ถ้าจะให้พุทธศาสนารับผิดชอบที่ว่า

ประเทศไทยนี้นับถือพุทธศาสนาแล้วเจริญหรือเสื่อม

พุทธศาสนาจะต้องเป็นอุดมการณ์ของชาติ
แล้วคนไทยได้ทำอย่างนั้นหรือไม่
ถ้าได้ทำอย่างนั้นแล้วไม่สำเร็จ ค่อยว่ากัน

เพราะฉะนั้นตอนนี้จึงมีปัญหาว่า ในท่ามกลางความพว่ามัว
ของสังคมไทย ที่คนไทยกระจัดกระจายสับสน ไม่มีอะไรชัดเจน
ไม่มีจุดรวมใจ ไม่มีเป้าหมายสูงสุด อย่างที่เป็นอยู่นี้

เราจะเอาอย่างไร

เราจะปล่อยสังคมไทยให้โถมและทรมานอยู่อย่างนี้

เราจะอยู่กันไปวัน ๆ ต่างคนต่างหาผลประโยชน์ของตัวเอง
ไปคนละทิศละทาง

ปล่อยให้ปัญหาร้าย ๆ ทั้งหลายโหมกระพือรุมล้อมเข้ามา
อย่างนี้หรือ

หรือจะพยายามแก้ไข อันนี้คือคำถาม

และถ้าจะแก้ไข เห็นด้วยไหมที่จะต้องมีแนวทางในการ
แก้ไขอย่างที่กล่าวมานั้น คือจะต้องมีจุดหมายสูงสุดเป็นที่รวมใจ
หรือมีสิ่งที่ยึดเป็นอุดมการณ์อย่างที่กล่าวมา แล้วเอาสิ่งนี้มาเป็น
แกนให้แก่อุดมการณ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่เราพูดถึงกันอย่าง
พว่ามัวนั้นอีกชั้นหนึ่ง

ถ้าไม่มีแกนอันนี้ แม้แต่อุดมการณ์ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ก็จะต้อง ไม่แจ่มจ้า

เวลานี้ใครตอบได้ว่ามีความชัดเจนในเรื่องนี้ หรือพูดกันไป อย่างนั้นเอง

อนึ่ง สิ่งที่เราจะเอามาเป็นอุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคม หรือเป็นอุดมการณ์ของชาตินี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่จำเป็น ประกอบด้วย อย่างน้อยอุดมการณ์นั้นจะต้องมีลักษณะที่เอื้อเพื่อ ไม่บีบบังคับกลุ่มชนอื่นผู้มีลัทธิศาสนาที่นับถือต่างออกไป

สิ่งสำคัญที่พึงย้ำคือ นอกจากจะไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับ แล้ว ยังเกื้อกูลด้วย

ลักษณะที่ไม่บีบบังคับ ไม่เบียดเบียนต่อลัทธิความเชื่อถือ อย่างอื่นนี้เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะถ้าขาดลักษณะนี้เสียแล้ว ประโยชน์ที่จะได้ก็จะกลายเป็นเสียไป หรือมิฉะนั้นก็ไม่คุ้ม

ผลเสียไม่ใช่แค่แตกแยก แต่จะเป็นการทำร้ายเบียดเบียน ช่มแครงกันต่างหาก

ถ้าลัทธิศาสนาที่มีลักษณะแบ่งแยก รังเกียดเดียดฉันท์ผู้อื่น และบังคับศรัทธา ได้รับการยกขึ้นเป็นอุดมการณ์ของชาติ สังคม ก็จะต้องสูญเสียเสรีภาพในการนับถือศาสนา และอาจจะถึงกับเกิดการรบราฆ่าฟันกันเพราะลัทธิศาสนาเป็นเหตุ

พระพุทธศาสนามีลักษณะที่จำเป็นข้อนี้แน่นอน คือ มีความใจกว้าง ไม่แบ่งแยก ไม่จำกัดตัว ไม่บังคับศรัทธา แต่สนับสนุนเสรีภาพทางศาสนา โดยเฉพาะถือหลักเสรีภาพในการใช้ปัญญา

ถ้าแม่ได้รับการยกขึ้นเป็นอุดมการณ์ของชาติก็ไม่ใช่เหตุให้กลายเป็นการได้ประโยชน์อย่างหนึ่ง แต่เป็นโทษอีกด้านหนึ่ง คือมิใช่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาคความตกต่ำเสื่อมโทรมของสังคม แต่กลับทำให้กลุ่มคนในสังคมเบียดเบียนข่มเหงทำร้ายกัน

ในทางตรงข้าม

เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติ

กลับจะทำให้ลัทธิศาสนาต่างๆ ดำรงอยู่ได้ด้วยดี

ทั้งในแง่ของบรรยากาศที่มีเสรีภาพในการนับถือและในแง่ที่ได้รับความเอื้อเพื่อเกื้อกูล

แทนที่จะได้ อย่างหนึ่งเสียอย่างหนึ่ง ก็กลายเป็นได้สองชั้น

พุทธศาสนามีลักษณะที่ว่านี้ปรากฏให้เห็นชัด ไม่ว่าจะโดยหลักการหรือโดยประวัติศาสตร์ก็ตาม ขอให้ใช้ปัญญาตรวจสอบและพิจารณาด้วยใจเป็นธรรมว่าเป็นความจริงตามที่ว่านี้หรือไม่

จำเป็นที่สังคมทั้งหมดจะต้องมีอุดมธรรมหรืออุดมการณ์ร่วมสักอย่างหนึ่ง ถ้าเรามีความคิดชัดและมั่นใจในความจำเป็นและประโยชน์แล้ว ก็ไม่ควรจะมัวกลัวอยู่ สิ่งที่เรากลัวไม่กลัว

กลับไปกลัวสิ่งที่ไม่ควรกลัว เช่น กลัวว่าจะมีการแตกแยก กลัว
อย่างนั้นอย่างนี้

สิ่งที่ควรกลัวก็คือ

สังคมที่จะเสื่อมโทรม

ที่จะไม่รู้จักพัฒนา

ที่ย่ำแย่มีแต่ปัญหาอย่างที่เป็นอยู่นี้

ที่พ่อแม่ชายลูกไปเป็นโสเภณี

ที่คนติดเอดส์กันมากมาย

ที่สถาบันต่างๆ ในสังคมพอนพะ ประชาชนหวังพึ่งไม่ได้

อย่างนี้ไม่กลัวหรือ

สิ่งที่ควรกลัวไม่กลัว กลับไปกลัวต่อสิ่งที่จะเอามาใช้
แก้ปัญหาก็แล้วไม่เอาสิ่งที่จะแก้ปัญหามาใช้ จะว่าสังคมไทยนี้
มีมัจฉาทิฎฐิหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นจะต้องคิดกันอย่างจริงจังในเรื่องของหลักหรือ
ตัวของสิ่งที่จะใช้แก้ปัญหาก็จริงไหมที่ว่าจะต้องมีอะไรที่เป็น
อุดมการณ์ของสังคม ที่ว่าจะต้องมีจุดหมายสูงสุดของชีวิตและ
สังคม

ถ้าจำเป็นแล้วก็ต้องคิดกันให้ชัด

เมื่อคิดได้แล้ว ถ้าจะมีปัญหาที่เป็นห่วงกันอยู่บ้าง เช่น

ความแตกแยกแบ่งพวก หรือการบีบคั้นกัน ก็เห็นชัดอยู่แล้วว่า เรื่องนี้ไม่เป็นปัญหาในกรณีของพระพุทธรศาสนา

เพราะฉะนั้นจึงขอให้คิดกันให้ชัดว่าที่พูดมานี้เป็นจริงหรือไม่ ถ้าไม่ยอมแก้ปัญหาก็เพราะกลัวสิ่งที่จะแก้ปัญหาก็ต้องพูดว่ากลัวสิ่งที่ไม่ควรกลัว ส่วนสิ่งที่ควรกลัว คือปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม กลับไม่กลัว

นี่เราเป็นอะไรกัน

ควรพูดย้ำไว้อีกครั้งหนึ่งว่า สำหรับพระพุทธรศาสนา นั้น การพิจารณาว่าควรบัญญัติให้เป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเหตุผลอย่างอื่น ไม่ใช่เหตุผลเกี่ยวกับการกลัวความแตกแยก หรือกลัวชาวพุทธรจะไปบีบคั้นข่มเหงผู้อื่น เพราะในแง่นี้ผลจะกลับตรงข้าม

กลายเป็นว่าถ้าพระพุทธรศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะกลับเป็นการช่วยสร้างความอยู่รอดปลอดภัยให้แก่ลัทธิศาสนาอื่นด้วยซ้ำ ต้องย้ำว่าความจริงในเรื่องนี้ ถ้าใครยังไม่ชัด ขอให้ไปศึกษาให้แจ่มแจ้ง ไม่ควรจมอยู่ในความไม่รู้หรือคาดคิดเอาเอง

ถ้ายังจะยกเหตุผลเกี่ยวกับการกลัวความแตกแยกบีบคั้นทางศาสนามาเป็นข้อถกเถียงในกรณีนี้ จะกลายเป็นการแสดงถึงการขาดความรู้ในเรื่องศาสนาและความไม่รู้จักพระพุทธรศาสนา

ทั้งในด้านหลักการและในด้านประวัติศาสตร์

ความกลัวงั้นี้ควรตัดไปได้เลย ควรจะพิจารณาเหตุผล
อื่นๆที่เป็นประโยชน์

สังคมไทย เลื่อนลอยกันต่อไป หรือเดือดเดี่ยวด้วยจิตสำนึกที่จะแก้ไข

อาตมาได้พูดแล้วว่า

ไม่สนใจที่จะร่วมรณรงค์เรื่องนี้ แต่เป็นห่วงการรณรงค์นั้น
ว่า ถ้าจะทำ ก็ต้องทำด้วยความรู้ความเข้าใจ และระบุเหตุผล
ให้ชัดเจน ส่วนจุดสนใจก็อยู่ตรงที่ว่า จะนำเอาพุทธศาสนามาใช้
แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมไทยของเราได้อย่างไร

แต่ปัญหามันโยงเข้ามาว่า ในการที่จะแก้ปัญหาของสังคม
และสร้างสรรค์ประเทศชาตินั้น ถ้าจะทำให้สำเร็จจะต้องมีอะไร
อย่างหนึ่งที่ยึดเป็นอุดมการณ์สูงสุด หรือจะต้องเอาหลักอะไร
สักอย่างหนึ่งมาสร้างมานำสังคมนี้ให้มีจิตสำนึกต่อจุดหมาย
ร่วมกัน ซึ่งขอเรียกว่าเป็น “**อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคม**”

เรื่องก็เลยมาพันกันตรงนี้

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า อาตมาไม่สนใจที่การรณรงค์ จุดที่สนใจก็คือว่า จะเอาพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาของสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาตินี้อย่างไร

แต่แล้วปัญหานี้มันโยงไปสู่อีกปัญหาหนึ่งว่า

ในการที่จะแก้ปัญหาสังคมและสร้างสรรค์ประเทศชาติได้ อย่างนั้น มันกลายเป็นเรื่องจำเป็นที่ว่าเราจะต้องมีอะไรสักอย่างหนึ่งมาเป็นอุดมการณ์ที่รวมความคิดจิตใจของคนในชาติ และเป็นอุดมธรรมที่จะมานำจิตสำนึกของสังคมนี้

เราจึงจะสามารถแก้ปัญหาของสังคมและนำชาติให้ก้าวหน้า ออกงามไปได้สำเร็จ

ถ้าเราจะต้องบัญญัติเอาพระพุทธานุศาสนานี้เป็นศาสนาประจำชาติ ก็น่าจะทำด้วยเหตุผลนี้ เพราะมันเป็นความจำเป็น ไม่มีทางอื่น ถ้าขึ้นปล่อยอยู่อย่างนี้ สังคมไทยจะเสื่อมโทรมและต่ำทรามลงไปตามลำดับ แล้วมีทางอื่นใหม่ที่จะแก้ปัญหา

ฉะนั้น ในตอนนี้จะขอตั้งเป็นคำถามสองข้อให้ช่วยกันตอบ และขอให้ตอบโดยใช้ปัญญา ด้วยความคิดพิจารณา และด้วยความเป็นกลางที่มีใจไม่เอนเอียง

ข้อที่ ๑ ถามว่า

จำเป็นไหมและถึงเวลาหรือยังที่ชาติไทยสังคมไทยนี้

จะต้องมีอุดมการณ์สูงสุดที่รวมความคิดจิตใจของคน
ในชาติ

และจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่าอุดมธรรมนำจิตสำนึกของชีวิต
และสังคม

เราจะต้องมีสิ่งนี้หรือยัง หรือจะอยู่กันไปวันๆ เรื่อยๆ
เรื่อยๆไปอย่างนี้ ปล่อยให้ปัญหาความเลวร้ายต่างๆ รุมล้อม
รุกไล่สังคมต่อไป และปล่อยให้ชีวิตปล่อยสังคมไปตามกระแส
กระแสสายที่เราตามมาอย่างประมาท อ่อนแอ และอย่าง
ไม่รู้ ไม่เข้าถึง ไม่เท่าทันนั้น

ข้อที่ ๒ ถามว่า

ถ้าจำเป็นและถึงเวลาที่จะต้องมี

อะไรเหมาะสมที่สุดที่จะมาเป็นอุดมการณ์สูงสุด

และเป็นอุดมธรรมที่จะนำจิตสำนึกของสังคมนี้

ด้วยเหตุผลและปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่กล่าวมานั้น

อันนี้ขอตั้งเป็นคำถามและขอให้ตอบด้วยใจบริสุทธิ์ยุติธรรม
โดยมีใจเป็นกลางและโดยใช้ปัญญาจริง ๆ

ที่นี้ขอถามคำถามย่อยที่สืบเนื่องจากคำถามใหญ่นั้นต่อไป
อีกว่า

๑. อุดมการณ์อะไรที่คนไทยยึดถือแล้วจะช่วยให้ประเทศไทยนี้มีอะไรที่จะให้แก่ชาวโลก ที่จะช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมของโลก และทำให้คนไทยนี้มีความเป็นผู้นำได้บ้าง คือมีอะไรที่จะให้แก่ผู้อื่น ไม่ใช่จะเป็นผู้รับอย่างเดียว

๒. อุดมการณ์อะไรที่เรายึดถือแล้วจะได้ผลในทางสร้างสรรค์ พร้อมทั้งไม่กดขี่บีบบังคับใครอื่นด้วย อุดมการณ์หลายอย่างถ้ายึดถือขึ้นมาแล้วจะทำให้เกิดการบีบบังคับเบียดเบียนผู้อื่น

แต่ในโลกนี้ ขอให้คิดกัน ถ้ามั้งโลกเลย ขอให้ตอบด้วยใจเป็นธรรมและด้วยปัญญาพิจารณาให้ชัดเจนว่า

อุดมการณ์ที่ยึดถือแล้วจะไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดการเบียดเบียนบีบบังคับชนกลุ่มอื่นเลย และมีทางที่จะเกื้อกูลด้วย อย่างน้อยเป็นอุดมการณ์ที่ไม่เปิดช่องให้มีการเบียดเบียน บีบบังคับผู้อื่น หรือยากเหลือเกินที่จะไปเบียดเบียนใครได้ เพราะไม่มีคำสอนหรือหลักการที่จะยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างให้ทำอย่างนั้นได้

อุดมการณ์อะไรที่ยึดถือแล้วจะเกิดผลอย่างนี้

ขอถามไว้เท่านี้ รวมความว่าเป็นคำถามใหญ่ ๒ ข้อ และคำถามย่อย ๒ ข้อ

อาตมาพามาพูดวันนี้ ได้บอกแล้วว่า เป็นกลางและไม่ได้สนใจในการรณรงค์ แต่สนใจในเรื่องที่ว่า

๑. ทำอย่างไรเราจึงจะเอาพระพุทธรศานามาช่วยแก้ปัญหาของสังคม ประเทศชาติ ตลอดจนของโลกทั้งหมดให้ได้ผล พร้อมกับที่มองว่าสังคมไทยของเรามีปัญหาอะไร และมีความเลื่อมโทรมอย่างไรบ้าง

๒. ได้คิดเห็นว่ถึงเวลาแล้วที่จะต้องแก้ปัญหากันอย่างจริงจัง และเมื่อถึงเวลาสำคัญอย่างนี้คนไทยเรากลับไม่มีความชัดเจน มีแต่ความพว่ามั่วสับสน แล้วก็พูดอะไรกันไปต่างๆที่ไม่ทำให้มีอะไรชัดเจนขึ้นมาสักอย่าง มีแต่ทำให้พว่าสับสนยิ่งขึ้น แล้วก็กลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัวอย่างที่ว่าเมื่อกี้

อะไรที่เป็นปัญหา อะไรที่ควรเอามาใช้แก้ปัญหา ซึ่งควรจะพูดกันให้ชัดเจนก็ไม่กล้าพูด กลัวทางโน้นกลัวทางนี้ ก็พูดกันมาให้มันชัดเจนสิ แล้วถ้ามันเป็นสิ่งที่จำเป็น มันดีจริงๆเราก็เอามาใช้มาปฏิบัติกัน มีปัญหาพว่มาเล็กๆน้อยๆ มีทางออกได้ ไม่ตัน ก็เดินหน้าไป ไม่มั่ววุ่นไหว ควรจะมีความชัดเจนในเรื่องนี้สักที

แม้แต่ว่ารักชาติ ความคิดก็พว่ามั่วตั้งอตัน รักสำหรับไว้ทะเลาะกัน ไม่มีความหมาย

ในเมื่อชาวพุทธเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศชาติ ถ้าคนส่วนใหญ่พว่ามั่วสับสน สังคมจะเดินหน้าไปดีได้อย่างไร

อย่าปล่อยให้สังคมไทยให้พวามัวอยู่อย่างนี้ จะเอาอย่างไร
ก็ให้จริงสักอย่าง

อาตมภาพต้องขอภัยด้วยที่ไปอ่านเหตุผลในการที่จะ
บัญญัติพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไว้ในรัฐธรรมนูญ
ดังที่ปรากฏในเอกสารการประชุมที่ถวายนั่นแล้ว ก็ไม่ค่อย
เห็นด้วย ต้องขอภัยท่านผู้ร่างด้วยว่าอย่าถือสากัน จะขอนำมา
อ่านไว้หน่อย มีดังนี้

...ยังมีคนไทยอีกหลายคน รวมทั้งคนไทยที่เป็นชาวพุทธ
ที่มีความรู้และตำแหน่งสูง ไม่ยอมพูดว่าพุทธศาสนาเป็น
ศาสนาประจำชาติ... จึงมีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ใน
รัฐธรรมนูญให้แน่ชัดว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
เรามีเหตุผลแค่นี้หรือ ที่จะเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาติ

เพื่อจะให้คนทุกคนต้องพูดอย่างนี้
หรือแม้แต่ตอนทำยาก็จะพูดในทำนองเดียวกัน ในตอน
ว่าด้วยผลที่คาดว่าจะได้รับ ก็บอกว่า

...เป็นการยอมรับทั้งทางพฤตินัยและนิตินัยว่า พระพุทธ-
ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย จะได้ไม่เกิดความลังเล
ความคลางแคลงใจ และการโต้เถียงกันว่า พระพุทธศาสนา

เป็นศาสนาประจำชาติไทยจริงหรือไม่...

อาจมองว่าแค่นี้มันไม่น่าจะเป็นเหตุผลเลย และไม่น่าจะมาหวังผลเพียงแค่นี้เลย

อย่างที่กล่าวแล้วว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่มีเพื่อตัวเอง ถ้าจะทำ เราไม่ได้ทำเพื่อพระพุทธศาสนาละ เราจะต้องมีความคิดว่า

ที่ทำนี้เราทำเพื่อสังคมไทยและเพื่อมนุษยชาติ

เราจะเอาพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคมที่มันเสื่อมโทรมอยู่อย่างนี้

และเพื่อสร้างสรรค์สังคม ประเทศชาติให้เจริญงอกงามไปในทางที่ถูกที่ดี

และไม่ใช่แค่ประเทศไทยหรือสังคมไทยเท่านั้น แต่เราทำเพื่อจะได้ช่วยแก้ปัญหาของโลก เราจะได้เอาสิ่งที่เรามีอยู่มาช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมของมวลมนุษยชาติด้วย อันนี้เป็นจุดหมายที่แท้จริง

จุดสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าเราเอาพระพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นอุดมการณ์ที่เป็นจุดรวมใจรวมความคิดของคนในชาติ ที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นคนส่วนใหญ่อยู่แล้วนี้ หรือเอาพุทธศาสนามาเป็นอุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมนี้ มันจะช่วยให้เราบรรลุ

จุดหมายนี้ได้ไหม

กล่าวคือ จุดหมายในการที่จะแก้ปัญหาล้างคมไทยและในการที่จะช่วยแก้ปัญหของสังคมโลก ทำให้ประเทศไทยนี้มีส่วนสร้างสรรค์อารยธรรมของโลกได้ด้วย

อาตมาอยากให้เป็นความสนใจมาสู่จุดนี้ จึงได้ตั้งคำถามอย่างที่กล่าวมาแล้ว

เพราะฉะนั้นจะขอทวนคำถามอีกครั้งหนึ่ง ขอตั้งคำถามเพียงสองข้อเท่านั้น คือ

ข้อ ๑ ถามว่า

มีความจำเป็นไหม และถึงเวลาหรือยัง ที่ชาติไทย สังคมไทย จะต้องมียุทธการณที่่เป็นจุดรวมความคิดจิตใจของคนในชาติ และมีจิตสำนึกของชีวิตและสังคมเสียที่ จำเป็นไหม และถึงเวลาหรือยัง

ข้อ ๒ ถามว่า

ถ้าจำเป็นต้องมี และถึงเวลาที่จะต้องมีแล้ว อะไรเหมาะที่สุด ที่จะมาเป็นยุทธการณและเป็นเครื่องนำจิตสำนึกนั้น

ต่อจากนั้นมีคำถามย่อยอีก ๒ ข้อ คือ

๑. ยุทธการณอะไร หรือสิ่งใดที่สังคมไทยยึดถือเป็นยุทธการณแล้ว จะทำให้ประเทศไทยเรามีอะไรที่จะให้แก่โลก

ได้บ้าง และซึ่งจะทำให้สังคมไทยเปลี่ยนภาวะของตนจากความ
เป็นผู้รับและเป็นผู้ตาม ไปสู่ความเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้

๒. อุดมการณ์อะไรที่ยึดถือแล้วจะได้ผลในการแก้ปัญหา
และสร้างสรรค์ โดยที่พร้อมกันนั้นก็ไม่ได้กดขี่บีบบังคับใครอื่น แต่
กลับมีผลในทางช่วยเหลือเกื้อกูลด้วย อย่างน้อยก็เป็นอุดมการณ์
ที่เปิดช่องให้มีการบีบบังคับเบียดเบียนผู้อื่นได้ยากที่สุดหรือน้อย
ที่สุด ในโลกนี้มีอุดมการณ์และอุดมธรรมอะไรที่มีลักษณะอย่างนี้

ที่ว่ามานี้เป็นการพูดกันในเชิงปัญญา และเป็นการเชิญชวน
ให้พูดกันด้วยใจเป็นธรรม ไม่ต้องเอนเอียงเข้าข้างไหน แต่ให้
ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยใจเป็นกลางว่า คำถามที่ยกขึ้นมาตั้งนี้
เมื่อตอบด้วยความรู้สึกที่แท้บริสุทธิ์ และได้ใช้ปัญญาอย่างสูงสุด
แล้ว คำตอบจะออกผลมาเป็นอย่างไร ขอให้ทุกท่านไปคิด
พิจารณา

ถ้าจะบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
ก็น่าจะทำด้วยเหตุผลนี้ มิใช่ด้วยเหตุผลอย่างอื่น

พูดอีกอย่างหนึ่งว่า

ถ้าพิจารณาด้วยปัญญาที่ชัดเจนและด้วยใจเป็นกลางแล้ว
คำตอบออกมาว่า สิ่งนั้นคือพระพุทธศาสนา การบัญญัติให้
พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ถึงเวลาที่สมควร

แต่ก็ต้องย้อนกลับมาถามท่านผู้นำชาวพุทธทั้งหลาย คือ พวกเรากันเองนี่ว่า ชาวพุทธมีความชัดเจนแน่แล้วหรือในอุดมการณ์ของพระพุทธานุศาสน์ และพร้อมแล้วหรือที่จะนำเสนออุดมธรรมของพระพุทธานุศาสน์ ที่จะมาเป็นแกนนำในการแก้ปัญหาของสังคมไทย และสร้างสรรค์อารยธรรมของมนุษยชาติ

อาตมภาพได้พูดมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ขออนุโมทนาทุกท่าน ซึ่งขอถือว่าเป็นชาวพุทธที่เป็นผู้นำ ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อพระพุทธานุศาสน์และสังคมไทยส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สุขของมนุษยชาติทั้งหมด

อาตมภาพเข้าใจว่าทุกท่านมีเจตนาดี เป็นกุศลเจตนา เพราะฉะนั้นเราคงจะได้มาช่วยกันในการที่จะแก้ปัญหาของสังคมไทย และสร้างสรรค์สังคมนี้ให้เจริญก้าวหน้าไปสู่สันติสุข

และช่วยกันทำให้โลกนี้เป็นโลกแห่งความร่วมมือเป็นสุขด้วย

ขอให้ทุกท่านที่มีกุศลเจตนาดี จงประสบแต่จตุรพิธพรชัย ด้วยอานุภาพคุณพระรัตนตรัย จงมีความร่วมมือเป็นสุข เจริญงอกงามในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วกันทุกท่าน ตลอดกาลนาน

บทกบฏกายไว้ทบทวน

เมื่อสามร้อยกว่าปีก่อนโน้น บาทหลวงฝรั่งเศสชื่อว่าฌอง เดอบูร์ เข้ามาเมืองไทยสมัยอยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เห็นอัครยาจารย์ไมตรีของพุทธศาสนิกชนคนไทย ที่แสดงออกต่อคนต่างชาติต่างศาสนาแล้วเกิดความประทับใจ บาทหลวงผู้นั้นได้เขียนจดหมายเหตุยืนยันไว้หนักแน่น ซึ่งกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ไม่มีประเทศไหนอีกแล้วในโลกที่คนมีเสรีภาพทางศาสนาเท่ากับในประเทศสยาม

(ในเมืองฝรั่งเศสของเขาเอง ตลอดแผ่นดินยุโรปจนแทบทั่วเอเชียเวลานั้น มีแต่การรบราฆ่าฟันห้าห่าหั้นบีฑาบีบคั้นกันด้วยเรื่องศาสนา)

แม้ถึงบัดนี้ ในยุครัตนโกสินทร์ แผ่นดินรัชกาลที่ ๙ คำพูดของบาทหลวงฌอง เดอบูร์ ก็ยังเป็นความจริงอยู่เหมือนเดิม

คำพูดของบาทหลวงฌอง เดอบูร์ ที่บันทึกไว้ใน *จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบรุต* ว่าดังนี้

“ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลก ที่มีศาสนาอยู่มากมาย และแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม”

ความจริงที่ว่านี้ คนไทยในปัจจุบันมองเห็นหรือไม่ และจะรู้เข้าใจว่าเป็นจริงอย่างไร ก็อยู่ที่ว่าคนไทยเหล่านั้นรู้จักสังคมของตนเอง และรู้จักสังคมอื่นในโลกหรือไม่

สภาพที่เป็นจริงอย่างนี้ไม่ควรจำกัดอยู่แค่ประเทศสยามเท่านั้น แต่ควรแผ่ขยายไปให้มีเป็นสากลทั่วทั้งโลก

อย่างไรก็ตาม ตามสภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน ภาวะแห่งสันติภาพอย่างนั้นมิได้ขยายออกไป มีแต่ทำท่าว่าจะหดตัวแคบเข้าทุกที แม้แต่ในประเทศสยามนี้ ก็ไม่รู้ว่าจะรักษาความดีงามที่เป็นจุดเด่นนี้ไว้ให้ยืนยาวต่อไปในอนาคตได้นานเท่าใด

ถ้าต้องการให้ดินแดนสยามยังมีความดีงามอย่างที่บ้านหลวงฝรั่งเคลซึ้นชมด้วยความแปลกประหลาดอัศจรรย์ใจตั้งแต่ครั้งก่อนโน้นสืบต่อไป และถ้าปรารถนาจะให้โลกนี้มีสันติสุข โดยการที่มนุษย์ทุกชาติศาสนามีไมตรีเป็นมิตรต่อกัน...

คนไทยแห่งแดนสยามที่เคยได้รับความชื่นชมว่าดีเด่นใน

ทางมีเสรีภาพที่เกื้อกูลแก่กันนี้ นอกจากมีเมตตาแล้ว จะต้อง
มีปัญญารู้เข้าใจ ทั้งรู้จักตัวเองและรู้จักคนชาติศาสนาอื่น ๆ ให้
ตรงตามความเป็นจริงด้วย จึงจะสามารถใช้เมตตานี้สร้างสรรค์
โลกแห่งความร่มเย็น ที่คนอยู่ร่วมกันเป็นสุขสันต์ขึ้นมาได้

เฉพาะอย่างยิ่งในโลกบัดนี้ ที่เต็มไปด้วยการแบ่งแยกและ
ความรุนแรง เหมือนรอกการแก้ไข คนไทยสมควรอย่างยิ่งที่จะ
คิดกันให้จริงจัง ในการสืบค้นคุณสมบัติพิเศษแห่งชาติวัฒนธรรม
ของตนขึ้นมาอนุวัตพัฒนา ทำเมืองไทยสยามนี้ให้เป็นแผ่นดิน
แบบอย่างที่มีมนุษย์ทุกชาติเชื้อหมู่เหล่า **อยู่ร่วมกันด้วยน้ำใจไมตรี
มีสันติสุข**

“ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีประเทศใดในโลก
ที่มีศาสนาอยู่มากมาย
และแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตน
ได้อย่างเสรีเท่ากับประเทศสยาม”

เกี่ยวกับผู้เขียน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ปราชญ์สยามผู้เรียกร้องการศึกษาเพื่อสันติภาพ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) นามเดิม ประยุทธ์ นามสกุล อารยางกูร เป็นบุตรคนที่ ๖ ของนายสำราญและนางซุนกี อารยางกูร เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีชาล ที่ตลาดใต้ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เริ่มการศึกษาเบื้องต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่โรงเรียนอนุบาลครูเฉลียว ตลาดศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๙๐ ระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนประชาบาลชัยศรี-ประชาราษฎร์ (วัดยาง) จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๓ ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ที่โรงเรียนมัธยม วัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ได้รับทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ

บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ที่วัดบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออายุย่าง ๑๓ ปี เริ่มเรียนพระปริยัติธรรม ณ วัดนั้น

พ.ศ. ๒๔๙๕ ย้ายไปอยู่ที่วัดปราสาททอง อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุพรรณบุรี

เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม และได้เข้าฝึกวิปัสสนา เมื่อจบการฝึกแล้ว พระอาจารย์
ผู้นำการปฏิบัติได้ชวนไปอยู่ประจำในสำนักวิปัสสนา แต่โยมบิดาไม่ยินยอม เพราะ
เห็นว่าสามเณรบุตรชายควรได้ศึกษาปริยัติธรรมขั้นสูงต่อไป

พ.ศ. ๒๔๙๖ ย้ายมาจำพรรษาที่วัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร เรียน
พระปริยัติธรรมจนสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ขณะยังเป็นสามเณร นับเป็น
สามเณรรูปที่ ๔ ในสมัยรัตนโกสินทร์ จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชาอนุเคราะห์
ให้อุปสมบทในฐานะนาคหลวง เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้ नामฉายาว่า **“ปยุตโต”** แปลว่า
“ผู้เพียรประกอบแล้ว”

พ.ศ. ๒๕๐๕ สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม
อันดับ ๑) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสอบได้วิชาชุดครูพ.ม.ในปี
พ.ศ. ๒๕๐๖

หลังจากสำเร็จการศึกษาเป็นอาจารย์ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็น
ผู้ช่วยเลขาธิการ และต่อมาเป็นรองเลขาธิการ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๗ และ
ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง
พ.ศ. ๒๕๑๙

ท่านมีธรรมภทที่เผยแพร่ฉบับพันรายการ และมีผลงานหนังสือที่ใช้เป็นหลัก
อ้างอิงหลายร้อยเรื่อง เฉพาะอย่างยิ่งพุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ
ประมวลธรรม และพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ สถาบันการศึกษา
ชั้นสูงเกือบ ๒๐ แห่ง ทั้งในและต่างประเทศ ได้ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต-
กิตติมศักดิ์และตำแหน่งเชิดชูเกียรติต่างๆ มี ตรีปิฎกอาจารย์กิตติมศักดิ์ จาก
นวนานันทามหาวิหาร ประเทศอินเดีย และเมธาจารย์ (Most Eminent Scholar)
จากมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก เป็นอาทิ

สำนักของท่านในปัจจุบัน คือวัดญาณเวศกวัน ตั้งอยู่ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่พระศรีวิสุทธิโมลี
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชวรมุนี
- พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพเวที
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมปิฎก
- พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ ที่พระพรหมคุณาภรณ์ สุนทรธรรมสาธก ตรีปิฎก-ปริยัติโกศล วิมลศีลาจาร ศาสนาธุราทร มหาคุณนิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

ศาสนกิจ

- พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๗ สอนในแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และต่อมา เป็นรองเลขาธิการ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขณะเดียวกันก็เป็นอาจารย์สอนในชั้นปริญญาตรี พุทธศาสนบัณฑิต ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระหว่างนั้น บางปีบรรยายที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และในโครงการศาสนา เปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล

- พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙ เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์
- พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับอาราธนาไปบรรยายวิชาพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย ที่ University Museum แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย
- พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๑ ได้รับอาราธนาไปบรรยายวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่ Swarthmore College, Pennsylvania
- พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รับอาราธนาเป็น Visiting Scholar ที่ Center for the Study of World Religions และบรรยายวิชาการทางพุทธศาสนา สำหรับ Divinity Faculty และ Arts Faculty ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
- พ.ศ. ๒๕๓๗-ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทีก อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

ประกาศเกียรติคุณ

ปริญญาคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์

- พุทธศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕
- ศิลปศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙
- ศีกษาศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๙
- ศิลปศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์ - การสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐
- อักษรศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑
- ศิลปศาสตรคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัย

มหิตล พ.ศ. ๒๕๓๑

- การศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓

- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๖

- ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๗

- ตรีปิฎกอาจารย์กิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) นวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘

- อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (จรรยาบรรณศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิตล พ.ศ. ๒๕๓๘

- วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๑

- ศาสตราจารย์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔

- ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธศาสนา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๕๔๔

- ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาวิชาการบริหารองค์กร มหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ. ๒๕๔๕

- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. ๒๕๕๒

- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. ๒๕๕๒

- นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. ๒๕๕๒

- ปรัชญาคุณะภูมิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พัฒนาทรัพยากรมนุษย์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๓

- ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๕๔

ประกาศเกียรติคุณและรางวัล

- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์

- พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภทร้อยแก้ว สำหรับงานนิพนธ์พุทธธรรม จากมูลนิธิธินาคารกรุงเทพ

- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานโล่รางวัล “มหิตลวราวุธสรณ์”

- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ในวาระครบรอบ ๒๐ ปี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ “สังข์เงิน” สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education)

- พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศเชิดชูเกียรติ เป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม”

- พ.ศ. ๒๕๓๘ สถาบันนวนาลันทา ประเทศอินเดีย ถวายตำแหน่ง “ตรีปิฎกาจารย์” หมายถึงอาจารย์ผู้รู้แตกฉานในพระไตรปิฎก

- พ.ศ. ๒๕๔๑ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ถวายรางวัล TFF Award สาขาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา สำหรับผลงานทางวิชาการดีเด่น หนังสือ *การพัฒนาที่ยั่งยืน*

- พ.ศ. ๒๕๔๔ รางวัล “สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล” จากมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ

- พ.ศ. ๒๕๕๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “ศาสตราจารย์พิเศษ” ของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๗ มหาวิทยาลัยพระพุทศาสนาแห่งโลก ถวายตำแหน่ง “เมธาจารย์” (Most Eminent Scholar) ในฐานะนักปราชญ์ทางพระพุทศาสนา สายเถรวาท
- พ.ศ. ๒๕๕๙ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “ราชบัณฑิต (พิเศษ)”
- พ.ศ. ๒๕๕๒ โฉั้วชรเกียรติคุณ จากคณะกรรมการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- พ.ศ. ๒๕๕๒ ปุชนีบุคคลด้านภาษาไทย จากคณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติ

